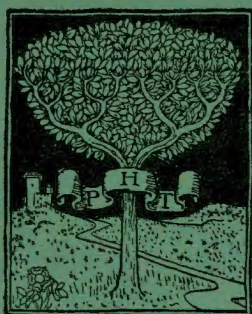

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1924

UTGIVEN

AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

IVAR SIMONSSON

ÅRG. XXV.

HÄFT. 1-2.

INNEHÅLL.

	Sid.
Kronprinsessan Louises härstamning från Gustav Vasa. Av KARL LÖFSTRÖM	1
Rester av ett lägre frälse i Bohuslän i slutet av den danska och början av den svenska tiden. Av J. A. NORDSTRÖM	4
Interiörer från Lunds universitet under 1700-talets första årtion- den. Brev och handlingar meddelade av GUNNAR CARLQUIST	20
Geijers Thorildsprocess och den romantiska opinionen. Av HENRY OLSSON	45
Ernst Westerlunds släkt. Några anteckningar av ANTON HOLM- BERG	51
Schröderheimiana. En anekdotsamling	65
Smärre meddelanden	87
Notiser	91
Insända böcker	93

Kronprinsessan Louises härstamning från Gustav Vasa.

Gustav Vasa hade vid sin död nio barn, fyra söner och fem döttrar, som alla efterlämnat ättlingar. I detta sammanhang kunna vi dock bortse från prinsessan Anna, gift med pfalzgreve Jörgen Hans av Veldenz, ity att deras gren utdog redan år 1723. Återstå så fyra söner och lika många döttrar, och nu gör sig det egenomliga förhållandet gällande, att medan Gustav Vasa genom fyra av sina barn — en son och tre döttrar — står som anfader för så gott som samtliga europeiska furstehus i senare tider, han genom de övriga fyra barnen — i detta fall tre söner och en dotter, Erik XIV, Johan III och hertig Magnus av Östergötland samt prinsessan Sofia, gift med hertig Magnus av Sachsen-Lauenburg — har tiotusentals ättlingar, låt vara av illegitimt ursprung, inom vårt lands eget folkbestånd. (Yngste sonen Karl IX hör ju visserligen genom sin sonson, greven av Vasaborg också hit, men som de Vasaborgska ättlingarna i detta nu endast uppgå till sammanlagt ett hundratal personer, torde ett bortseende härifrån vara ursäktligt). De ur legitim och dynastisk synpunkt ifrågakommande barnen av Gustav Vasa äro då prinsessorerna Katarina, Cecilia och Elisabet samt konung Karl IX. Att genom samtliga dessa fyra kunna räkna Gustav Vasa som sin anfader är emellertid en genealogisk sällsynthet, som endast kommer högst få medlemmar av Europas furstehus till del. Kronprins Gustav Adolf tillhör dock denna krets och för kronprinsens del kunna också 24 olika härstammingskedjor från den förste Vasakonungen påvisas. För hans gemåls vidkommande finns emellertid i hennes anors tal ingen plats för prinsessan Cecilia, och kronprinsessan Louises Vasahärstamning förmedlas alltså endast genom två av Gustav Vasas döttrar, prinsessorerna Katarina och Elisabet samt yngste sonen konung Karl IX. Men även detta är sällsynt nog och lämnar också för kronprinsessans del ett facit av icke mindre än åtminstone 32 olika härstammingslinjer från gamle kung Gösta.

Av dessa 32 linjer komma 12 på äldsta dottern, prinsessan Katarina, gift med greve Edzard II av Ost-Friesland, 3 på prinses-

san Elisabet, gift med hertig Kristoffer av Mecklenburg, och de övriga 17 på Karl IX genom hans dotter Katarina, gift med pfalzgreve Johan Kasimir av Zweibrücken. Antalet släktled från Gustav Vasa till kronprinsessan Louise varierar mellan 11 som minimum och 14 som maximum och av de 32 linjerna förmedlas 27 genom hennes moderne från Hessens och Englands dynastier och 5 genom hennes Battenbergska fäderne — ätten Battenberg själv som bekant en gren av huset Hessen. Under tidernas lopp ha så alla dessa linjer i skiftande mån genomplöjt en hel lång rad av furstehus Europa runt, och bland ättenamn som mera talrikt återkomma bland kronprinsessans förfäder av vasablod må nämnas dynastierna i Baden, Braunschweig, Brandenburg och Preussen, Mecklenburg, Sachsen och Nassau. Samtliga dessa släktled, alla med Gustav Vasa som anfader, sammanlöpa så slutligen inom Englands konungahus och huset Hessen, och som närmaste ättling av bägge dessa dynastier får sedan kronprinsessan Louise denna sällsynt månghövdade nedstamning från Gustav Vasa.

Som exempel anföres här av de 32 olika härstammingskedjorna en från vardera av de ifrågakommande barnen av Gustav Vasa.

I.

Gustav Vasa.

Katarina † 1610, g. m. Edzard II av Ost-Friesland, † 1599.

Maria av Ost-Friesland † 1616, g. m. Julius Ernst av Braunschweig, † 1636.

Maria Katarina av Braunschweig, † 1665, g. m. Adolf Fredrik I av Mecklenburg, † 1658.

Adolf Fredrik II av Mecklenburg, † 1708, g. m. Emilia av Schwartzburg-Sondershausen, † 1751.

Karl Ludvig Fredrik av Mecklenburg, † 1752, g. m. Elisabet av Saxen-Hildburghausen, † 1761.

Sofia Charlotta av Mecklenburg † 1818, g. m. Georg III av England och Hannover, † 1820.

Edvard av Kent, † 1820, g. m. Victoria av Saxen-Coburg-Saalfeld, † 1861.

Victoria av England, † 1901, g. m. Albert av Saxen-Coburg-Gotha, † 1861.

Alice av England, † 1878, g. m. Ludvig IV av Hessen, † 1892.

Victoria av Hessen, g. m. Ludvig av Battenberg, † 1921.

Kronprinsessan Louise.

II.

Gustav Vasa.

Elisabet, † 1597, g. m. Kristoffer av Mecklenburg † 1592.

Margareta Elisabet av Mecklenburg, † 1616, g. m. Johan Albrekt av Mecklenburg,
† 1636.

Sofia Elisabet av Mecklenburg, † 1676, g. m. August av Braunschweig, † 1666.

Ferdinand Albrekt av Braunschweig, † 1687 g. m. Kristina av Hessen-Eschwege,
† 1702.

Ferdinand Albrekt av Braunschweig, † 1735, g. m. Amelie av Braunschweig, † 1762.

Louise Amelie av Braunschweig, † 1780, g. m. August Wilhelm av Preussen, † 1758.

Fredrik Wilhelm II av Preussen, † 1797, g. m. Louise av Hessen-Darmstadt, † 1805.

Wilhelm av Preussen, † 1851, g. m. Marianne av Hessen-Homburg, † 1846.

Elisabet av Preussen, † 1885, g. m. Karl av Hessen, † 1877.

Ludvig IV av Hessen, † 1892, g. m. Alice av England, † 1878.

Victoria av Hessen, g. m. Ludvig av Battenberg, † 1921.

Kronprinsessan Louise.

III.

Gustav Vasa.

Karl IX.

Katarina, † 1658, g. m. Johan Kasimir av Zweibrücken, † 1632.

Kristina Magdalena av Zweibrücken, † 1662, g. m. Fredrik VI av Baden-Durlach,
† 1677.

Johanna Elisabet av Baden, † 1680, g. m. Johan Fredrik av Brandenburg, † 1686.

Dorothea Fredrika av Brandenburg, † 1731, g. m. Johan Reinhard av Hanau, † 1736.

Charlotta Kristina av Hanau, † 1726, g. m. Ludvig VIII av Hessen, † 1768.

Georg Wilhelm av Hessen, † 1782, g. m. Louise av Leiningen, † 1818.

Louise av Hessen, † 1829, g. m. Ludvig I av Hessen, † 1830.

Ludvig II av Hessen † 1848, g. m. Wilhelmina av Baden, † 1836.

Alexander av Hessen, † 1888, g. m. Julie av Battenberg, † 1895.

Ludvig av Battenberg, † 1921, g. m. Victoria av Hessen.

Kronprinsessan Louise.

Karl Löfström.

Rester av ett lägre frälse i Bohuslän i slutet av den danska och början av den svenska tiden.

Av J. A. Nordström.

Av Bohusläns medeltida lågadel känner man efter Biskop Eysteins jordebog och av bevarade diplom såväl en del släkter som enstaka väpnare. På Orust märkas sålunda släkterna Skorre och Skägge, på Tjörn ättlingarna efter den gamla länderman-ätten Drotning. Ståndet var emellertid i stark tillbakagång såväl i socialt som ekonomiskt hänseende och torde i stor utsträckning vid medeltidens slut ha nedgått i bondeståndet (även om man långt in på 1500-talet påträffar enstaka av dess medlemmar som frälsemän). Endast ett fåtal av de gamla släkternas bondeättlingar och gårdar äro kända. I jordeböckerna för 1500- och 1600-talen påträffas emellertid bland det övriga skattegodset även gårdar, vilkas ägare vid varje länsherreskifte betalade sänjepenningar men eljest (i huvudsak) endast fodringsavgift. Några av dessa hemman såsom Näs i Ödsmåls s:n och Kåröd på Orust voro av gammalt fritt och frälsegods, vilket bebotts av frälsemän, och det torde därför få anses sannolikt, att åtminstone en del av även det övriga sänjegendet utgjorts av sådana gamla frälsegårdar, vilka ännu under senare tid lyckats bevara en viss grad av sin forna frihet.

Fullständig var emellertid denna övergång i bondeståndet icke. Under 1400- och 1500-talen förvärvades nämligen i Bohuslän¹ icke mindre än åtta adelsbrev, varigenom frälse och frihet tilldelades Simon Ravalsson (Björn) 1457, Reer Reersson (Green) 1487, Eggert Eggertsson 1488, Tord Gunnarsson 1490, Olov Halvorsson eller Ulv Andersson (Lindorm) 1504, Anders Svensson (Dalepil) 1506, Laurits Olsson (Green) i medio av 1500-talet² samt slutligen

¹ Bohuslän här som eljest taget i dess nuvarande betydelse.

² Enligt äldre släktböcker förvärvade lagman Laurits Olsson adlig frihet med tillhjälp av slottsherren på Bohus. Som lagmannens farfar Laurits i Sundsby var lagrättesman och Sundsby 1528 ej åtnjöt säterifrihet, finnes ej anledning att betvivla uppgiftens riktighet. Senare genealogers antagande att frälset varit av äldre datum förskriver sig sannolikt från en förväxling mellan de samtida Olov Lauritsson (Krabbe) till Råö och Olov Lauritsson (Green), av vilka den förre var landsdomare i Halland. Jfr *Göteborgs och Bohusläns fornminnen*, 4 häfte s. 485: »En convolut anläggandes Agger huor vj Laurss Oelssens friheds breff finndess.»

Peder Bagge 1582. Frånsett den sistnämnde, vars första hustru var ättling av den dansk-norska släkten Friis till Holma och Borregaard, samt Eggert Eggertsson, som visserligen var lagman i Bohuslän men eljest knappast tillhört landskapet, torde av allt att döma de uppräknade männen varit befryndade med eller ättlingar av den gamla lågadeln, och i flertalet fall kan man påvisa ett samband med denna. Laurits Olsson (Green) härstammade sålunda såväl från Anders Olsson av vapen på Tjörn som från Skorre-släkten på Orust², även om fädernet ursprungligen var ofrälse. Jerp Jonsson Björn uppvisade för de svenska myndigheterna icke allenast Simon Ravalssons adelsbrev utan även äldre brev från konung Håkons tid. Laurits Andersson Lindorm i Tjuvkil åberopade sitt adelskap på Olov Halvorssons frälsebrev, men redan 1493 nämnes en Ulv i Tjuvkil av vapen. Den nyadlade Tord Gunnarsson låg i tvist med Simon Eriksson på Kåröd av gammal adel om frälsejord etc. Det förefaller under sådana omständigheter icke otroligt, att adelsbrevet åtminstone i en del fall utgjort bekräftelse på friheter, som redan förut åtnjutits (av den adlades förfäder på fädernet eller mödernet).

Förutom Laurits Olssons och Peder Bagges släkter, vilka båda intogo en mera framträdande ställning, kom det nyadlade frälset på grund av sina fåtaliga jordabesittningar att tillhöra samma lågadelssklass, från vilket det utgätt. Under början av 1500-talet buro de väpnartiteln, vilken senare bortlades, och under senare delen av 1500-talet och 1600-talet utgjorde de åtminstone huvudparten av det s. k. knapefrälset, vars gods i 1573 års jordebok införes som knapegods. Huruvida under denna tid bland knaparna även inräknats släkter, som icke förvärvat adelsbrev, kan ej med säkerhet avgöras. På sämjegårdarna Kåröd och Grössbyn bodde nämligen tvenne knape-släkter, av vilka dock den förstnämnda förde samma vapen som den ovannämnde Tord Gunnarsson, från vilken den sålunda sannolikt härstammat, medan den sistnämnda är så föga känd, att man knappast kan yttra sig om dess ursprung.

Enligt tidigare författare voro knaparna ett särskilt slags frälsemän av adlig härkomst, som gått tillbaka till böndernas levnadsätt och ställning, dels av fattigdom och dels måhända av oadliga giften. Det torde dock måhända kunna ifrågasättas, huruvida skillnaden mellan 1400-talets väpnarsläkter och 1500-talets knape-

² Sannolikt även från den äldre släkt Green, efter vilken släktnamnet är upptaget. Amund Greens skiftebrev av år 1432 förvarades sålunda bland gårdshandlingarna på Sundsby.

frälse varit av mera ingripande art och huruvida icke inom båda gränserna såväl mot den högre adeln som mot bondeståndet varit tämligen flytande. För äldre tid är åtminstone knaparnas adelskap oomstritt. Så gott som samtliga knapar undertecknade sålunda norska adelns hyllning av år 1582, däribland Herman på Rossön, Erik Olsson på Kåröd och Henning Olsson i Tronnum. På möjligen några få undantag när åtnjöto knapesätena såsom Kärrslätt och Tjuvkil säterifrihet och liksom den övriga adelns säterier återfinnas de ej i jordeböckerna, där de först infördes i svensk tid. Under knapesätet lydde ett mindre antal gårdar, för vilka skatt erlades till knapen av ägarna eller brukarna och vilka åtnjöto samma frihet som andra frälsegårdar. 1573 års jordebok ställer visserligen för Stala socken på Orust dessa knapegårdar och adelns gods i motsats till varandra, men för andra socknar införas de liksom den övriga frälsejorden under sina ägares namn såsom t. ex. Hermans gods på Rossön, Peder Tordssons gods etc., varför det erbjuder vissa svårigheter att särskilja knaparnas och den övriga adelns jordabesittningar. I *JOHNSENS Bohuslens Eiendomsforhold* uppskattas 1573 de förra till 15 gårdsbruk, därvid knapesätena utom Rossön undantagna, men antalet är för lågt beräknat och torde åtminstone uppgått till 22 eller därutöver. I 1650-talets jordeböcker återfinnes för övrigt huvudparten av de ovannämnda 15 gårdsbruken bland frälsejorden.

Enligt *JOHNSENS Bohuslens Eiendomsforhold* stodo knaparna icke i någon förbindelse med den högre adeln, och den sociala skillnaden har givetvis varit betydande. När biskop Jens Nilssön i sina visitatier från slutet av 1500-talet uppräknar gästerna på prästgårdarna, nämner han knaparna efter såväl fogden som bonde-länsmannen, ofta rätt och slätt som bönder, ehuru för Peder Tordsson i Restad med tillägg, att han var av adel och förde sköld och hjälm. Men så länge knaparna verkligen vidmakthöllo sitt frälse, torde dock denna sociala skillnad icke varit så mycket större än mellan förmögna storbönder och fattiga småbrukare, d. v. s. rent ekonomisk. I alla händelser var den icke oöverstigbar. Flera släkter kunna nämligen följas från det lägsta knapefrälset upp till den högre adeln mera jämnställda samhällsskikt. Herman på Rossön nämnes såväl i 1573 års jordebok som i biskop Jens Nilssöns visitatier bland knaparna. Sonen Olof Hermansson begärde och erhöll 1591 på lagtinget intyg om att hans fader liksom sina föräldrar före honom varit kända som adelsmän och hållit sig med häst och harnesk som en adelsman väl anstod. En systerdotter till Norges

rikes kansler Anders Green blev i början av 1600-talet ingift i släkten, och 1625 omnämnes Reer Green¹ bland högadeln. Släkten Dalepils gårdar införs 1573 som knape, men senare som frälse, och bröderna Lennart och Anders Jenssöner Dalepil erhöles 1660 utan gensaga introduktion på svenska riddarhuset. Det kanske vackraste exemplet utgör Jon Helleson (Björn), vars fädernesläkt tillhörde det lägsta knapefrälset. Efter giftermål med en dotter till knapen Henning Olsson kom han i besittning av tvenne huvudgårdar, och 1641 nämnes han bland den övriga adeln, som inlagt penningar i landskistan på Bohus. 1648 inlämnade han en förteckning på sitt jordagods till de norska myndigheterna, vari såväl Tronnum som Kärrslätt upptagits som säterier, och s. å. erhöles han kunglig bekräftelse på de friheter, han förut åtnjutit för sina gods.

Gränsen mot det ofrälse ståndet är å andra sidan ytterst vag, och knaparnas levnadssätt har i allmänhet föga skilt sig från de förmögnare böndernas. Det heter sålunda 1696 om Kärrslätt att, gården aldrig varit bebyggd som säteri och att åborna icke heller hållit sig annorlunda än som de gemena bönder både i »byggnat, klädedräckt och annan husholding». Biskop Jens Nilssön berättar i sina ovannämnda visitatier om en av Norges rikes kanslers, Anders Green, släktingar bland lågadeln, att hon höll sig som en bondkvinna. Döttrarna gifte sig oftast med ofrälse, de yngre sönerna med bonddöttrar, och man påträffar på bondgårdarna ofta utgreningar av knapesläkterna, vilka helt uppgivit sitt frälse.

Under 1500-talet torde skillnaden mellan ättlingarna av ofria och frälse giften icke ha varit markerad inom den norska lågadeln och de förra torde ofta gjort anspråk på frälse. Den 8 juli 1591 begärde emellertid den norska adeln, »att thersom nogen adelsmandt herudi Norge epther thenna dag thager seg ufri qvinde thil eghte, hand saa epther hans død och afgang motte hafve forbrot alt sit arfvegodts at indsette thil andre hans neste odelsmend eller neste arfvinge och slecht uden al bethalling eller forhindringe, som fri och frelse ere och skiold och hielm føre, saa at forskrefne børn, som adelsmand hafver aufledt med ufri qvindfolck icke heller same børns moder skal arve forskrefne adelsmandts jordegodts epther denne dag, icke heller slige børn att skulle achtet for adelsmend». Den förstnämnda bestämmelsen kom väl knappast till allmän tillämpning i Bohuslän utom bland de förnämligaste släkterna och bland knaparna skedde det i alla händelser icke, kanske redan av

¹ Herman på Rossöns sonson.

det skälet att de närmaste arvingarna liksom Torbjörn Torbjörns-son i Hedemarken hade vissa svårigheter att bevisa sin rena adels- härkomst å såväl fädernet som mödernet.

Det är dock ej känt i vad mån knaparna härstammade från ofrälse giften, men att så i rätt stor utsträckning varit fallet torde åtminstone få anses sannolikt och 1591 års adelsförordningar satte möjligen knaparnas frälserättighet i fråga och gjorde deras adels- skap i hög grad tivelaktigt. Själv gjorde dock knapen, d. v. s. rusttjänsthållaren och ägaren av huvudgården, allt fortfarande an- språk på att räknas som adelsman och »friheten» hölls i största möjliga mån »vid makt» genom adliga giften. I början av 1600- talet begärde sålunda Olov och Torgeir Pederssöner att själva få fullgöra rusttjänsten för sina gårdar Lössbyn och Hanekullen, ehuru de icke voro till fritt folk ingifte, men lagtinget ådömde dem 1607 skatteskyldighet till den tredje brodern Thord Pedersson på Restad, emedan denne »findis udj friheden indheftet, haffuer gifft sig til fritt folck oc haffuer hoffuidgaarden j besiddelse». När gårdarne lösgjorde sig från sitt beroende av knapesätena, gick knapefriheten förlorad. Jon Hellessons (Björn) jordebok av år 1648 upptog bl. a. Gunneröd och Skolleröd i Lycke s:n, vilka ägdes av hans hustrus ofrälse släktingar. Gårdarna bortbyttes s. å. till lagmannen i Bo- huslän och återfinnas sedan i jordeböckerna som ofrimans frälse.

Det erbjöd emellertid under 1600-talet allt större svårigheter för knaparna att finna ståndsmässiga giften, och så småningom ned- gingo icke endast släktgrenar utan hela släkter i bondeståndet. Vid svenska tiden funnos åtminstone tvenne ofrälse knapar, nämli- gen Anun Bryntesson i Röra och Nils Pedersson på Restad, båda antagligen ingifta till knapesätena. Det torde emellertid icke vara alldeles säkert, att myndigheterna utan vidare velat erkänna denna ofrälse knapefrihet. Jon Hellesson och Laurits Andersson Lindorm erhöilo 1648 bekräftelse, väl icke på sitt adelskap, men på de fri- heter de förut åtnjutit för sina gods, medan någon sådan bekräf- telse icke kännes för de ovannämnda båda bönderna. Och i och för sig erbjuder det icke något förvånansvärt, att ofrälse män åtn- jutit frihet för gods å sina hustrurs vägnar, då liknande förhål- landen rådde å landskapets säterier, bl. a. Åkervik, som innehades av Bodell Pedersdtr Maaneskiold med full frälsefrihet i trots av hennes ofrälse gifte.

Säkert är emellertid att knapefrälset vid tiden för Roskilde- freden höll på att uppgå i bondeståndet och troligen inom kort liksom i det övriga Norge helt uppgivit sitt adelskap. Av det

forna knapegodset återstod enligt en förteckning på frälsejorden av år 1662 utom knapesätena endast 3 fullgårdar, fördelade på 5 hemman, d. v. s. endast en bråkdel av 1573 års knapejord, medan huvudparten av detta upptagits som adelsjord, ofri mans frälse eller bondejord. Det vill tyckas som knapesätena även förlorat sin egenkap av huvudgårdar. Den ovannämnda förteckningen benämner åtminstone med rätt eller orätt alla knapegårdarnas ägare som knapar, men huruvida samtliga räknats som sådana måste anses synnerligen tvelaktigt.

Som knapefriheten motsvarande förhållanden saknades i Sverige, ställde sig de svenska myndigheterna, sedan Bohuslän efter Roskildefreden kommit i svensk ägo, tämligen oförstående mot densamma. I jordeböckerna infördes de gamla knapesätena som skattehemman, som »tillforende icke hafr stådt i Cronones jordebok och intet hafr gjort till Cronan härtill», i 1662 års frälseextrakt däremot som en särskild grupp under det ofria frälset. Närmast torde dock knaparna betraktats som bönder (vilka åtnjutit vissa friheter för sina gårdar). Landshövding Schönleben omförmälde sålunda 1696 om Jerp Jonsson Björn, »att han fuller vill räkna sig av gammal adel ändock han ej var annat än en gemen bonde, som med flera här i länet haft de förmåner och namn av knapar». Bestämmande för denna uppfattning torde dock knappast ha varit knaparnas mer eller mindre osäkra frälse utan deras ringa jordbesittningar, ty bland knapefrälset inräknades även Kärrebergs säteri, vilkas ägare tillhörande den danska släkten Munk (Vinranke) alltid betraktats som adelsmän och icke genom något ofrälse gifte gjort sig detta adelskap förlustigt.

Till den svenska regeringen inrapporterade emellertid landshövding Stake, att några gårdar finnas skola, som kallas knapegoods och äro av den natur, att dess ägare hava i fejdettider antingen själva ridit eller hållit varaktiga karlar med hästar och tyg och därför i omberörda fejder njutit alla vissa och ovissa utlagor fria men i fredstid utgivit ord. contributions skatten allena, och som dessa knapegoodsägare under sistförlidna danska kriget icke behörigen infunnit sig med sin rustning, förfrågade han sig huruvida de skulle få sin för detta havda rätt och frihet behålla. Förmyndarregeringen resolverade härpå ^{30/7} 1662, att knapegoodsägarna skulle njuta samma frihet som andra ryttare på sina hemman samt såsom sådana ställas under Bohus regemente.

Från knaparnas sida mötte regeringens förordning hårt motstånd, och de vägrade helt att fullgöra dem ålagda skyldigheter.

På fogdarnas förfrågan hur härmed skulle förfaras, svarade landshövdning Stake ^{28/8} 1663, att knaparna skulle betala alla vissa och ovissa räntor för åren 1661 och 1662, som de »med tresko» hos sig innehava, men att skatten för de övriga åren kunde anstå till bättre »kendelse», dock förehöll han fogden att förmana knaparna att inställa nöjaktiga munderingar under Bohus regemente samt därmed på nästa generalmönstring oförsummeligen inkomma.

Förmaningarna torde dock icke haft någon större påföljd, ty på de flesta hemmanen förblevo räntorna obetalda. Svenska myndigheterna dröjde dock tills mot slutet av 1660-talet att vidtaga några åtgärder och synas därvid icke ha varit alldeles opåverkade av de bevis knaparna under tiden företett på sitt frälse. Utgången av tvisten blev åtminstone mycket olika för de olika släkterna. Laurits Andersson Lindorm och Jerp Jonsson Björn konserverades sålunda ^{25/9} 1668 i sitt norska frälse (slakten Munks adelskap torde aldrig ha bestritts), och av knapesätena återfick (eller tillerkändes) Kärreberg och Kärrslätt säterifrihet. Mot några av de treskande knaparna förfors däremot med lagens stränghet, och bl. a. Tronnum dömdes i dec. 1670 som skattevrak under kronan. Övriga gårdar förblevo skattegårdar, men de båda knaparna Laurits Andersson Lindorm och Nils Pedersson på Restad begagnade sig av ryttarfriheten.

De hårt omstridda rättigheterna blevo emellertid av kort varaktighet. Kärrslätt och Kärreberg reducerades redan 1689, och såväl släkterna Lindorm som Björn nedgingo inom kort i bondeståndet, den senare redan med Jerp Jonssons barn.

Björn eller Bamse på Kärrslätt.

Släktens medlemmar på 1600-talet återopade sitt frälse på ett adelsbrev utfärdat av konung Christiern på Stockholms slott 1457, enligt vilket Simon Ravalddsson för trohet och villig tjänst förlänats med frihet och frälse som andra riddare och svenner i Norge.² Det i frälsebrevet beskrivna vapnet utgjordes av en halv brun björn (främre delen) i blått fält med sex bruna strutsfjädrar på hjälmen. Möjligen har dock frälset varit av ännu äldre datum. I den svenska förmyndarregeringens bekräftelsebrev av ^{25/9} 1668 berättas nämligen att »Jerp Jonsson Björn i vnderdåhnhighet hafwer föredraga

² Adelsbrevet finnes bevarat i tvenne avskrifter, utförda dels genom Margareta Huitfeldt, dels genom Jerp Jonsson Björn. Den senare här läsarten *Simon Haraldsson*, men avskriften innehåller även eljest uppenbara felskrivningar.

låtet huru som hans förfäder aff vrminnes tijder ähre aff forno konungar i Norge och Danmark bebreffwade med adeligh friiheeter, i synnerheet hafwer han oppwijsa låtet konungh Håkans i Norige», etc.

Släkten kan dock icke följas längre tillbaka än till början av 1500-talet, då den var bosatt på Kärrslätt i Stenkyrka socken. År 1563¹ omnämnes nämligen en Halvor i Kärrslätt, troligen den samme som Haluard Björnsson av vapen, vilken ²⁸/₅ 1529 jämte tvenne andra väpnare, Anders Olsson och Tord Gunnarsson, utfärdade ett pergamentsbrev från Kyrkefjäll på Tjörn.

Släkten har dock säkerligen sedan mycket äldre tid varit bosatt på Kärrslätt, vilken gård i alla händelser icke upptaxerats i 1528 års skattemantal² och därför åtminstone från denna tid varit fritt gods. Under huvudgården brukades 1528 de närliggande hemmanen Hovlanda och Knöde,³ men om det underlydande godset haft än större omfattning är icke känt.

Mot slutet av 1500-talet intog Kärrslättssläkten en mycket tillbakaträdande ställning, och torde av de kända knapesläkterna kanske stått den självägande bondeklassen närmast. Betecknande nog omnämner biskop Jens Nilssön 1594 Kärrslätt utan att meddela något om dess knapefrihet ehuru han eljest samvetsgrant upptecknar de knapesäten han farit förbi. År 1597 uppger han t. o. m. att prostens son på Tjörn Björn Nilsson bor på gården.⁴ De båda hemmanen Hovlanda och Knöde ägdes åtminstone sedan början av 1600-talet av ett par storbondesläkter, vilka av allt att döma räknat skyldskap med Kärrslättsborna, och om dessa gårdar ursprungligen varit av frälsenatur, så övergingo de efter avskiljandet från huvudgården till skatte. Själva Kärrslätt bibehöll emellertid sin frihet och dess ägare ryckte med Jon Helleson åter upp bland de mera bemärkta knaparna, sannolikt i samband med Jon Hellesons giftermål med Siri Henningsdotter, varigenom Tronnums och Kärrslätts knapesäten förenades under samma knape. I trots av

¹ Pappersbrev hos Petter Olausson, Sjöby, i avskrift från slutet av 1700-talet, starkt försvenskad.

² I skattemantallet av år 1528 finnas ett firtal tjörbogårdar uteslutna, bl. a. alla fjärdingsgårdar och ödegårdar samt utom säterierna även prästgårdarna. Säterifrihet torde vid denna tid på Tjörn ha åtnjutits av Kärrslätt och Rävlanda, sistnämnda 1535 säte för väpnaren Anders Olsson.

³ Huruvida dessa hemman varit av skatte- eller frälsenatur kan ej avgöras, då skattemantallet fränsett säterierna upptaxerar adelsmännens gårdar tillsammans med bondegodset. Att de hört under Kärrslätt antydes endast därav att de brukades av en Haluard, vilket namn förekommer så ytterst sparsamt på Tjörn, att därmed knappast kan avses någon annan än Haluard Björnsson.

⁴ Torde dock få tolkas så, att Björn Nilsson mellan 1594 och 1597 blivit ingift till Kärrslätt och någon tid som måg bott på gården. Omkring år 1605 äges åtminstone denna av Helle Simonsson.

sitt med all sannolikhet ofrälse moderne¹ synes denne med en viss framgång ha hävdad släktens frälse och, ehuru han i samtida handlingar aldrig benämnes välboren utan åtminstone 1633 endast »beskedelig man», anföres han 1641 bland den bohuslänska adeln. Ett visst erkännande erhöll frälserätten genom kungligt brev av ²⁷/₈ 1648, varigenom icke endast Jon Hellesson, utan även hans barn² erhöillo bekräftelse på de friheter de förut åtnjutit för sitt gods. Egendomligt nog förde emellertid Jon Hellesson icke fäderne-släktens utan endera Tord Gunnarssons eller släkten Greens av Rossö vapen i sitt sigill.

Vid Bohusläns övergående i svensk ägo voro Tronnum och Kärslätt åter uppdelade på tvenne knapar, Halvor och Jerp Jonsöner. Frånsett ägarna av Kärreberg var det kanske dessa, som bedrev det hårdaste motståndet mot de svenska myndigheternas reduktion av knapefriheten. Utgången blev som förut nämnts för de båda bröderna högst olikartad. Tronnum indrogs som skattevrak till kronan, medan Kärslätt erhöill säterifrihet och dess ägare Jerp Björn, som denne sedermera kallade sig, bekräftelse på sitt norska adelskap.

Den framgång den sistnämnde vunnit var dock endast tillfällig och dessutom av tvivelaktigt värde. De åtrådade förmånernas förvärvande hade bragt honom i armöd³ och den utfattige knapen, som själv utan tjänstefolk, torpare eller husmän brukade sin starkt gäldbelastade gård, saknade alla förutsättningar för att kunna hävda sitt adelskap. Motsättningen mellan den adelsvärdighet han likväl med icke så liten halsstarrighet sökte upprätthålla och de även för en bonde små förhållanden, under vilka han levde, måste bli ödesdiger och under Jerp Björns senare år rådde närmast kaotiska förhållanden inom hans familj. Med alltjämt samma oförmåga att böja sig för det oundvikliga framhårdade dock Jerp in i det sista. När dottern Kerstin råkat i olycka och den rike storbondesonen Gullbrand Anunsson vägrat fullfölja det äktenskap, han enligt Kerstin utlovat, drog Jerp Björn till tings och framlade sitt adelsbrev för rätten. Medan målet handlades fingo anförvanterna ställa sig i kausion för att Gullbrand icke skulle avvika, men domen blev en förödmjukelse för adelsmannen, då barnens privilegierade ställning icke erkändes. Dottern sändes från hemmet och bodde

¹ Möderne-släkten synes ha ägt Starrkärr på Inland. Annan delägare i samma gård var länsman Krog Olssöns i Kyrkefjäll hustru.

² Laurits Andersson Lindorms bekräftelsebrev omfattar endast honom själv. Han ingick dock senare gifte med en medlem av Lindorms-släkten.

³ Enligt landshövding Schönleben.

några år därefter i Drammen. Sönerna sökte, under hot att förskjutas, sina äktenskapsförbindelser inom torparfamiljerna.

Måttet rågades slutligen, när säterifriheten reducerades å revisionstinget 1689,¹ och kort tid därefter måste Jerp Björn även uppgå äganderätten till sin gård, vilken 1692 inköptes av Erik Simmingschiöld. Halva Kärrslätt återbördades sedermera av en av Jerps mågar och Jerp Björn själv torde med all sannolikhet, under sina sista år blind, ha dött på gården, men sönerna avflyttade och återfinnas sedermera icke i den självägande bondeklassen.

De nuvarande Kärslättborna kunna ännu berätta, att adelsmän bott på gården, men eljest är släkten i olikhet med familjerna Måneskiöld och Green för länge sedan glömd. Bland de sägner Olaus Olsson i Bräcke hopsamlat på Tjörn finnas blott två, som kunna sägas beröra släktens historia, och den ena avhandlar karaktéristiskt nog den olyckliga Kerstin Jerpsdotters felsteg.

Tabell 1.

HALUARD BJÖRNSSON nämnes ¹⁸/₅ 1529 av vapen och 1563, då sannolikt avliden, som Halvor i Kärrslätt (ägde troligen Hovlanda och del i Knöde, båda på Tjörn).

Barn:

Halvors söner och döttrar ägde 1581 del i frälsegården Restenäs (Resteröds s:n),² men utlöstes därifrån av Börje Green. En av dessa döttrar var sannolikt den kvinna i Fräkne härad, som enligt biskop Jens Nilsson »vaar Børge Greens slegt och holt sig lige som en anden bondequinde». Av sönerna äro kända:

1. *Åse* i Kärrslätt nämnes 1563, då han låg i tvist med Laurits Olsson (Green) om gränsen mellan Brog och Kärrslätt. Troligen samma Aaesse, som 1574 bodde på Hallsbäck Uppegl. (Klövedals s:n). Enligt skifte av ⁸/₈ 1641 ägde Bamse i Hallsbäck 10 öresbol i samma gård samt 12 öre Hovlanda.

2. *Simon Halvorsson* nämnes i en stamtavla från mitten av 1600-talet, men kallas där Simon Haraldsson.³

¹ Gården åtnjöt under ännu några år strögodsfrihet.

² Restenäs tillhörde 1532 jämte en del andra gårdar frälsemannen Simon Eriksson, av namnet att döma Simon Halvorssons morfar.

³ Kopieboken fol. 918. Släktuppgifterna, inlämnade genom Jerp Jonsson Björn, avse att bevisa släktens härstamning från den 1457 adlade Simon Ravalsson, som i Jerp Jonssons avskrift ävenledes kallats Simon Haraldsson. Egendomligt nog gör Herman Olsson Green en liknande förväxling mellan sin farfars farfar Herman på Rossön och en äldre Herman Green i Rossön, som levde 1460.

Son:

Helle Simonsson nämnes i samma stamtavla, var bosatt på Kärrslätt (omkr. år 1605) och död före $\frac{4}{5}$ 1621.

Söner:

1. *Fon Hellesson* till Kärrslätt, se tabell 2.
2. *Ferp Hellesson*, se tabell 4.

Tabell 2.

JON HELLESSON till Kärrslätt nämnes $\frac{4}{5}$ 1621— $\frac{23}{5}$ 1650, död före $\frac{2}{12}$ 1653, var enligt en familjetradition från mitten av 1700-talet »dansk adelsman och ryttarekorpral», samt förde enligt bevarat sigill en fisk i sitt vapen.² Jordegendomen bestod $\frac{26}{8}$ 1648 efter egen förteckning av Kärrslätts säteri med Slettne, Kornön (Lyse s:n) och Styrdalen (Valla s:n) samt Tronnums säteri med Gunneröd, Skolleröd (Lycke s:n) och Nordvik (Björlanda s:n). De tre sistnämnda gårdarna tillhörde dock hans hustrus släktingar och Styrdalen åtminstone till större delen hans broder. (Erhöll $\frac{27}{8}$ 1648 av Fredrik III från Agershus slott för sig och sina barn bekräftelse på de friheter som han under föregående konung åtnjutit för sitt jordagods.)

G. m. *Siri Henningsdotter*, dotter av Henning Olsson (Lindorm) i Tronnum, som överlevde.

Barn:

1. *Halvor Jonsson Bamse* nämnes $\frac{23}{5}$ 1650 och 1662, då som knapen Halvor i Tronnum. Gården indrogs som skattevrak till kronan i dec. 1670.
2. *Ferp Jonsson Björn*, se tabell 3.
3. *Björn Jonsson* nämnes $\frac{2}{12}$ 1653 och $\frac{28}{10}$ 1659, ägde del i Kärrslätt. Knappast fader till den Halvor Björnsson i Utgård som 1687 ägde jord i Styrdalen.
4. *Anna Fonsdotter Björn*, g. m. *Olov Reersson Green* till Rossön, levde som änka $\frac{20}{5}$ 1676. En deras dotter Börta blev gift med Jörgen Maaneskiold till Åkervik.

Tabell 3.

JERP JONSSON BJÖRN på Kärrslätt nämnes $\frac{2}{12}$ 1653—1694, pantsatte $\frac{28}{10}$ 1659 jämte brodern Björn Kärrslätt till Margareta

² *Danmarks Adels Aarbog* uppger det äldre Green av Rossövapnet. På grund av de ständiga förväxlingar som gjorts mellan detta och Tord Gunnarssons vapen lämnar förf. tillsvidare frågan öppen. Green av Rossösläkten upptog på samma sätt i början av 1600-talet Green av Sundsbyns vapen.

Hvitfeldt, som samtidigt förbehöll sig förköpsrätt till gården. Erhöll ²⁵/₉ 1668 av Karl XI:s förmyndarregering bekräftelse för sig och sina efterkommande på de adliga friheter, som han och hans förfäder före detta åtnjutit och som andra av norsk adel under »vår och Sveriges krona» åtnjuta, och förvärvade som följd därav »per male narrata» säterifrihet för Kärrslätt, vilken dock reducerades å revisionstinget 1689. Gården inköptes 1692 av välb. Erik Simmingschiöld, men torde sedermera ha återbördats, åtminstone innehades halva Kärrslätt av Jerps måg Per Olsson.

G. (ofrälse) m. *Mareta Olsdotter*, som levde i jan. 1690.

*Barn:*²

(Enligt häradsrättens utslag av 1685 voro dessa icke att anse som privilegierade personer, då de voro födda i ofrälse gifte.)

1. *Olov Ferpsson* dog ogift 1688, men tillstod på sitt yttersta, att han under äktenskapsloven lägrat Ingeborg Gunnarsdotter från Bäckes hus och lovade, därest Gud ville spara honom livet, att ingå äktenskap med henne, varför trolovningen efter hans död inför rätten förklarades laglig. Deras son är troligen den Olov Olsson från Kärrslätt som omkr. 1712 blev gift med Anna Olsdotter från Herrön.

2. *Fon Ferpsson* bodde på Kärrslätt ännu ⁴/₁₁ 1695 men torde sedermera avflyttat, gift med *Elin Gunnarsdotter* från Bäckes hus.

3. *Kerstin Ferpsdotter* n. 1684—⁹/₁₀ 1689, då bosatt i Drammen.

4. *Margareta Ferpsdotter* var 1730 sedan två år änka efter *Per Olsson* i Kärrslätt, son av Olov Persson i Brog. Från honom härstamma flera av de efterföljande ägarna av Kärrslätt.

Tabell 4.

JERP HELLESSON var ³/₅ 1633 gift med *Astrid Olsdotter* från Askerön, dotter av Olov Olsson ibidem och Sigrid Reersdotter. Hustrun ärvde efter sina föräldrar 6 öb Källekärr med tilliggande andel i Uleberg.

Barn:

1. *Olov Ferpsson*, se tabell 5.

2. *Helge Ferpsson* i Starrkärr återinlöste ¹⁶/₁₁ 1681 2 öb Starrkärr, som på skiftet efter hans moder hustru Astrid Olsdotter utlagts till borgmästaren i Kungälv för gäld. En dotter, var gift med Bengt Andersson i Starrkärr som nämnes 1690.

² Jerp Jonsson ägde utom de angivna ännu två söner, till namnet okända.

3. *Kerstin Ferpsdotter* g. m. *Björn* i Hammar, som 1683 pantsatte sin hustrus odell två öresbol Starrkärr till Helge Jerpsson.

4. *Ingeborg Ferpsdotter* g. m. *Torbjörn Bengtsson* i Gröteröd, som 1687 sålde 3 öb Styr dalen, hustruns fäderneodell, till Jerp Olsson.

Tabell 5.

OLOV JERPSSON i Källekärr brukade 1663 6 öb Källekärr, g. m. *Sigrid Svendsdotter*.

Son:

Jerp Olsson i Styr dalen, född 1657, död $^{23}/_4$ 1739, inköpte 1687 som närmaste bördesman 5 öresbol Styr dalen från Halvor Björnsson i Utgård och Torbjörn Bengtsson i Gröteröd.

Från Jerp Olsson härstammar, enligt vad fornforskaren Olaus Olsson i Bräcke meddelat, en ganska talrik släkt, bosatt huvudsakligast i Valla s:n på gårdarna Apelröd och Styr dalen. Dess märkligaste medlem är den numera avlidne kolhandlaren Olaus Olsson, en sons sons son till Jerp Olsson samt stiftaren till en av Stockholms största kolfirmor.

Dahlepil.

Vid släktens introduktion på svenska riddarhuset $^{26}/_{11}$ 1660 inlämnade de båda bröderna Lennart och Anders Jenssöner Dalepil ett frälsebrev¹, vari Kristian II som kronprins från Bohus $^{30}/_{11}$ 1506 förlänat Anders Svensson med frihet och frälse som andra riddare och svenner i Norge. Det i adelsbrevet uppritade vapnet visar två korslagda vita dalepilar i rött fält med ett draget svärd på hjälmen. Enligt en sentida tradition adlades Anders Svensson samtidigt med Nils Svensson (Tordenstjerne). Biskop Nils Dorph berättar² sålunda 1749 om den sistnämnde, att »hand ved serdelis uforskrekked mod og tapperhed udi kong Hanses nerværelse signaliserade sig vid Wenersborgs (!) erobring, som blev tilskreven ham og en anden som og samme tid blev nobilitered og kaldet Dalpiil». I vad mån traditionen bygger på historisk grund är okänt. Efter konung Kristians fördrivande stadfästes Anders Svenssons adelsbrev av Fredrik I $^{24}/_9$ 1524.

¹ Enligt V. A. SECHER, *Til familien Dahlepils historie* (Personalhistorisk tidsskrift III. B. 4 h. s. 392).

² Enligt *Magasin til den Danske Adelshistorie*.

De båda bröderna Dahlepil ha själva icke lämnat några upplysningar om sin nedstamning från Anders Svensson, och ättledningen kan i våra dagar ej följas. Äldste kände stamfadern är Peder Jensson i Röstorp, om vilken Svenska Adelns Ättartavlor meddelar, att han adlades av konung Kristian IV 1605, säkert nog med orätt, då hans avkomlingar ej tyckas känna till något därom. Släktens huvudgård Röstorp i Vesterlanda socken finnes dessutom i sin egenskap av säteri ej upptaget i 1574 års jordebok, och dock synes det även ha varit bebyggt som sådant, då dess byggnader vid skiftet 1618 särskilt taxerades till 100 rdr.

Släkten tillhörde under 1600-talet det högre frälset, men under äldre tid har så knappast varit fallet. Ännu i en dom av år 1613 omnämnes Jon Pedersson utan titeln välboren. Den ändrade sociala ställningen stod utan tvivel i samband med Peder Jenssons ingifte i frälsesläkten på Ström, varigenom flera frälsegårdar samlades på en hand. Med hustrun Elin Esbjörnsdotter, ärvde han sålunda andel i säteriet Ström med Vesterlanda, vilka gårdar han dock bortbytte mot annan jord till hustruns frände Tormod Madsson, men när denne i början av 1600-talet avled barnlös, kom släkten efter rättegångar med den avlidnes änka Anna Pedersdotter Maaneskiold och halvbroder Mads Bagge i besittning av hela Tormod Madssons fäderneodel.¹ Det jordagods, som sålunda förvärvats, var rätt betydande: skiftebrevet efter Peder Jensson och hans hustru upptar icke mindre än 17 gårdsbruk, däribland Blixeröd i Västergötland. Frånsett Ström och Ströms gods bestod emellertid huvudparten av gårdarna av skatte- och knapegods², under vilken benämning de infördes i jordeböckerna långt in på 1600-talet, varför släktens ursprung från knapefrälset knappast kan betvivlas.

Av Peder Jenssons söner ärvde Jon Pedersson halvp parten i Ström, vilken han bebodde som säteri. Under huvudgården lydde sex »ugedags»tjänare³, och enligt ett extrakt av adelns jordeböcker av år 1639 taxerades Jon Pedersson till 45 $\frac{1}{2}$ tdr hårt korn och 11 dlr och 1 $\frac{1}{2}$ ort pengar. Den relativt betydande jordegendomen motsvarades dock icke av någon god ekonomisk ställning. Fler-talet hemman pantsattes och Jon Pedersson innehade vid sin död föga mer än huvudgården. Hans egendom ärvdes av de överle-

¹ Bl. a. halvp parten i Ström och Vesterlanda.

² Knappegårdar voro 1574 Åby öster- och västergårdar (Vesterlanda s:n), Kalhed, Lunnegården och Hede (Björlanda s:n).

³ JOHNSEN, *Bohuslens Eiendomsforhold*, s. 139.

vande systrarna, vilka försålde såväl Ström som odelsrätten till de pantsatta gårdarna till familjen Bildt på Morlanda.

De utmed Göta älv bosatta adelsfamiljerna stodo sedan gammalt i närmare förbindelse med Västgötaadeln än med sina ståndsbroder i Bohuslän och utgjorde tidvis en gränsadel, vars nationalitet var tämligen obestämbar. Gustav I beviljade sålunda ^{25/1} 1531 hustru Kerstin Asmundsdotter på Ström att efter Västerås recess återbörda några gårdar i Västergötland, emedan hon »haffuer sin slekt och byrd her j Suerige och sönnner som nu med tijdhen vpwexa och måga thet med theris tieniste när oss och Sueriges krona förskylla». Hennes man Erik Nilsson på Ström var t. o. m. konung Gustavs tro undersåte. Kanske inte mindre svensk var den Dahlepilska familjen, som ägde säterier på båda sidor om gränsen. Jens Pedersson ärvde sålunda huvudgården Röstorp i Bohuslän men bosatte sig i Väne härad på Hojum, som i svenska jordeböcker uppföres som hans sätegård och som han tillbytt sig mot Blixeröd. Sedan änkan Anna Persdotter (Svenske) försålt Hajum till fogden Bengt Arvidsson, bodde åtminstone några av barnen i Bohuslän. Sonen Lennart Jensson erhöll åtminstone ^{8/4} 1656 på Röstorp Ivar Krabbes brev att infinna sig till Fredrik III:s hyllning, vilken han dock ej bevistade, men andra medlemmar av släkten voro samtidigt i svensk tjänst. Den särställning Dahlepilska familjen sålunda intog gentemot det övriga bohuslänska frälset förklarar släktens hållning efter Roskildefreden. Medan de efterföljande danska krigen satte de bohuslänska adelsmännens trohet på ett hårt prov, deltog Brun Dahlepil i Köpenhamns belägring under Karl X Gustav, och redan ^{26/11} 1660 introducerades bröderna Lennart och Anders Jenssöner på Svenska riddarhuset.

För släktens historia under svensk tid hänvisas till ANREP, *Svenska Adelns Ättartavlor* och ADAM LEWENHAUPT, *Karl XII:s krigare*.

Tabell 1.

Peder Jensson i Röstorp bortbytte med sin hustrus samtycke dennas andel i Ström och Vesterlanda mot annan jord, däribland Holma gods, till Tormod Madsson.

G. m. *Elin Esbjörnsdotter*, som levde ännu ^{19/8} 1613, dotter av Esbjörn Andersson på Ström och ättling av väpnaren Esbjörn Andersson på Åby, som 1486 förde en halv lilja i vapnet.

Skifte efter båda makarna förrättades ^{18/2} 1618.

Barn:

1. *Jon Pedersson* till Ström bodde på Röstorp, ¹⁹/₈ 1613, då han på sin moders vägnar tilldömdes Tormod Madssons fäderneodel. Köpte ²⁹/₁ 1615 övre Ström av fru Anna Brahe, Sten Matssons, och ärvde vid skiftet ¹⁸/₂ 1618 bl. a. andel i Ström med vidliggande kvarn, taxerat till sex pund smör. Död barnlös omkring 1641.

Möjligen g. m.¹ *Brita Griis*, dotter av Mårten Griis till Lunden i dennes gifte med en av Hans Torstenssons till Lunden döttrar, senare omgift med Olov Svensson Bröstfeldt till Staffanshaga.

2. *Jens Pedersson*, se tabell 2.

3. *Elsebe Pedersdotter* nämnes ¹⁸/₂ 1618, gift 1) med *Harald Bengtsson* (Svenske), med vilken hon hade sönerna Bengt och Anders, 2) (ofrälse?) med *Knut Nilsson* till Buddeberg.

4. *Magdalena Pedersdotter* nämnes ¹⁸/₂ 1618—1662. G. m. *Förgen Poulsson Harbou*, sogneprest på Hissingen, död före ¹⁶/₁₂ 1652. Deras dotter Elin Jörgensdotter blev gift med Rasmus Mårtensson.

Tabell 2.

Jens Pedersson Kock på Hojum uppges i Svenska Adelns Ättartavlor som överstelöjtnant ha stupat i kriget 1611. Var avliden ¹⁸/₂ 1618, då hans barn vid skiftet efter Peder Jansson och Elin Esbjörnsdotter erhöilo Röstorp, Åby mellangården och Fägran i Vesterlanda socken, Rösby i Forshälla socken samt Blixeröd i Flundre härad, vilken senare gård Jens Pedersson förut utbytt mot Hojum i Gärdhems socken.

G. m. *Anna Persdotter* (Svenske), som överlevde.

Barn:

1. *Lennart Fensson Dahlepil* till Röstorp.

2. *Anders Fensson Dahlepil*.

3. *Brun Fensson*.

¹ Ätminstone pantsatte Jon Pedersson, Anders Lake till Karstorp och Torkel Griis till Lunden tillsammans Hede i Krogstads socken till Nils Tollesson. Gården hade förut innehafts av fru Karin Hansdotter. Anders Lake var gift med Karin (Mårtensdotter) Griis och sväger till Torkel Griis, som tillhörde en ursprungligen halländsk släkt, ofta förväxlad med östgötaslakten Griis till Sätra.

Interiörer från Lunds universitet under 1700- talets första årtionden.

Brev och handlingar meddelade av

Gunnar Carlquist.

I. En disputationsakt år 1717.

Under den tid, Karl XII och det kungliga kansliet vistades i Skåne, inhiherades som bekant utgivandet i Stockholm av »Ordinarie Stockholmske posttjdingar», och den officiella tidningens utgivningsort förlades i stället till Lund. Här utkom från hösten 1717 till försommaren 1718 två gånger i veckan ett litet obetydligt blad om vanligen åtta sidor, varje nummer prytt först av ett tarvligt träsnitt föreställande staden Lund söderifrån, senare av ett lika enkelt träsnitt med Lunds vapen. Tidningen bar namnet »Lundska Lögerdagz (Onsdagz) Courant», senare »Lundska Posttjender»; veterligen finnes endast ett något så när fullständigt ex. i behåll (i Uppsala Univ.-bibl.)

Tidningen fylles av referat av inlöpande brev med huvudsakligen krigsnyheter från skilda orter i ut- och inlandet. De lokala notiserna äro däremot ganska lätt räknade. Det meddelas, att den eller den personen ankommit till staden eller avrest; det berättas en gång på några rader om ett rektorsskifte med åtföljande fyrverkeri, en annan gång, att några fångslade danska båtsmän med en skomakares tillhjälp lyckats fly ur stadens dåliga häkte. Endast en enda lokalnotis är så påfallande vidlyftig, att händelsen i fråga torde ha varit ett verkligt evenemang. I N:o 20 d. 16 okt. 1717 heter det:

»Förleden lögerdagz höltz här på Academien en disputation i medicin af Doctoren och Assessoren i Kongl. Collegio medicorum i Stockholm Herr Johan Chr. Heyne, då i Kongl. Maj:tz höga närwaro och

sammankomst af de förnämsta af håfwet han med största heder och beröm samt allas nöje ifrån begynnelsen till ändan ej allenast sig öfvermåttan wähl och hurtigt förswarade, utan och å daga gaf den wackra kunskap, som han i theorien och i praxi så wähl hemma som utländes uti sin profession sig grundeligen förwärfwat hafwer. Inkasten emot denna disputation så wähl som swaren därpå låto sig alt wähl göra på vårt swenska tungomåhl, som skiedde endast för de här warande fremmandes skull.»

Dissertationen i fråga bär titeln: »Disputatio medica, theses miscellaneas exhibens, quas . . . præ. Johannes Chr. Heyne¹, Med. Doct. et Regii Collegii medici adsector, atque respondens Samuel Elmgren tueri conabantur Lundini Scanorum die 12 Oct. 1717 in auditorio Carolino supremo horis consuetis.» Den innehåller en dedikation till Urban Hiärne och ett företal, där förf. meddelar, att han på Karl XII:s befallning och i hast utan tillgång till litteratur sammanskrivit sina teser för att visa, att han vore värdig det kungliga stipendium, han åtnjutit, och för att fria sig från den beskylning för försumlighet, »quam mihi adfricare malevoli omni impetu contenderunt». Teserna äro av ganska blandat innehåll; medicinska, och kirurgiska rön omväxla med levnadsfilosofiska råd och iakttagelser. Åtskilliga synas minst sagt diskutabla, t. ex.

8. Viri æque ac foeminæ menstruas patiuntur crises.

9. Non omnia ex prævio generantur seminio.

17. Nulla datur fermentatio in corpore humano, adeoque nullum prædominium acidi in statu hominis sano et in paucis admodum morbis quibus ostraco-dermata conveniunt.

21. An animalia generentur ex ovo, an vero ex vermiculis Loewenhoekianis? Ex utriusque exacto scrutinio veritas elicienda.

22. Quid de plantarum et hominum sympathia et antipathia sentiendum? An illarum consistat in ejusdem succi nutritii appetitu aut aversione atque horum in amicis aut contrariis effluviis emissis?

24. Præcipitantia et reagentia veri sunt lapides lydii, quibus a priori explorari rerum partes integrantes possunt, quid continent et quibusnam morbis sublevandis aptæ natæ sint?

25. Potus Thee et Caffee calidus multus et diu continuatus nocivus est multosque ut plurimum introducit morbos.

Disputationsakten har tydligen heller icke förflutit utan kraf-

¹ Johan Christopher Heyne, nob. Nordenheim (f. 1681, d. 1740), fadern kungl. hov-fältskär; efter medicinska studier i Uppsala medföljde H. den svenska armén till Siælland och Livland, erhöi så av Karl XII ett restipendium, varefter han begav sig till Holland, där han i Harderwijk blev med. doktor, 1707 assessor i Collegium medicum, 1710 pestmedikus, 1719 adlad, 1731 livmedikus. Hans utgivna skrifter se SACKLÉN I: 79.

tiga protester mot dessa satser. P. J. Bergius berättar¹: »Anecdoterne vilja intyga, at han skall stått något hårdt för en del theses, när Doct. Braun² opponerade extra, i synnerhet för den 8:de, 9:de och 17:de», och hänvisar till en handskreven relation om akten av pseudonymen Warmund Sandman. Denna tidigare icke offentliggjorda berättelse återfinnes i avskrift i Bergianska samlingen, T. 1 (Vet. akad. bibliotek) och ger en ganska drastisk inblick i hur det tillgick vid en lundensisk disputationsakt för tvåhundra år sedan. Att Karl XII satt bland åhörarna, förringar ju icke dess värde.

Den i relationen omnämnda motskriften av Braun, »Aphorismi physico-medici», ventilerades, som relationen berättar, d. 23 okt., och som respondens fungerade den då 27-årige Kilian Stobæus, opponent vid Heynes disputation. Även dessa teser äro nog så kuriösa:

1. Omnia ex ovo.
2. Omnia per circulum.
3. Omnia per lineam rectam.
14. Somnus meridianus nil nocet.
15. Aqua convenientior naturæ potus quam vinum.
20. Sympathia et antipathia in similitudine et dissimilitudine pororum constitit.
28. Potus Théé et Caffé a multis morbis præservat.
30. Animus æquus magnum sanitatis præsidium.

Vem relationens författare är har icke låtit sig utrönas. Om man törs lita på dess egna antydningar och dessa icke äro avsedda att ytterligare mystifiera, skulle författaren icke vara akademiker utan militär, vilket f. ö. passar väl i stycke med att hans beundrade Braun var fältmedikus. Hans initialer böra, att döma av pseudonymen, ha varit W. S.; utg. har anträffat ett par officerare från denna tid med dessa initialer, men ingen, som författarskapet på andra grunder kan tillskrivas.

¹ *Inträdestal i Kongl. Vet. Acad. om Stockholm för 200 år sen... 1758*, s. 181.

² Lars Braun, nob. Braunerskiöld (f. 1657, d. 1730), prästson från Kalmartrakten, studerade och disputerade i Uppsala, med. doktor i Utrecht 1689, med. professor i Åbo 1693, i Dorpat 1698, 1703 utsedd att som fältmedikus betjäna svenska armén i Kurland, 1705—10 med. professor i Pernau, sedan ånyo fältmedikus, nu i Skåne, varefter han slutligen 1719 blev amiralitetsmedikus i Karlskrona med arkia- ters namn och s. å. adlad. Utgivna skrifter se SACKLÉN II:1, sid. 5.

Relation.

Man har nu nyligen sedt uti den Lundska avisan ett förskräckeligt utrop göras om den så uti teorien som praxin grundlärde Doctor Heynes både in- och utomlands förvärfwade obeskrifweliga lärdom och förfarenhet, samt huru han de af honom utgifne satser d. 12. Octob. sistl. med ett allmänt beröm och allas nöje ifrån begynnelsen til ändan hurtigt förswarat etc. Men detta luktar bara illa af en corrumperad gazetters oförskämda lögnaktighet. Altså måste den sanningsälskande läsaren ej taga mig til misstycke, om jag, fast mer wan wid krutbrand och rök än den chimiska eldens subtiliteter, som så mycket taltes om uti disputen, likwäl som en sanningsälskare understår mig i detta fall säga, en torr dock ren sanning. Disputen begynte emellan kläckan 8 och 9 om morgonen, och taltes bara swenska, så at jag och mina camerater det ock kunde förstå; dock slängdes ibland in latinska glosor. Men studenterne, som såto omkring mig och förstodo wäl latin, sade at Doctor Heyne ibland gaf käckä örfilar åt en som de kallade, om jag rätt minnes, Brissianus¹; de sade ock, at han war grof, och besynnerligen offenderade de sig öfwer en glosa, som han sade, Omne nimium vertitur in vitulum, hwilket de tyckte wara illa luktande i konungens höga närwaro och sade, at det betyder: den som super för mycket, han måste kalfwa. Den förste opponenter kallade somlige Kilian² och somlige Stobæus; men de sade, att han war en rätt beläsen student i läkare-konsten. Han släpade ut tiden til kl. 10, men war mycket sedesam och spakfärdig. Då begynte den store Doctorn von Döbeln³, som hölt ut til kl. half 12. Studenterna sade, at det war föga besked med alt det han sade, men de wiste intet, om han gjorde det af oförfarenhet eller om han war köpt af Doctor Heyne. Men wi andra tyckte, at han war rätt flink och käck, ty han kom så mycket abgenschmakt löje åstad. När han ändteligen hinte uphöra kl. 12, kom vår lilla fältmedicus fram, den ärlige Doctor Braun. Men det war en rakhwass en sate. Han riste så filla⁴ med den upblåste Doctor Heyne, at jag tror wi hade fått sedt bara magen på honom, om det längre hade stått på. Han talte fuller så höglärdt, at jag intet förstod alt; men en ärlig student, som satt bredewid mig, tydde det jag intet begrep, och sade, at Doctor Braun kastade öfwerända 2 af hans satser, neml. den 8:de och den 9:de, och bewiste, at de woro emot naturen och alt sundt förnuft, och ropade de skulle ut. Några andra gick han så hårdt på honom med, at Doctor Heyne måste offentligen tilstå, at det ej woro hans satser, utan han hade länt dem af andra. Wid den

¹ Pierre Brisseau (f. 1631, d. 1717), fransk medicinsk skriftställare, som åtnjöt stort anseende på sin tid. Han har bl. a. utgivit en *Traité des mouvemens sympathiques*.

² Kilian Stobæus (f. 1690, d. 1742), nu stipendiat vid universitetet, senare professor, först i philosophia naturalis och physica experimentalis, slutl. i historia.

³ Johan Jakob Döbelius, nob. von Döbeln (f. 1674, d. 1743), provinsialmedikus och universitetets ende medicinæ professor.

⁴ Filla (dial.), trasorna.

24:de påstod D:r Braun, at D:r Heyne intet förstod det som studenterne kallade terminos artis, i det han der kallar ex priori det som D:r Braun påstod vara ex posteriori, hwarpå Heynes förnämsta swar war, han tar det så. Wid den 17:de satsen disputerades starkt om fermentation i lifwet, emot hwilken punct den lilla Braun anförde ett argument af så många bet-håla¹ skäl, at Heyne lät det stå aldeles orördt och gick allenast omkring med sina historier, at wickla sig ut huru han kunde. Ja, det war skam nog för hela laget, at han intet en gång kunde taga up argumentet, mindre upplösa det. Jag mins nu intet mer; men detta kan wara nog at se, det avvisskrifwaren är en ljugare och Heyne en klutare. Jag hörde ock de lärde studenterne säga, at om Braun hade fått så lång tid som Döbeln, så skulle Heyne gått ur stolen som en tupp utur en stark regnskur. Men hwad görs oss mer witnen behof, sade judarna, wi hafwa ju sjelfwa hört Heynes förtal och skamlösheter emot Braun för den saken skull, som nog röjer hans såra sinne öfwer hans egen skam. Ty han har skält ut Braun för en skolfux, som intet annat förstod än gammalt gräl, men intet de nya subtiliteterne, och at han hade förut sina argumenter af en annan professor här i Lund. Men det war intet nog med det, utan han har burit sig åt med honom som pharisæerna med Wår Herre, när de budo honom til måltid, at gripa honom på orden. Så har ock Heyne bedragit Braun med sig på en källare, der han hade sina camerater förut, och då har han så skamlöst farit ut på Braun för den disputens skull, at två mina camerater, som såto i nästa rumet och hörde på hans månglerska wältalighet, hade en förbittrad handklåda til at stryka armar och ben af Heyn, om de intet haft försyn, för det kungen war i stan. Men den ärliga lilla gubben skänkte honom intet, så länge raisoner kunde gälla, fast det är ett främmande kram hos Heyn. Derföre offererade Braun honom revange, at ta bot der han fick sot, och då skulle han få skämma honom så mycket han orkade. Och yrkade gubben så länge deruppå, at Heyn accepterade hans deffi². Braun gaf sina satser på trycket, hwilka studenterna säga äro braf spitsiga och en del twärt emot Heynes, och satte dagen til d. 26 hujus. Men då skall man tro Heyn fick brådt om med sin resa. När Braun det förmärkte, anticiperade han disputations-dagen til d. 23. Aber der Herr Doctor Heyn hat sich aus dem staube gemacht och dagen förut drog för tusend djeflar. Der ligger det storskryteriet. Wi olärde inbillade oss, at han intet torde wåga en ny bataille för sina gamla blessurer, och det som folket menar, at han fått snuf af at den gamle grilllemakaren Braun hade tordt med sina latinska spjut sticka hål på den uppöste Heynianske wäderblåsan, hwarpå hans förbannade högmod sig stöder, så att han intet känner sig sjelf, men föraktar och förtalar alla människor, och aldra mest sina ämbetsbröder. Jag wet intet, hwad det är för en

¹ bithårda, svårbemötta.

² défi, utmaning.

Doctor Rippe¹ och en Doctor Romell² i Stockholm, som han framför andra skäller ut för tokar och idioter. Jag wet intet hwad det betyder. Och den ärliga gubben Hiærner³, som alla tala wäl om, lofwar han basa, om han säger honom ett ord emot. Men jag wände, wi finge den prackare-junkaren med oss på tåg, så skulle han fürwahr så bli basad, at han skulle behöfwa all sin läkare- och barberare-konst, som han så mycket skrek på i disputationen, at plåstra sina armar och ben. Detta är rena sanningen. Men jag kan intet det galanta maneret at skrika, sade frustupigan, som curtiserade med djeknen.

Lunda stad d. 27 Octob. 1717.

Sein diener
Warmund Sandman.

II. Brev från David Nehrman-Ehrenstråle till Jakob Wilde och Johan Reftelius.⁴

Lund 16 mars 1733.

Wälborne Her Kongl. Secreterare. Her Kongl. Secreterarens mycket angenähma bref under d. 3 nästl:ne gifwer mig anledning at be om uhrsächt, at jag eij förr berättadt, huru wida iag avancerat med H:r Secre-

¹ Det är tivelaktigt, huruvida härmed avses Ewald Ribe (f. 1667, d. 1753), hovkirurg och överdirektör i barberareämbetet, eller dennes broder Mathias Ribe, nob. Riben (f. 1676, d. 1723), livmedikus hos Hedvig Eleonora, senare präses i Collegium medicum.

² Magnus Bromelius, nob. von Bromell (f. 1679, d. 1731), nu »anatomix professor i Stockholm, med älliggande att handleda ungdomen i anatomi och kirurgi på svenska, men hvilken nyttiga inrättning snart uphörd« (Sacklén); senare arkiater och präses i Collegium medicum.

³ Urban Hiærne (f. 1641, d. 1724), arkiater och präses i Collegium medicum.

⁴ David Nehrman-Ehrenstråle (f. 1695, d. 1769), jämte Andreas Rydelius och Sven LagerBring Lunds universitets ryktbaraste lärare under 1700-talet, är så gott som uteslutande känd genom de, än i dag högt skattade, juridiska arbeten han efterlämnat, och de kollegianteckningar efter hans föreläsningar, som i talrika avskrifter förvaras i framför allt Lunds Universitetsbibliotek. Hans egna papper jämte »en av de största manuskriptsamlingar i riket» gingo förlorade, då hans gård Säby i Småland, dit han efter avskedstagandet 1753 drog sig tillbaka, genom åskeld förstördes. Veterligen har intet brev av hans hand tidigare varit tryckt, och det torde f. ö. icke vara många i behåll; varken i Kungl. Biblioteket eller i universitetsbiblioteken finnes något. Mera intimt hållna karakteristikker på grundval av personlig kändedom ha endast efterlämnats av tvenne författare, Nyrén, som i sina *Charakterskildringar* givit en entusiastisk teckning, och Gjörwell, som skriver: »David Nehrman, professor juris, den största och nyttigaste jurist Sverige någonsin haft, en gudfruktig och honnet man i allt hänseende, har gjort riket otrolig nytta dels genom sina trägna föreläsningar och dels genom sina skrifter i svenska lagfarenheten. Hans auditorium var alltid fullt af adelsmän, och har han upplärt större delen af de herrar och män, som nu bekläda civilämbeten öfver hela riket: professor Bring är en af hans favoritdisciplar. Han satt aldrig i Consistorio eller beklädde något munus ambulatorium. Han hade mycken religion och altså mycket samvete. Han började och slöt alltid sina lektioner hvar termin med de orden: i Jesu namn. Han var en flitig kyrkogångare, så at då man aldrig såg biskop Engeström i domkyrkan, förrän han blef

terarens skiöna arbetes⁷ försäljande. Jag hade tänkt dröija ther med, tils iag fått försälja exemplaren, hwilket går något trögt af then orsaken, at the, som wetta at rätt skatta ett sådant förtreffeligit arbete, redan skaffat sig det föruth; the öfrige äro tröge, och en dehl fehlä penningar. För 5 exemplar har iag fått betalning; fem hafwa tingat men ej betalt, och förr gier iag ej uth exemplaren. Straxt efter påskhelgen reser Adjunctus facultatis jur. H:r Bring² til Stockholm; med honom skal iag sända så många pgr iag til then tiden hinner samla. Då skal H:r Bring witna med mig, at iag gjort min högsta flijt til at föryttra detta arbetet.

Jag wördar H:r Secreterarens gunstiga omdöme om den under mitt præsidio hålne disput. De jure censit.³ Wåra academiska arbeten äro hastverk, præses har ej tijd at nagelfara alt, han håller sig wid realia allenast. De exemplaren, som iag fick af H:r Benzel, äro åthgångne. Jag skal likwål sända 3 exemplar til H:r Secret. dienst och några af min disp., som nu är på trycket, De jure patronatus. Her Kongl. Secreteraren wisar mig alt för mycken gunst, när han behagar fråga efter de arbeten, iag har under händer. Jag finner wål, at många här i Sverige hafwa större skickelighet, bättre tilfälle och mehra tijd än iag at utharbета thet, som behöfwes til lagfarenhetens skick och upträdande; men likwål har iag wågat mig wid at begynna på följande materier wid lediga stunder, som äro ganska få.

(1) Arbetar iag på then swenska jurisprudentiam oeconomicam⁴, som skall wisa them wägen, som wid justitiesaker ej ärna tiena riket, utan antingen wid kyrckiowäsendet el:r commerce-, bergs-, krigs-, cancellie- etc. collegier och the ther af härrörande sysslor wilja söka sin lycka. Hwad Sveriges lagar och förord:r therom stadga, skall iag wisa och leda alla specielle materier af principiis politicis och historicis, hwarwijd iag skal anföra antiqviteterne, så wida the af säkra monumentis och

domprost, då han tillika blef på en gång så gudfrugtig, at han aldrig var dädan, så försummade Nehrman nästan aldrig någon aftonsång. Han har et fromt och gladt ansigte och lever nu, academien til stor skada, på sina gods i Småland, sedan han tagit afsked.»

Av brevmottagame är den ene en wälbekant man, Jakob Wilde (f. 1679, d. 1755), juristen och historikern, en av frihetstidens allra mest intressanta personligheter, som alltjämt väntar sin biograf. Den andre är mindre bekant, Johannes Petri Reftelius (f. 1659, d. 1747), östgöte, 1684 v. akademisekreterare i Uppsala, 1702 professor i romersk rätt, avsked med titeln lagman 1739. Brevens, vars original torde vara förlorade, återgivas efter avskrifter i Bergianska samlingen i Vetenskapsakad. bibliotek. Det förtjänar anmärkas, att här genom något egendomligt misstag som mottagare till det senare brevet angives Niclas von Oelreich. Att det icke är denne, då bibliotekarie och e. o. professor i filosofiska fakulteten i Lund, utan J. Reftelius, till vilken brevet är ställt, framgår med önskvärd tydlighet av brevets titulatur och innehåll.

¹ *Suecia historia pragmatica*, utgiven 1731.

² Sven (Lager)Bring (f. 1707, d. 1787), nu juris adjunkt vid Lunds univ., senare professor i historia.

³ *De jure censitico sive skatte-rättighet* Auctor et respondens Eric Benzelius.

⁴ Inledning till jurisprudentiam oeconomicam i privat collegio utgifwen anno 1738, m. fl. avskrifter av samma collegium i Lunds Universitetsbiblioteks handskriftssamling. Övriga i brevet nämnda arbeten synas däremot icke mera vara i behåll.

diplomatibus kunna hämtas. Detta arbetet ärnar iag först betiena mig af til ett collegium, som nästkommande termin tager sin begynnelse och continuerar, tils iag hint gå alla partes igenom.

(2) De feudis sveo-gothorum antiquis har iag ock begynt skrifwa, theruthi iag ärnar wisa, at feudorum origo bör sökas här i Norden, och at vårt språk och handlingar gifwa mycket lius uthi materia beneficiorum.

(3) Har iag begynt samla alla the stridigheter, som Sverige haft med utblänkska machter sedan Gustavi 1. tijd, theruthi alla uthkomna skrifter skola warda anförda tillika med begges skähl, och när thet sig giöra låter, ärnar iag lägga til hwad af historien, handlingar och jure gentium kan bestyrcka Sweriges rikkes påstående.

(4) Efter iag funnit en stor brist i vår lagfarenhet theraf at när fremmande lagar och consuetudines böra följas i dömmande här i Sverige, så wäl som eljest när fremmande hafwa twister här. Ty har iag begynt samla af fredsfördrag, pacta, tractater och flere alt det, som kan tiena jurisprudentia privata. Wid hwar materia annoterar iag dess grund och ursprung, förändringar, om några finnas, och huru domaren sig therwid bör bete.

(5) Arbetar iag ock på prisca Scaniae formula. Ständerna här i Skåne hafwa några besynnerliga privilegier, och thessutom förekomma här wid domstolarne många qvæstioner, som ej kunna grundeligen afgöras, innan domaren wet de forna författningarna, som woro här, innan svenska lagen blef infört. Alt thetta skal här warda förklarad. Domcapitlet här i Lund, i hwars rätt, coeteris paribus, Academien träd, har haft stora privilegier; therföre har iag samlat handlingar till ett arbete de antiquis Capituli Lundensis iuribus, men en hop fela ännu. Jag har ock tänckt wisa utblänningarna, at alla the leges, som Tacitus uppräknar, finnes i våra gamla lagar, men aldrig så fullkomliga i något annat rijke. Likaledes har iag begynt giöra några anmärkningar öfwer the swenska handlingar, som fins uthi Du Mont Corps diplomatique, och som den för jurister och politici högstnödigas materien de prudentia legislatoria ännu ej är rätteligen utharbetad, utan alt hwad utlenningar theruthi skrifwit är dehls upfylt med præjudicier, dehls aldeles ofulkomligt; ty har iag ock försökt, hwad theruthi bör förbättras. De origine nobilitatis svecanæ har iag ock skrefwit något, efter the principer som i disp. de jure censitico äro anförde. Men, min gunstige Her Secreterare, jag finner wid alt thetta stora swårigheter, ty först wistas iag på en aflägsen orth, så at thet är swårt och kostsamt at få alla the handlingar, som höra til en dehl materier, thernäst har man mycket litet otium, mästa tijden går bort med at lära ungdomen principia, hwarjemte thet ock är swårt at ge uth någon materia genom disputationer, efter respondentes wid thenna faculteten ej winna någon förmon för ett sådant beswär och kostnad, warandes thet här i Sverige ett mycket slät hushålls-grep, om autor sielf wil låta trycka sina arbeten (iag talar af egen förfarenhet). Endteligen om alla dessa swårigheter skulle warda öfwerwundne af enwished til at tiena rikket och sitt fädernesland, så har man på slutet inttet annat för alt sitt arbete än en förswagad hälsa, bortskämnd huushållning och at the penningar man haft

äro förwandlade i papper. Owänner lönar en sedan med afwund och föracht och the, som wilja wara gynnare, præterdera, at man bör räckna för en förmon och belöning at få arbeta sig i hiel. Sed transeat cum ceteris erroribus. Jag har länge tänckt samla et Corpus diplomatum & actorum publicorum regni Sveciæ. Men iag wet inttet hur det går. Åtminstone skal iag ge uth ett inventarium på the svenska handlingar, som iag funnit hos exteros collectores & scriptores och them iag hint samla och ej fins hos utlänningarna. Samma tanckar, som H:r Secreteraren har om studio juris nat. gentium har iag ock. Det ädlaste studium, som fins näst theologien, handteras på aldra ömkeligaste sätt. När det anförtros i theas händer och wårndnad, som hwarken weta hwad emillan konungar el:er privatpersoner passerar, ej eller tro, at någon annan klokhet fins än then, som öfwerflödar uthi cathedren, kan thet ej annat wara. Ther woro tilfalle at något upstädat hufwud wiste transmarinos, at ännu är mycket för them at lära. Fast det är mot academiska skråordningen, om en jurist wil skrifwa i jure nat., behöfr man inttet bry sig ther om.

Jag är med oföränderlig wårndnad Wälborne
H:r Kongl. Secreterarens hörsamste trognaste t:e

David Nehrman.

Lund 29 juni 1738.

Ädle och Höglärde H:r Professor samt Rector Magnifice.

Hwad H:r Professoren i sitt angenäma bref under d. 23 nästled: behagat berätta och föreställa mig, uptager iag som ett prof af H:r Professorens wänskap. Jag tackar rätt mycket therföre, och ingen m:ska skall få weta något theraf.²

Så framt iag lefwer ännu några månader, har iag i 20 åhr haft min profession, thet är therföre hög tijd at tänka på flyttning och komma i någon rörelse til en sådan sysla och ort, ther man både kan och bör giöra mehra gagn, ty annars förtorckas hiernan, lusten at arbeta warder rostig, och hela kuren blifwer förderfwad. Jag wet ingen annan orsak, hwarföre iag grälat och trälat så länge här wid Academien, än at iag ej kunnat ärnå någon bättre sysla på annat ställe, ty iag räknar thet ibland the nyttigaste hushålsreglor, at man ej bör flytta utan til större förmon, och när then tilbudes, måste man wara resefärdig, men thenna förmon måste ware wärckelig och ej owiss. Jag är nu rätt ledsen wid at lära ungdomen stafwa i lagfarenheten, iag årckar ej slita tungan på thetta sättet längre, heldre skulle iag wilja uppstäda ungdomen til cancellie syslor (hvilket warit första stiftarens upsåt wid Schyttianska pro-

² Som framgår av det följande, åsyftas ett erbjudande till Nehrman att mottaga den efter Johan Hermanssons död 9 febr. 1737 lediga skytteanska professuren. En rad tyska celebriteter anmodades först, men avböjde. Slutligen utnämndes i dec. 1738 Johan Ihre.

fessionen, fast än testamentet talar efter the tjiders begrep), så framt mitt öde är så swårt, at iag all min tjid skal wara läsemästare. Men när iag åter theremoth besinnar, at thet wore föga heder at efter 20 åhrs arbete ochienst eij hafwa förtient mehra än samma tienst wid en annan academia, huru kostsam en så lång flyttning är, hwad arbete fodras til at sättia en sådan skiön och granlaga profession i rätt stånd, hwad handlingar ännu fattas mig både trykta och skrifna, och iag wet hwad mina kostat, som likwäl eij til $\frac{3}{4}$ förslå at rätt hedra en sådan profession, kan iag eij fatta lust til en sysla, hwarwid föga mehra inkomst lærer wara, än wid then iag har, när iag anser ortens dyrhet både på föda och annat. Så när wid residencen bör man ock giöra andra depenser än i denna lorthålan (med respect Ed:s Magnifice). Om iag skulle flytta, borde iag fråga hustrun, om hon wille följa med; efter begiäran har iag icke ens för henne nämnt något therom. Oachtadt alt thetta tackar iag H:r Professoren rätt mycket; behagar H:r Professoren nämna, hwilken herre mig ther til utnämnt, skal iag aflägga min ödmiukaste tacksäjelse; får iag eij weta namnet, wil iag på gissning wörda herrens grace lika så högt, som iag giöra borde, i fall iag tilbudet antaga kunde. Så framt Collegium illustre i Stockh. skulle komma i stånd, lära the förr anförde orsaker jemwäl hindra mig at fatta lust ther til. Jag kan så mycket mindre resolvera mig ther till, som iag ei wet, hwad förmoner iag thermed winna kan. Jag har likwäl orsak at gissa, det thesse eij lära wara så stora, at iag bör ändra mitt förehafwande at sättia läsemästare sysslan på annan ort i litanien. Men lika fult tackar iag H:r Professoren rätt mycket och ärkiänner mig wara honom förbunden; kunde H:r Professoren förmå höga wederb:de at fatta samma goda tanckar för H:r Bring, som the hafwa för mig, wore iag än mehra förplichtad, och iag försäkrar, at ingen skulle blifwa bedragen. Han är yngre än iag och orckar bättre arbete.

Efter then wedertagna stylum curiæ borde iag sluta med nya tidningar, men Gudi lof sådant wanckar eij här. Ty sedan Wår Herre tagit procancelleren, rector, pro rector, domprosten samt flere rest bort, så at wij här lefwa utan öfwerhet in statu naturali, är här så stilla, fredsam och roligit, at så framt all status naturalis wore sådan, wille iag förswara, det Hobbes är en stor liugare. Jag är oföränderligen

Ed:s Magnificences hörsamste tienare

David Nehrman.

III. Brev från Andreas Rydelius till Olof Estenberg.¹

1. U. o. o. å. (Lund maj 1716). Komplimenter. Råd angående Petrus Estenbergs önskan att bli anställd vid universitetet.

2. Lund aug. 1730.

Wälborne Herr Secreterare

Gunstige Herre.

Det fågnar mig hiärtel., att min Gunstige Herr Secreterare låtit sig behaga hwad iag efter befallning anmärkt wid dät nedersända. Hwad Herr Secreteraren sedermera därwid observerat, är ganska wäl påmint, och torde wäl finnas mer, som i hastigheten är förfelat, hwilket Gunstige

¹ Den serie brev från Andreas Rydelius, som härmed i sin helhet avtryckes eller refereras, är sannolikt den enda större samling Rydeliusbrev, som bevarats till eftervärlden. Våra offentliga bibliotek och arkiv innehålla endast några strödda brev, och från privatarkiven är intet känt om någon dylig samling. Tidigare ha veterligen endast trenne brev från R. varit tryckta, ett ganska obetydligt till M. Ramel i De la Gardieska arkivet D. 16, ett i Svenska Mercurius 1757 till C. Gyllenborg och ett meddelat av HERMAN LUNDSTRÖM i *Kyrkohist. årsskrift 1900*, vilket snarare har karaktären av teologisk avhandling än privatbrev. Lundström utlovat i en inledning till detta brev att offentliggöra flera i samma tidskrift, då det synes honom nödigt, att de »källor för en djupare och allsidigare kännedom om hans intresseväckande personlighet och religiösa uppfattning, vilka hans brev bilda», komma till användning, men han har aldrig fullföljt sin avsikt. Föreliggande samling synes sålunda kunna påräkna ett visst intresse, och detta icke minst därför att den belyser åtskilliga förut mindre kända omständigheter i fråga om R:s ställning till sina samtida; icke minst är hela brevseriens karaktär beaktansvärd: den gamle professorn, vars gestalt synes eftervärlden så vördnadsbjudande, böjer sig ödmjukt för den vida yngre kansliseksieteraren och tar t. ex. med tacksamhet emot hans förslag om titlarnas bortläggande. Det är vidare av intresse att se, huru R. genom denna privata kanal söker göra sina synpunkter på de lokala tvistigheterna gällande hos höga vederbörande och icke nekar sig att framföra ganska graverande anklagelser mot sina motståndare, i främsta rummet bröderna Benzelius, till vilka han synbarligen befunnit sig i ett skarpt accentuerat motsatsförhållande.

Brevskrivaren torde f. ö. icke tarva någon presentation, men väl brevtagaren Olof Estenberg. Denne var född i Stockholm 1680, student i Uppsala, varefter han begav sig utomlands och slutligen i Demotika uppsökte Karl XII och fick anställning som e. o. kanslist i krigsexpeditionen. Han utmärkte sig senare särskilt vid hemtransporterandet av kansliakterna till Stralsund (se härom reseberättelsen meddelad av S. BERGH i *Hist. tidskr. 1916*) och vid det äventyrliga överförandet av papperen från Stralsund till Ystad. Tjänstgjorde sedan vid kansliet i Lund, och det torde vara från denna tid, som bekantskapen med Rydelius daterar sig, möjligen förmedlad av brodern Petrus, som var adjunkt i filosofiska fakulteten. Efter Karl XII:s död befordrades E. till registrator, blev 1728 sekreterare i riksarkivet, varjämte han hade i uppdrag att föredraga och expediera allmogens och städernas enskilda besvär och f. ö. flitigt deltog i det politiska livet. Kansliråd 1739, död ogift 1752. E. synes ha varit en man med vidsträckt litterära intressen, vilket icke minst framgår av R:s brev. Han efterlämnade en icke obetydlig boksamling, däribland en ovanligt fullständig samling av R:s tryckta och otryckta arbeten.

De här återgivna breven befinna sig i original i arkivet på Stavsund, vars ägare välvilligt ställt dem till förfogande. De ha förvärvats dit 1866, då större delen av det Estenbergska familjearkivet inköptes av friherre Rudolf Klinckowström.

Herr Secreteraren wille effter sitt godtycke rätta. Hwad titel-bladet angår, så lembnar iag till Herr Secreterarens betänkande, huru dät anständigast må kunna inrättas, och om nödigt är att nämbna dät såsom en wid academien hällen disputation. Äliest skulle iag wäl önska, att på andra sidan nämbedes, till hwilka dät latinska warit dedicerat, nembl. Lands-höfdingen Ehrenkrona och Biskop Steuch, men intet flera. Hwarom Herr Secreteraren bäst kan döma, som wet regulas decori på sina fingrar.¹

Iag har äliest i wärket en skriff, som lærer blifwa en några och 20 ark, när dät blifwer tryckt, angående Guds försyn, principium motus och dylikt, hwilket är dän materian, som uti Oelreichs disputation är critiserad.² Dät är en dialogue bestående af tre sammankomster emellan 3 personer. De två första sammankomsterna på modersmålet, men dän 3:die på latin för sakernas swårhet och termernas myckenhet skull, som ej förswänkas kunna. Dätta wille iag gärna hafwa censurerat hos Herr Cancellie-rådet Rosenadler och sedan tryckt hos Herr Secreteraren Wilde, som torde för censuren draga försorg. Om iag får lof, så sänder iag dät först till Min Gunstige Herr Secreterare, som torde så gunstig wara och genom M. Oelreich heller någon annan att låta dät inkomma till Hans Excell:ce vår Cancelair till genomläsande, då dät sedan kan komma till Herr Secreteraren Wilde. Iag hoppas med Guds hiälp, att min skriff skall hafwa någon nytta och icke missshaga däm, som hafwa förstånd och willia weta sanningen.

Till Stockholm hade iag wäl lust att komma, på dät iag mina gynnare måtte närwarande kunna upwachta. Men på denna tiden och wid dätta tillfället tjänar dät så mycket mindre, som dät skulle hafwa anseende, som iag wille mitt interesse bewaka. Gud ske lof att iag är frij för dän fula biskops-sjukan, som i mitt sinne är wärre än fransoserna. Nog är iag i år tämmel. frestad däräf genom voteringar och förslag från två stift, Linköping och Wäxiö. Men Gud är mit wittne, att iag därwid hållit mig så passive som en stock. Ryzelius³ har wid

¹ Här avses tydligen en planerad svensk översättning av R:s d. 19 mars 1730 ventilerade dissertation: »Prodromus analyseos philosophicæ, qua viri male celebris Christiani Democriti Analysis chymica trium systematum philosophicorum Cartesiani, Spinoziani & Leibnitio-Volfiani, breviter examinatur». Denna R:s första skriff mot Christianus Democritus, alias Johann Konrad Dippel, den bekante tyske pietisten, utkom på Jakob Wildes förlag i Stockholm innan årets slut under titel: »En kort begynnelse til wederläggning af then så kallade Christiani Democriti grofwa willfarelser uti philosophien . . .»

² »Wänligt samtal om then förunderliga rörelse, som finnes i then stora och lilla världen, och thes fördolda orsak, med andre thärwid hängande swära philosophiska spörsmål, uti fyra sammankomster emellan tre personer af et tillfälle för-anlätit och alla fridz- och sanningsälskande theologorum samt andre kloka och rätt-sinniga mäns omdöme wälment understält af And. Rydelius». Avskrift i Lunds Universitetsbibliotek. Företalet dagtecknat 26 sept. 1730. Den omnämnda skriften av Oelreich är dennes 1727 under R:s presidium ventilerade dissertation De dispositione divina circa voluntarios et externos hominum actus. Anledningen till att R:s arbete aldrig blev tryckt framgår av nedan återgivna brev n:o 15.

³ Andreas Olavi Rhyzelius (f. 1677, d. 1761), domprost i Linköping, först 1743 biskop sammastädes. Om de invecklade intrigerna vid biskopsvalet 1730, då först J. Steuchius utsågs och senare på året efter dennes ärkebiskopsutnämning Erik Benzelius, se WIESELGRENs biografi öfver Rhyzelius i *Biogr. lex.* 12: 83 ff.

dät tillfället på ett gement och löijligt wijs yttrat sin fruchtan för mig och kunde dock icke så aldeles hindra, att iag ju genom voter blef öfwer min förtjänst hedrad. Här på orten äro ock de, som gärna se, att iag blijr noterad, på dät iag i längden, när tillfälle gifwes, icke må påtänkas. Således bewara Gud mig ifrån dät farliga ämbetet, till hwilket iag har så liten lust som wärdighet. För min Herr Secreter såsom en säker gynnare will iag bekänna, huru wida min ambition är kommen. Om wij hade andra tider och publicum bättre råd, så kan hända iag af Rijkens Ständer kunde winna den nåden att under namn af professore emerito och honorario få behålla min lön och dock sittaa i ro och utarbete ett och annat till dän studerande ungdomens bästa. Här går så iämmerl. till med informationen i wårt rijke, så att, om iag kunde hafwa min utkomst, iag wäl hade lust att wara rector wid något gymnasium och wijsa konungen och ständerna prof därpå att wid ett gymnasium kunde göras så mycket och skaffas så stor frucht som wid någon academie, om informationen blefwo tillbörl. inrättad och dät försest med dugeliga docentibus. Men dätta senare kan in hoc statu aldrig ske, efter biskoparna hålla dät för ett ingrep i deras heder, om de mista sin general-inspection öfwer scholorna.² Nu har iag sagt alt dät, som i dy mål ligger på mitt hiärta, förmodandes att en så klok och ädelsinnig herre, som Herr Secreteraren är, låter dät hos sig blifwa mildel. uttydt. Jag recommenderar mig än widare till dess önskelige ynnest och förblifwer i döden Wälborne Herr Secreterarens aldrahørsammaste tjänare

A. Rydelius.

3. Lund d. 24 Aug. 1730. Begäran om tillstånd till tryckningen av den försvenskade Prodrumus.

4. Lund d. 4 Sept. 1730. Ånyo härom. Hoppas att träffa E., då denne kommer till Jemsjö och Skåne.

5. Lund d. 12 Okt. 1730.

Wälborne Herr Secreterare

Min Högt:de aldrakäraste Herr Broder.

Jag måste såsom efter befallning gifwa Herr Secreteraren broders-titeln, som mig i dess sidsta blef gifwen. Jag uptager den med wördsamst sinne och önskar, att iag alltid måtte skattas dess wärdig. Jag hade dät nöijet att få Min Gunstiga Herr Broders sidsta ifrån Jemsjö, hwars förnämsta innehåll war, att Min Herr Broder önskade, att bror Peter Estenberg måtte blijr herredagsman denna gången och således få lägenhet att komma till Stockholm. B. Peter kom ock strax därpå hijt siälf och war med i Consistorio cleri tillstädes. Men beklagel. kom både brefwet och han för sent, sedan alt dagen förut war slutet om de

² Tankegången överensstämmer påfallande med den i R:s omdebatterade memorial till 1738 års riksdag. Jfr H. LUNDSTRÖM i *Kyrkohist. Årsskrift* I (1900), s. 225 ff.

personer, som till riksdagen deputeras skulle. Dät war alt förut afgjort. Ty Benzelius¹ hade så ställt, att han själf först allmännel. skulle blij voterad, som ock skedde. Sedan att twänne hans bästa wänner och hurtigaste statsmän i Christi rijke skulle såsom hans apostlar utwalde blifwa.² Dät skedde ock. Jag föreslog dät mig anførtrott war för åtskillige, i mening att dät ännu ändras kunde, och bad Benzelius äfwen härom. Hans mine swarade mig härpå, men intet han, utan wände talet på en annan led. Han går nu hafwande mäd biskops-twillingar, seendes med ett öga på Linköping och med dät andra på Skåne, som torde snart blij ledigt, efter wår gamble biskop ligger illa siuk. Prof. Sculten³ är i dessa dagar blefven siuk, död och begrafwen, wid hwilket tillfälle J. B.⁴ lærer på det högsta spänna ut sina intrigver till att kunna draga sin bror⁵, som är dän yngste i collegio, framför alla däm i facultate philosophica, som hade lust att blifwa theologi. Hwilket torde lättare kunna ske, efter voteringen intet kan efter constitutionerne ske för än om 3 månader, då dät så fogar sig, att han är i Stöckholm tillstädes såsom herredagsman och kan således gifwa sitt konstlande så mycket större drift. Är dät nu så Guds willia, så skall iag wara nögd. Men om dät ock woro annorlunda hans willia, så woro iag nu omsider sinnad att blij theologus och få använda mina öfriga förstånds krafter på dät, som hörer till allas wårt högste ändamål. Dät skulle wara något swårt för mig att se en så ung man mig föredragas, sedan iag twänne gånger af hela Consistorio warit voterad till theologus och dät mig afsagt, dels efter iag då ingen hog där till hade, dels ock att iag icke måtte wara däm till hinders, som därom warit så mycket förlägne. Jag war dän första i Consistorio, som nämbe Benzelius dän äldre till theologus, då han därtill kom. Men nu är han mig allestädes emot, och iag wet intet annat skäl där till än argumentum theologicum ab invidia ductum, om hwilket Clerk artigt har skrefwet. Nog tror iag, att Hans Excell:ce Cantzleren intet tillåter en sådan anomalie, om han råder något. Men Gud bättre, han är nu siuk. Han wet min ålder och tjänst, nembl. att iag nu i 31 år tiänt dänna academien och går rätt nu in i mitt 60:de år, är altså dän älste i Collegio. Min Gunstige Herr Broder har tillförende af bara ädelsinnighet och utan min begäran gjort ett gunstigt förslag för mig hos H. E. Cantzleren. Om Min Gunstige Herr Broder skulle någon gång återigen besöka H. E., så torde Min Aldrakäraste Herr Bror berätta, hwad mitt upsåt nu är och där hos hwad som på min sida tiänligt kan wara. Hans Exell:ce lærer wäl finna, att iag nog hafwer bornerat min lilla ambition, när iag två yngre låtit godwillel. gå mig förbij och nu will blifwa tertius theologus under två så långt yngre män än jag. Till att förekomma alla intriguer woro wäl, om Hans Excell:ce täcktes befalla, att voteringen må

¹ Jakob Benzelius (f. 1683, d. 1747), andre teol. professor vid Lunds univ., senare biskop över Göteborgs stift, slutl. ärkebiskop.

² Prostarna Samuel Fredrik Corvin i Malmö och Jöns Rönbeck i Hälsingborg.

³ Carl Schultén (f. 1677, d. 1730), tredje teol. professor vid Lunds universitet.

⁴ Jakob Benzelius.

⁵ Henrik Benzelius (f. 1689, d. 1758), professor i österländska språk, senare biskop över Lunds stift, slutl. ärkebiskop.

anticiperas och snart ske, och dät för dän orsakens skull, att Consistorium ecclesiasticum intet hafwer nu mer än Benzelius allena, som stiftet förestår, efter biskopen är siuk och dessutan barn på nytt och Hegardt aldeles af sitt slag odugelig till alla sysslor blifwen. Och när Benzelius reser till riksdagen, blifwer stiftet aldeles utan styrsel. Hwarför nödigt woro, att rummet blefwo snarare besatt, än äliest ordentel. skulle ske. Hwilket H. E. kunde för Hans Maj:ts remonstrera och Hans Maj:ts befallning därpå utwärka. Så kan alt wara giort för än Benzelius kommer up till riksdagen. Jag skulle wäl siälf skrifwa H. E. till här om, men dät anstår mig intet att berättat alt dät siälf, som för honom är nödigt att weta, angående mig. Wår Herre wet ock, att jag intet dätta heller något annat åstunder utan med ett fullkombligitt underkastande under Hans gudomeliga behag, fast iag bekänner, att min människliga swaghet skulle något hårt frestas, om dän yngste i collegio skulle mig föredragas, besynnerl. som dässe 2 bröder altid hafwa sökt at sättia mig hos folk i föracht genom ouphörligit förklenande. Skulle dät dock så wara Guds wilia, så woro då min yttersta begäran ibland alt timeligitt att få blifwa Honorarius med sådana wilkor, som för äro omrörde. Dock är intet min mening, att jag will belasta Min Gunstiga Herr Broder med något stort beswär för min skull, efter iag wet, att dess ämbetsysslor äro ändå alt för dryga, utan iag will allenast gifwa Min Gunstiga Herr Bror kunskap om min angelägenhet, till dän ändan att, om tid, lägenhet och lust någon gång skulle finnas att tänka härpå, Min Gunstiga Herr Bror täcktes då låta mig därwid sin gunst erfara. Min Herr Broders öfwerflödiga och makalösa godhet emot mig hafwer gifwit mig till denna begäran anledning. Min ouphörliga önskan är att få alltid wara i dess ynnest behållen, som jag ock med uprichtig kärlek framherdar . . .

P. S. Nu på stunden kommer biskopens ambassadeur, Prof. Lagerlöf¹, till mig och wille på hans vägnar weta, om iag kunde påtaga mig att sittaa i Consistorio ecclesiastico ad interim; så wille han i dag med posten låta skrifwa cantzleren till därom. Jag svarade ja. Ske dock som Herren will. War så from, Min Käraste Herr Broder, och kasta detta brefwet på elden.

6. U. o. o. å. (Lund nov. 1730) Ang. Andreas Maschål, 1732 kyrkoherde i Surteby, vid denna tid tydligen genom R:s bemedling informator hos någon av E:s bekanta.

— — — Om så hända skulle, att iag blefwo förflytt, hwilket iag lembnar till Gud och öfwerheten, så lærer ingen kunna disputera Lagerlöf successionen efter mig. Och han är ganska modeste och hafwer goda principier, är klar och tydelig och håller sig lämbna wägen; iag menar, efter min ringa anledning; fast han intet är mycket speculatif till att siälf upfinna något. Oelreich² är åter en entrepreneur, som alltid will finna

¹ Nils Lagerlöf (f. 1688, d. 1769), e. o. professor i filosofiska fakulteten och universitetsbibliotekarie, senare prof. i teoretisk filosofi, slutl. superintendent i Karlstads stift.

² Niclas von Oelreich (f. 1699, d. 1770), adjunkt i filosofiska fakulteten, sedermera bibliotekarie och e. o. professor, slutl. censor och hovkansler.

något själf, är ock skarpsinnig, men altför dristig och därhos mörk, behöfwer altså ännu någon tid till sin mognad. Men om Lagerlöf komme undan, så blefwo bibliothequet ledigt, som tjänar wäl för en ung man.

Jag tackar Min Gunstiga Herr Broder hiärtel., som har haft en så stor godhet för mig och själf talt wid H. E. Cantzeleren angående dät bekanta. Kanhända att H. E. will dänna gången befordra Qvenzel², efter han sitter för mig i facultate philosophica. Då iag intet will sträfwa däremot, fast iag är mycket äldre till åren, rättnu 60 år, så att dät blefwo för mig alt för sent att gå in i theologien, om iag skulle ännu afbida en ny vacance. Och om iag skall säga sanningen, så är fuller samma man en mycket berömblic mathematicus, men har svaga gåfwor i cathedren och har alltid utlåtit sig, att han icke tilltror sig att bli präst, har ock en heller annan gång i Consistorio afsagt sig transporten till facultatem theologicam, såsom han senast lätt Sculten, sin inferiorem, gå sig förbij. Men nu lærer hans hustru ligga honom öfwer och wilia hafwa honom till präst för inkomsterne skull. Och iag kan gissa, att han lærer antingen hos H. E. själf heller Herr Secret. Palmrodt insinuerat sin åstundan, efter H. E., som mig nyl. är berättat, skall hafwa så utlåtit sig, att honom såsom dän älste sådant ej kunde wägras. Jag tror ock wäl, att B. will heller hafwa honom än mig till sin collega. Styre nu Gud saken efter sitt behag. Dät skall ock wara mitt. Ty min försäkran om Guds försyns accuratesse är (dock utan att wedertaga turkarnas destin pairesseux) så fastställt i mitt hiärta, Gud ske lof, att iag wäl aldrig med mina begärelser lærer upsåtl. kunna emot mina principier i dät mål handla. Jag anmäler mig i hiärtans enfaldighet och i en oförgriplig förhoppning att kunna wid dän theologiska professionen hos vår ungdom och andra något godt uträtta, men afbider ändå med fullkombligitt underställande under Guds styrsel utgången såsom Guds eget utslag. Jag har mina meditationer öfwer de theologiska sakerna, som iag gärna wille utföra, men dät blifwer omöijeligt wid dänna professionen, och så länge iag är philosophe, synes iag ock därmäd skrida utöfwer min grantz och prätendera något af dän infallibiliteten, som allena theologis tillkommer. Dät wille iag önska, att Hans Excell:ce kunde tro, att iag aldrig ändrar mitt upsåt heller med theologiska characteren ikläder mig dän art, som man theologis i gemen tillägger, nembl. att bana sig med obilliga hæretificationer² wägen till dän höga stolen. Jag hoppas lijka fullt att kunna wara fullkombl. orthodox och ändå mer än sådana, som så långt wijkå ifrån praxi Christi, summi haud dubie theologi, och apostlarnas, som fuller icke woro krönte till doctores theologiæ, men woro dock tämel. goda theologi. Sed hæc inter nos solos et sub rosa altissimi silentii. Vulcanus torde bäst kunna dänna hemblicheten förwara.

Mitt ringa collegium privatissimum³ stadnar ännu wid begynnelsen

¹ Conrad Quensel (f. 1676, d. 1732), prof. i matematik.

² Genom att förkättra folk.

³ »Collegium privatissimum de connexionem omnium disciplinarum», P. 2 o. 3 betitlade »De celebrioribus hoc tempore controversiis philosophicis». Ivenne avskrifter i Lunds univ. bibl. »Skall varit et af And. Rydelii interessantaste collegier, hvaruti han begynte med några äldre af sine disciplar genomgå alla vetenskaper, men han hant ej därmed til slut.» (E. S. BRING, *Minne öfwer A. Rydelius.*) Lundaavskrifterna sluta också med den i brevet angivna paragrafen.

af den 7 § art. 21 p. 3, och iag har altsedan ej fått röra därwid. Gud wet ock, när iag får utse mig någon tid därtill. På mina små disputationer följer härhos en förteckning. Af de nyaste har iag wäl exemplar wid tillfälle att öfversända, men intet af de äldre.

Jag hafwer tillförende berättat om dät oförmodade arbete, som hindrat mig ifrån att fullborda dän utlofwade continuationen af min antidippelska skrift². Bem:te arbete till en 40 ark är nu färdigt, och om dät skulle kunna bli tryckt, så menar iag, att grundwalen tiil Dippels philosophie lærer däruti till en begynnelse wara uphäfwen. Materien är besynnerl. de caussa motus in macrocosmo et microcosmo, som icke allenast i mitt sinne är ibland de aldra swåraste, utan ock sträcker sig på sitt sätt öfwer alt dät förnämsta uti philosophien och gifwer anledning till att i allmänhet döma om alla wärkningar i naturen. Men om Gud låter mig lefwa, tills våra ordinaira arbeten sagta sig, så will jag upsättia något, som kan wara färdigt till rixdagen.

P. S. Langens² berörda bok åstundar iag mycket att se, besynnerl. för Grotii bok skull, för dän mannen har skrefwit alt hwad han skrefwit med ett makalöst förstånd. Langens causa Dei är med flijt skrefwen, men iag kan intet finna, att han uti philosophicis raisonerar så starkt, som behöfwes emot atheos. Dät är icke heller hans fait. Dät ser något slätt ut, att wår tros förswarare skall bo i Halle och intet i Swerige. Dät kan gifwa utlänningarna ett gement omdöme om våra nordiska academier

P. S. Jag må undra, om intet Herr Secreter Wilde skulle behaga att sända hit ett paqvet till salu af dän lilla swänska tractaten mot Dippel³. Ty här frågas nog efter honom.

7. Lund 16 nov. 1730. Översänder voteringsprotokollet till den lediga professuren, vartill R. enhälligt blivitt föreslagen. »Jacta est alea, cadet quo Deus volet.»

8. U. o. o. å. (Lund aug. 1731). Genom R. anhåller nyutnämnde kyrkoherden i Efveröd Jakob Palm att få visa sin tacksamhet genom att översända 30 dukater.

9. U. o. o. å. (Lund sept. 1731). Angående informator för några unga friherrar Falkenberg, vartill R. utsett Magister Jöns Bring. — Rekommendation för brodern Magnus R. till ett ledigt prebendepastorat.

P. S. Min Herr Broders fägnad öfwer M. Palms promotion är mig så mycket kiärare, som dät hiärtel. bedröfwat J. B., hwars konster äro otroliga. Här arbetas nu intet annat på än att winna de flästa i stiftet. Därför töfwar han ock här öfwer prästmötet, som infaller d. 5, 6 och 7 oct., då tractamenter med annat mer läre wara mycket bewekeliga hos en hop sup-kära präster.

10. U. o. o. å. (Lund okt. 1731). Rekommendation för J. Bring. Tack för beröm öfver »mina ringa och enfaldiga arbeten».

² Jfr. ovan n:r 2.

³ Joachim Lange (f. 1670, d. 1744), teol. professor i Halle, bekant som pietismens kraftige förkämpe och Wolffianismens bekämpare. Hans *Causa Dei adversus atheismum* utkom 1723.

³ Jfr ovan n:r 2.

— — Hwad iag emot Dippels Demonstrationem evangelicam upsatt, lærer nu wara under trycket i Linköping, nembl. första delen¹. Iag dedicerar dät till biskopen i Linköping², som är en icke allena lärd och mycket uplyst, utan ock en from och christelig samt mycket ädelsinnad man, af hwilken iag så mycken redelighet och wänskap som wederspelet af dess bröder, dän ena i synnerhet, erfarit. Iag känner ibland theologos patriæ ingen så reasonable dombare heller så kär i alt hwad ingenieust är, som han. Under att bröder kunna wara så öfwermåttan olijka . . .

II. U. o. o. å. (Lund nov. 1731).

Iag har länge haft ängslan i mitt sinne däröfwer att ett så wälment förslag till dänna Academiens upkomst, som H. E. wår fromme Cantzler gifwit³, icke synes kunna hafwa dän framgång, som H. E. påsyfftat, för de många swårheter och hinder, som därwid lära möta. Men jag har icke dristat mig till att gifwa H. E. siälf swårheten tillkänna, efter H. E. kunde tänka, att iag dels intet förstår sådana saker, som angå financen, som ock wäl är sant nog, dels att iag af någon annan caprice kunde wara intagen, som gjorde mig härwid antingen klenmodig heller för min ringa del gensträfwig. Därför har iag med mina enfaldiga tankar welat gå till Min Käraste Herr Bror, som dän där äger H. E:ces hiärta och försöka, om H. E. kan på dän wägen komma till nödig uplysning uti dänna saken, dock med dät demödiga förbehåll, att H. E. icke må få weta, ifrån hwem dät är kommit. Ty iag wet nog, att H. E. får härifrån en och annan berättelse angående dät samma, som H. E. mer behagar, och så kunde min synas partisk och betydande oförstånd heller motwillighet.

Iag skulle önska, att dätta förslaget hade warit giort med större moderation och mindre ingrep uti dombkyrkans reuener. Ty ehuruwäl iag nog tror, att hon skulle kunna mista så mycket, om dispositionen hijt tills hade warit wäl förd, heller möjeligit woro att hädanefter få honom på en rätt god fot. Men nu är kyrkan fattig, iag menar utan reserve-medel, och stora reparationer återstå, de där många 100 dlr smt fordra. Och dän wanliga dispositionen af kyrkans medel har så många och mächtige tutores både i Malmö och Stockholm, så att, ehuruwäl dän torde genom dätta tillfället kunna blifwa något bättre, dät lijkwäl för mina ögon synes omöijligit, att han såwida kan i dessa tider förbättras, att kyrkan kan få en så ansenlig besparing, som mistas kan utan dess fara. Wårt kyrko-råd, hwaruti Hegardt⁴ per uxorem suam präsiderar, är (min bror undantagandes, som där sitter inuitus på con-

¹ A. RYDELIUS, *Anmärkingar til Christiani Democriti så kallade Demonstratio evangelica* . . . uti publice lectioner på Academien gjorda och nu . . . til önskeligit hemmande af thenna så widt sig kringfrätande Dippelska fahrsoten i gudelig wemening stycketals utgifna. St. 1—2. Linköping 1732—36.

² Erik Benzelius.

³ Karl Gyllenborgs förslag att samtliga domkapitlet i Lund anslagna inkomster skulle inflyta i akademiens ærarium och universitetet, sedan domkyrkans utgifter blifvit bestridda, erhålla överskottsmedlen. Om den widlyftiga frågans behandling se RODHE, *Bidrag till Lunds domkyrkoråds historia* (1923), sid. 21 ff.

⁴ Martin Hegardt (f. 1685, d. 1732), förste teol. professor.

sistorii wägnar¹) ganska obenäget. Ty præses och två andra hafwa åtminstone sin brännewed af dombkyrkio-skogarna och kanske något mer smått, som nu kunde mistas. Så äro ock magistrats-personerna mycket afwund-siuke emot academien och hafwa med en och annan tillagd osanning så utfördt dätta wärket i Malmö wid landshöfdinge-dömet, att de där rusta sig till motwärn på alt sätt. Dombkyrkio-inspectoren har alltid haft där ett så orimeligt försvar, att hwarken biskop och consistorium heller kyrkiorådet någonsin förrän nu fått se någon hans räkning. Så corresponderas ock utan all twifel par avance med K. Cammar-collegii ledamöter, till att göra saken där illaluchtande. Härtill är kyrkio-rådets långsamhet att inkomma till dombcapitlet med sitt betänkande mycket wällande. Ännu hafwa inga iterata från consistorierna, ej heller min brors starka påminnande hos Hegardt kunnat förmå däm till att angripa dätta wärket med alfwar, och iag wet förut, att när dät framkommer, så blifwer dät en höflig refutation. När dät nu kommer till domb-capitlet, så skulle ock där till kyrkiorådets förläggande behöfwes en stor och accurat kunskap om dombkyrkio-inspectorens mysteria iniquitatis. Men hwar skall man dän få. Nog är så mycket bekant, som behöfwes till att bevisa, att dombkyrkans medel kunna och böra bättre disponeras, och att hon då kan utan sin skada mista någon del; fast icke så mycket, som H. E. supponerat. Men det wärsta är, att dätta nya wärket ser något farligt ut för biskopshuset. Dän nya byggningen, som i biskopshuset är uppsatt, kostar intet mindre än 7 000 dlr smt af dombkyrkans medel, och biskopsgården säges ännu intet wara stort mer än halfbygd, och dätta går ganska långt öfwer dät, som tillåtes där att bygga af dombkyrkans medel. Därför fruchtar iag, att äfven i dombcapitlet blifwer en stark dissensus uti dänna saken. Men iag ber Min Käraste Bror, att dessa hembligheter icke må märkas såsom af mig upptäckte. Hwarför iag har en stor fruchtan. P. Hegardt skiuter nu skulden på kyrkioinspectoren, som skall komma in med förklaring öfwer ett och annat och begärer tid efter annan dilation, emedan han måste hemta documenter från kyrkiobookhållaren i Malmö och kan intet få däm så snart ut. Ehuru därmed är, så drages tiden ut. Hwärtill önskeligit woro, om H. E. kunde få weta rätta orsaken, på dät ärligit folk må blifwa omisstänkt. Jag hade mycket mer härom att berättat, men hwarken tillåter tiden att gå vidare därmed, heller synes dät nödigt. Jag will nu allenast communicera ett förslag, som en wiss förständig och wälmenande man mig gifwet, hwilket kunde wijsas åt H. E. Cantzleren, om Min Käraste Herr Bror finner dät godt. Hwar ock icke, kan dät stanna hos Min Käraste Herr Bror. Däruti är wärket modererat så, att dät på sådant sätt kunde blifwa möjligare att utföra. Jag gillar dät altsammans, undantagandes att inspectoren öfwer dombkyrkiomedlen skulle komma under Consistorio Academico, hwilket consistoriales till pluraliteten aldrig lära bifalla, emedan de nu hafwa altför mycket att göra med oeconomien, sitt hufwudwärk till hinder, men skulle då få långt mer. Men om H. Ex. skulle finna sig i dätta

¹ Magnus Rydelius (f. 1676, d. 1742), professor i historia, senare tredje teol. professor.

förkortade förslaget och antingen alt heller en del deraf approbera, så woro nödigt, att H. E. skrefwo till landsh. och recommenderade dät samt befalte, att ett par consistoriales reste in med brefwet till Malmö att vidare därom göra remonstration. Jag ber å nyo aldra tjänsteligast, att mitt namn må blifwa förborgat, för öfrigt recommenderandes dätta högel. förblifwandes . . .

Det bifogade detaljerade förslaget går i huvudsak ut på att av domkyrkomedelns överskott 950 dlr smt, alternativt 650, borde användas till utökning av akademiens stat.

12. Lund 26 nov. 1731.

Mitt sista lärer wäl twifvelsutan riktigt kommit i Min Gunstige Herr Broders händer, och iag hoppas, att han effter sin oföränderliga ädelsinnighet dät icke ogunstigt upptagit. Jag har sedan förnummit (dock utan någon wisshet), att Hans Excell:ses upsåt skulle wara att låta Lagerlöf få dän philosophiska professionen och N. Stobeus¹, nuwarande secreterare, dän historiska med dät förbehåll, att han till sin cousin afstår 100 tr spannemål, då sedan bibliothequet och secretaria-tet blefwo för andra unga män. Och iag må bekänna, att den dispositionen woro god, effter Nic. Stobeus är en fullkomblig man uti historicis, han ock gärna skulle unna sin cousin dätta augmentet, effter han dock siälf får någon tillökning. Skulle nu dätta wara så projecterat i H. E:ces sinne, så wille iag intet gärna, att hans circuli skulle turberas genom dät andra insända förslaget, som icke heller war mitt, utan en annans. Dät andra, som iag skref, tächtes Min Gunstige Herr Bror bruka heller intet bruka på dät ena heller andra sättet effter sitt gottfinnande, allenast H. E. intet förstår, att dät ifrån mig är kommit.

13. Lund 6 dec. 1731.

Dät fågnar mig hiärtel., att dän bekanta hazarden aflopp så wäl. Jag will intet hoppas, att i mitt war något för dristigt skrifwit, som herren kunde stöta sig på. Nu är ändteligen kyrkiorådets betänkande färdigt, fördelt i så många voter, som där äro lemmar. Min brors votum är uprichtigt och kan gifwa anledning till något som H. E. på-säyfftar. Altså lärer dät snart komma till Consist. utrumque. Ett är iag rädder för. Wij hafwa i consistorio intet ordres till att communi-cera dätta med landshöfding-ämbetet, utan allenast att inhämta kyrkiorådets tankar. Men landshöfdings-instructionen förmår, att landshöfdingen såsom inspector generalis öfwer alla kyrkor i Skåne måste uti alt sådant rådgöra med consistorio. Hwarpå ock en heller annan i kyrkiorådet sig beropar. Nu skulle iag önska att weta, huru man i dy mål skall sig skicka, att intet landshöfdingen får orsak att protestera emot wår process såsom ensidig och således turbera altsammans. Hvilket war

¹ Nils Stobæus (f. 1694, d. 1754), akademisekreterare, senare eloquentiæ et poëses professor.

orsaken, hwarför iag i mitt sidsta hölt för nödigt wara, att H. E. skrefwo något bewekeligt till landshöfdingen, som dock aldeles dependerar af Nordenadler¹, samt befalte Consistorium academicum deputera twänne af sina medl. till att insinuera H. Excell:ces bref såwäl som saken hos landshöfdingen. Då ock Consistorium ecclesiasticum kunde med datsamma communicera sitt betänkande häröfwer med honom efter rätta processen.

När iag upsatte mina ringa anmärkningar öfwer Demonstratio evangelica, fick iag intet tid att upsättia och förfärdiga ett par ark, som ännu fattas wid slutet. Nu in mot helgen, då academiska arbetet kommer något att hwila, will iag göra slut och utber mig lof att igenom Min Gunstiga Herr Bror däm få insända. Boktryckarens tiggerie i Linköping har bracht mig till att lofwa honom dätta arbetet. Jag skall se till, om iag kan få honom att med datsamma trycka Prodromum. — —

14. Lund 17 jan. 1732.
Nyårsönskan.

— — — Härnäst dristar iag mig hos Min Gunstiga Herr Broder att recommendera min ringa anti-Dippelska skriff, att hon genom dess kraftiga bemedlande måtte omsider komma utur Herr Cantzelierådets Rosenadlers² händer. Han har en gäng approberat henne och lembnat henne ifrån sig. Men iag märker, att ett mitt till honom sedermera ankommit bref har gjort honom så gunstig, att han tog henne åter tillbaka och wille nogare henne öfwerse. Dät fagnade mig mycket, när jag det först förnam, men iag faller nu uti stor förundran, när iag ser, att han i så långan tid behåller henne, utan att man kan få weta, när hon blifwer resefärdig till Linköping. Ibland andra misstankar, så har ock dät fallit mig in, at dät misshagat honom, att iag welat wisa, huru Dippels systeme till en god del grundar sig på Pufendorfs mening de origine moralitatis, hwilken ock för många år sedan war min mening, och iag wet, att Herr Cantzelierådet alltid därwid hållit sig. Dock hoppas iag, att en så lärd herre, som han är, lærer låta skäl gälla mer än något annat anseende. Boktryckaren har tagit på sig att sörja för censuren och dess betalning, som iag ock i mitt bref till Herr Cantzelierådet förmålt. Därför kan iag intet tro, att antingen boktryckaren manglat i sin skyldighet, heller Herr Cancellierådet fördanskull håller skriften tillbaka. Dock om iag dät wisste, så skulle iag ock för min del remittera något till censurens förskyllande. I dag sänder iag med posten till Linköping de sista 3 heller 4 arken, som iag för helgen inte fick tid till att fullskrifwa, tillijka med min dedication till B. Eric Benzelius, hwaruti iag tagit mig anledning till en dubbel apologie, först emot rychtet, som hållit min Prodromum för alt för hård, och sedan emot de wackra orden, som Dippel siälf där om fält i sin nyaste småde-skriff, i synnerhet dät, att han säger mig hafwa attaquerat hans ironias liksom theses.

¹ Anders Nordenadler (f. 1683, d. 1761), guvernementssekreterare i Skåne 1716—33.

² Johan Upmark, nob. Rosenadler (f. 1664, d. 1743), censor librorum.

Dän unga Laurell¹, som i anseende till sitt ogemena snille så wähl som ädla sinnelag är mig mycket kär och har till mig mycket förtroende, skrifwer mig till och begärer min ringa förskrift för sig till Hans Excell:ce Cantzeleren, att han måtte komma i anseende till dät kanske snart ledig-blifwande secretariatet här wid Academien. Gud wet huru gärna iag dät wille, om dät woro anständigt. Men först är secreteriatet ännu intet ledigt. Sedan skulle iag synas göra däm orätt, som här wänta att få bröd wid dän öppningen, nembl. mag. Engström, Westring och kanske Oelreich, om han wille hafwa dät. Alt därför synes mig, att iag gör bäst, om iag anmälar hans åstundan hos Min Gunstiga Herr Bror, med hwilken han har dän lyckan att wara förbunden uti någon frändskap. Min Herr Bror kan både krafftigast och anständigast recommendera honom hos Hans Excell:ce. Dät kan iag försäkra, att academien uti dät ämbetet aldrig kunde blifwa bättre betiänt, änskönt andra uti tjänst och åhr hafwa någon förmohn. Han hade ock wid sidsta öppningen mångas voter därtill . . .

P. S. P. Qvenzel är nu i Herranom afsombnad. Gud gifwe oss en mogen mathematicum i dess ställe, äliest tappar academien mycket. Man har här ett heller annat förslag, som intet stort doger. Här är ock en juris studiosus som *πολυπράγμωνες* willia hafwa till secretariatet. En wacker och beskedelig dräng, men intet af bekant lärdomb.

P. S. Nu är såwida kommit, att iag håller på upsättia mitt votum angående H. E. Cantzelerens förslag på dombkyrkiomedlen. Och jag hoppas, att consistorii betänkande 8 dagar heller något mer häreffter skall kunna komma härifrån consistorio till Stockholm.

15. U. o. o. å. (Lund febr. 1732).

Jag har nu inom 8 dagar haft dän äran att inhändiga twänne Min Gunstiga Herr Broders altför kära skrifwelser, tackandes på en gång rätt hjärtel. för däm bägge. Jag will ock nu tjänstel. beswara däm bägge tillijka.

Hwad först min ringa dialogue angår de causa motus², så emedan iag märker, att man håller dän misstänkt för att wara Herr Biskop J. B. för när, hwilket ock lærer wara hans herr bröders misstanke, så ser iag gärna, att med dess tryckande ännu något fördröjes. Tiden är sällsam, och dän berörda mannen i högsta måttan hämbnsiuk, har ock nu fått macht och drift till at giöra ondt, fast Gud är mitt vittne, att iag under dät namnnet Eusebjus ingen besynnerlig menniskia utan i allmänhet en god, ärlig zelot har förstätt, och siälfwa sanningen att säga kan iag

¹ Lars Laurell (f. 1705, d. 1793), senare professor i teoretisk filosofi. De förhoppningar R. ställde på hans »ogemena snille» förverkligades icke. Hans kuriösa språkligt-myto-logiska hypoteser skaffade honom i stället eftermälet: »scriptis suis non tam inclaruit quam innotuit».

² Jfr ovan n:o 2.

omöjtel begripa, att berörde man beqwäml. kan nämbnas wid dät nampnet Eusebius¹.

Hwad iag har skrefwet om dän unga L., dät har iag utur siälfwa hiärtat skrefwet effter det begrep, som iag om honom hafwer, nembl. att hans ingenium är ogement och hans studier i proportion effter dess år äfwenså, hans sinne ärligit och effter de bästa principia moralia ställt, så wida iag någonsin kunnat erfara. Allenast wet iag intet, om hans tunga will blifwa så lös och färdig, som hos en academicus fordras, dock icke så aldeles nödwändigt, när förståndet ersätter, hwad som kan brista i wältaligheten. Jag har intet kunnat undgå att förmäla hans nampn till dät bästa hos Min Gunstiga Herr Bror, effter iag intet kunde giöra dät hos Hans Excell:ce siälf. Nog woro dät för wår academie i anseende till dess fader² nyttigt, att han blefwo secreterare, men iag fruchtar, han får inte så många voter nu som förra gången. Så har och Hans Ex:ce ärnat Engström till dän sysslan. Kanhända ock att Oelreich will hafwa henne, om han intet får bibliotheqvariatet, effter förlüdes att Secreterare Stobeus söker transport därtill, änskönt han kommer därwid till korta på lönen. . . .

Varmt försvar för R:s systerson A. Nelander, vilken var informator i överstelöjtnant Rosenhanes hus och av denne beskyldes för okunnighet. Beklagande av kanslerns sjukdom m. m.

16. U. o. o. å. (Lund febr. 1732).

— — — Sedan mit sidsta har iag ifrån Köpenhamn fått dän nyaste auctorens Wolgemuths wärk emot Dippel³ och som hastigast genomögnat. Det synes mig till realia wara wäl och artigt träffat. Dock kan iag intet undgå att säga, dät de 3 första Democrits frågosatzer, på hwilka hela dess systeme är bygt, intet tyckas mig så fullkombligen af honom wara förlagde, att icke första stycket af mina anmärkningar, som nu är under trycket, kan wäl därwid behöfwas till ett supplement och understöd. Då sedan alt dät andra, som han skrifwit, blifwer så mycket fastare, såwida iag kan finna. Mannen är wäl äliest af wår församling, men af ett och annat tecken finnes, att han är en af Speners älskare. Dät är underligit nog, att wåra swänske theologi låta sina owänner Hallenses förswara sig emot sin försmädare och taga det i tysthet till goda. Jag har ännu skrifwit ett litet anhang på ett ark till mitt första stycke, hwaruti iag dänna nya auctorens arbete gifwer sitt tillbörliga prijs och därhos läsaren anledning till att ersättia med mitt dät, som uti hans fattas, och äfwen med hans arbete uppfylla, hwad iag ännu intet widrört. Jag må undra, om dätta ena sidsta arket ej skulle få tryckas, när dät af Herr Biskopen i Linköping är genomsedt, effter dess öfwersändande till Stockholm härifrån och sedan därifrån till

¹ Eusebius betyder »den gudfruktige».

² Johan Laurel, assessor och guvernementskamrerare i Skåne.

³ *Entdeckung des Systematis Christiani Democriti . . . von Christophilo Wohlgemuth* (pseud. för J. U. Schwenzel). Berlin 1731.

Linköping skulle hindra boktryckaren mycket, som det andra rättnu har aftryckt.

Min Gunstiga Herr Broders upsatz på mina fattiga arbeten sänder iag nu med några anmärkningar tillbakars. Mina disputationer har iag fuller till största delen inbundna. Dock fattas mig en heller annan, men af alla orationerna och carmina har iag intet mer än min sidsta Introductoria ad professionem theologicam de simplicitate christiana et theologica. Studenterna hafwa snappat från mig alltsammans. Äfwen wäl största delen af collegiis manuscriptis. Så att iag intet utan hos M. Ryden skulle nu kunna få dem igän. Collegium fundamentale håller iag på att emendera, effter biskopen i Linköping har begärdt dät heller pneumaticam till trycket¹. Han will ock, att dät andra mot Dippel skall sättias på latin och sändas ut til Tyskland. Mig synes bäst på tyska, hwilket ock tyska pastorn i Malmö påtagit sig.

Iag wet wäl, att dät intet kan denna gången lyckas för unga L. Jag wet ock, att han tillförende trodt sig förwål, men nu är han mer satter och är sannerl. hos honom mycket gott wäsend, fast han är antingen af naturen heller educationen tämligen och nästan för fri. . .

Ehwar iag på dät ifrån Stockholm sist nedersända träffade in margine något tecken, så ändrade iag mina expressioner, skref ock till Linköping med begäran att Herr Biskopen, som denna sysslan sig så gunstigt åtagit, wille wid dät för upsända göra dätsamma. — Ut i dedicationen till biskopen har iag tagit mig tillfälle till att bemöta Dippels critique öfwer Prodomo och dess nullitet wijsa. — Man har här mycket, sökt att få Reinmanni compendium theol.² men ännu intet fått dät, fast dät för par år sedan, om iag rätt minnes, omrördes i holstenska gazeterna. — — —³

¹ A. RYDELIUS, *Sententia philosophica fundamentales*. Londini Gothorum 1733. Med dedikation till O. Estenberg.

² REIMANN, J. F., *Idea compendii theologici omnibus aliis compendiis praemittendi*, Hildesh. 1724.

³ Som bilaga till brevet är fogad en av O. Estenberg uppgjord och av A. Rydelius kommenterad förteckning över R:s dissertationer och övriga arbeten, tryckta och otryckta. Förteckningen över trycken meddelar intet nytt utöver vad som finnes i WEIBULL och TEGNER, *Lunds universitets historia* (II: 30—32). Några av R. tillagda anmärkningar äro dock av intresse.

1715. De praeogativis. Denna disputationen har Professor Hermansson skrifwit såsom dåwarande Burenschöldernas hofmästare.
1726. De excessu subtilitatis. Denna har M. Tiliander skrifwit, men iag med flijt emenderat.
1726. De fatali prope literatorum miseria. Denna har ock Mag. Maschål under min direction och correction siälf skrifwit.
1727. De justitia Dei vindicativa. Denna har wäl ock respondens till materiam primam skrifwit. Ego profeci secundam.
1728. De imaginariis animarum. Item har mag. Wählin siälf skrifwit; dock är af mig mycket tillagt. Hwilket ock kan sägas om mäst de öfriga, några undantagandes, som iag siälf effter eget tycke utarbetat.
- Sedeläran . . . 1731. Är illa och emot min wilia tryckt; skall dock förbättras, när någon tid gifwes.

Förteckningen över de Estenberg tillhöriga otryckta arbetena återfinnes i BRINGS levnadsteckning över Rydelius (Sthlm 1806).

17. Lund 20 okt. 1732.

Tackar för Es »sköna version öfwer mitt ringa collegium fundamentale» och ber om ursäkt för att alla möjliga hinder kommit i vägen för brevskrivning.

— — — Så är iag ock till en del worden tillbaka hållen af någon ängslighet däröfwer att Min Gunstiga Herr Bror har anwänt sin kostbara tid till att öfwersättia ett wärk, som war, då Min K. Herr Brors version hijt ankom, till största delen alldeles omvändt ock förändrat, hwilket iag frucktade, att dät skulle hos Min Gunstiga Herr Bror försaka något misshag. Biskopen i Linköping skref mig till bittida i wåras och bad, att iag wille lembna bem:te collegium till trycket därstädes¹. Därför stal iag mig till några stunder att öfwerse dät, at dät måtte bli något wärdigare att komma för så mångas ögon, än dät då war, emedan dät i hast ock lijksom furtivo labore war sammanskrefwet. Och när iag böriade röra däruti, så fann iag långt mer än iag hade förmodat, som mig syntes böra förbättras och till större klarhet bringas. Jag har måst offta lembna denna correctionen för annat infallande arbete skull och därmed till annan tid uppskiuta. Åter har iag tagit dät för mig i en heller annan timma, till dess iag fick dät således fullbordat, som dät nu är till censur och tryck lembnat . . .

Ytterligare trenne brev från 1735 och 1738 innehålla huvudsakligen blott wänskaps- och tacksamhetsbetygelser.

¹ Jfr ovan nr 16. En svensk översättning av obekant översättare utkom i Stockholm 1741.

Geijers Thorildsprocess och den romantiska opinionen.

Av Henry Olsson.

Den rättegång, som år 1821 på hovkanslern af Wetterstedts initiativ anställdes mot Geijers filosofiska skrift *Thorild* för bristande överensstämmelse med de kristna dogmerna, försvarades efteråt av upphovsmannen därmed, att, »då han aktionerat Tybeck, Sturtzenbecher o. a., kunde han icke heller göra annat med Geijer.»¹ Av samtiden betraktades emellertid åtalet allmänt som ett ingripande mot förkunnaren av schellingianska idéer, och man vädrade med mer eller mindre rätt som pådrivande krafter inte bara den nitiskt kristne statsrådsledamoten Mathias Rosenblad utan även Blom, Leopold och Svenska akademien. Det låg nära till hands att sammanställa hovkanslerns uppträdande med tidigare åtgärder mot Schellings filosofi från myndigheternas sida, där kyrkans män, Sam. Ödmann m. fl., och en del akademiledamöter, såsom Blom och Edelcrantz, hade visat sig lika intresserade. Särskilt hade man ivrat mot den nya filosofiens propagerande från universitetens lärostolar.

Den varning, som hovkanslern af Wetterstedt i december 1815 lät tilldela Palmblad och Atterbom såsom redaktörer av Svensk Litteraturtidning, gällde väl främst deras alltför personliga angrepp på Leopold, men Wetterstedts skrivelser tala också mera allmänt om »den nya lärans följder» och vådan för ungdomen av den nya spekulativa filosofien.² Vid detta tillfälle sattes även akademiska konsistoriet i rörelse mot den fruktade Uppsalatidningen. Ett nytt uttalande i samma organ vid slutet av år 1816 av innehåll att nya skolans läror skulle förkunnas från universitetets katedrar föranledde en undersökning från ärkebiskop Lindbloms sida av teologiska fakultetens renlärighet och väckte tal om

¹ *Ur Es. Tegnér's papper*, s. 148.

² Se *Läsning till utbredande af medborgerliga kunskaper*, 1816—17, I, s. 24 ff., III, s. 109 ff.; H. G. TROLLE-WACHTMEISTER, *Anteckningar och minnen*, II, s. 91 ff.; LJUNGGREN, *Svenska vittnerhetens häfder*, V, s. 21 ff.

Atterboms relegerande från akademien.¹ I februari och mars samma år hade Lunds universitets kansler utrikesstatsministern von Engeström examinerat den gamle professorn i filosofi Mathias Fremling rörande beskaffenheten av hans föreläsningar över Schelling och därvid varnat för dennes religionsupplösande grundsatser och för »den farliga tyska smittan».²

Rättegången emot Geijer ådrog sig givetvis större uppmärksamhet än tidigare mått och steg av liknande natur. Regeringens åtgärd betraktades allmänt som ett missgrepp, t. o. m. i en del prästerliga kretsar. Sinnesstämningen var på sina håll synnerligen uppjagad, såsom framgår av relationer från Uppsala och av vittnesbörd i samtida korrespondenser. Göter och fosforister voro naturligtvis särskilt upprörda — en särställning intar dock som vanligt Clas Livijn, den gamle tryckfrihetsentusiast, som i detta mål endast har hänfulla uttalanden om bägge parterna. Några yttranden av göten Per Lagerhjelm, assessor i Bergskollegium, i brev till Hartmansdorff (RA.) torde vara betecknande för stämningen. Åtalet kallas här det märkligaste brevskrivaren upplevat sedan 1810 års val av nytt konungahus, det talas om »den svarta Hydran» och fälles synnerligen skarpa omdömen om Wetterstedt. Lagerhjelm uppträdde även i pressen till Geijers försvar, märkligt nog i den nya liberalismens organ *Argus*. Han är nämligen enligt egen uppgift i brev till Hartmansdorff (¹⁵/₁) författaren till en artikel därstädes under rubriken »Mosaik» i n:o 6 (20 jan.), en jämförelse mellan de anklagade ställena i Thorildsskriften och ärkebiskop Lindbloms förklaring över Luthers katekes. På Geijers sida stod även Stockholmsposten, som handhades av hans kommissionär i huvudstaden bokhandlaren Wiborg, under det regeringen försvarades av *Allmänna Journalen* under ledning av den Engeström och Wetterstedt närstående P. A. Wallmark.

Tidigare författare ha redan skildrat den entusiasm, som mötte Geijers frikännande, studenternas jubel, Atterboms poetiska hyllning och göternas högtidsdag i Uppsala till hans ära. Erdmann i sin Geijerbok (s. 155) nämner i detta sammanhang, att göterna i Stockholm sände en adress. Detta är icke alldeles riktigt. Adressen måste ha avskickats före domens avkunnande den 14 februari, då Geijer redan den 9 februari skrivit och tackat generalen J. P. Lefrén för densamma (enligt dennes svarsbrev i UUB., G 85 b).

¹ LJUNGGREN, a. a. s. 85 f.

² KAHL, *Tegnér och hans samtida* (2 uppl.), s. 131 ff.; AHNFELT, *Nektar och gift*, s. 109 ff.

Vidare var anslutningen till adressen allmänna, och författare till densamma var C. J. L. Almquist. Detta framgår av en brevväxling i Nordiska muséet mellan de tvenne Almquist-adepterna sedermera hovpredikanten Henrik Öfverberg och senare professorn E. M. Olde, i vilken den förre skriver 26 febr. 1821: »Geijer har skrivit brev till Almquist i anl. af adressen, som Geijer fått veta att A. författat, hvori han tackar honom och alla dem som skrivit under. Jag har ock läst ett långt brev från Gr till Lefrén af samma anledn. varmt och lågande.»

Om tillkomsten och arten av denna adress ges det ett upplysande dokument i ett brev från den blivande målaren O. J. Södermark till Hartmansdorff, daterat Wanäs den 21 mars 1821 (RA.):

»Du har säkert fullkomligt reda på Geijerska saken. — Det var ju ett härligt slut derpå? Medan jag ännu var i Stockholm börjades leken. Kokande af harm och förargelse öfver den infama hycklande förföljelsen hvaraf saken i början tydligen bar stämpeln, funderade min Svåger (Lieutenanten)¹ och jag på, att på något sätt offentligt gifva luft åt alla hederliga mäns opinion. — Vi upsatte derföre en adresse till Geijer, deruti vårt hjertas tankar yttrades. Den skulle afskickas och föras in i tidningarne om vi kunde få ett tillräckligt antal underskrifter af opartiskt och stadgat folk. — Detta medhans icke emedan den borde så framt den skulle hafva något värde vara inskickad innan rättegången. — Emedlertid producerade detta ett mindre försök, nemligen en adresse med icke alldeles så stor offentlighet som den tillämnade; dock undertecknad af mer än 50 personer hvaribland Lefrén och Lagerhjelmen voro de första som skrefvo under. Det kan vara en god början till adressers bruk äfven här i Sverige. — Geijer har blifvit mycket rörd vid emottagandet af denna gärd åt hans snille och karaktär.»

Som synes nämnes här intet om att Almquist skulle gjort en insats för adressens tillkomst. Brevskrivaren övergår emellertid i omedelbar anslutning till det citerade stycket att tala om denne och kallar hans nyttegivna skrift, organisationsförslaget för Manhemsförbundet, en »nära befrändad bok med Geijers Thorild», vilken skänkt honom mycken uppbyggelse. Det var icke den enda jämförelse mellan dessa tvenne skrifter, som samtiden gjorde; en liknande sammanställning förekommer i ett brev av Palmlblad. I Almquists verksamma intresse för Geijers öde funnos dock även

¹ Senare generalen J. A. Hazelius.

andra inspirerande faktorer än den andliga släktskapen mellan deras romantiska idévärldar. En viktig sådan är, att Almquist likaledes ansåg sig vara ett offer för regeringens skugggrädsla. I januari 1821 hade nämligen Wallmark dragit i härnad mot Manhemsförslaget i en hel serie av artiklar i Allmänna Journalen, hållna i en hånfull och insinuant ton. Och i almquistiska kretsen troddes det, efter vad jag funnit, att bakom detta angrepp stodo Engeström och Wetterstedt. — Därtill kommer som ännu ett moment, att Almquist just denna tid var sysselsatt med ett verk, som förenade de lika misstänkta swedenborgska och schellingianska idéerna, nämligen Amorina.

Ovan antyddes, att Geijer uppvaktade även Almquist med en tacksamhetskrivelse. Detta brev finnes bevarat liksom den senares svar därpå, ehuru de hittills, såvitt jag vet, icke varit publicerade eller f. ö. omnämnda. Det är dock en brevväxling av största intresse. Först däruti, att de bägge dokumenten äro synnerligen karakteristiska både för sina upphovsmän och för svenskt nyromantiskt stämningliv. Och vidare ha breven även den märkvärdigheten, att de äro första steget i den bekantskap mellan Geijer och Almquist, vars fortsatta utveckling åtminstone för den senare blir av stor betydelse och, för att rätt förstås, nästan förutsätter kändedom om sättet för dess inledande.

Breven, som här återges in extenso, finnas, det första i Nordmus. och det senare, Almquists till Geijer — odaterat och med slutet förlorat — i UUB., sign. G. 85 b.

1)

Upsala d. 23 Febr. 1821.

Då man för en okänd har att framföra sina ord kan man inom sitt eget bröst ej medföra någon bättre anmälan än om man redan känner sig genom Tacksamhet förbunden. Och detta vackraste sätt att få göra en bekantskap är det som blifvit min lyckliga lott i afseende på Eder Min Herre! Under en skrift, som uttrycker ett för mig högst dyrbart deltagande i anledning af den mot mig började och nu lyckligt slutade rättegången finner jag äfven Edert namn. Emottag min hjertligaste Tacksägelse för de tänkesätt som deri äro yttrade, och som det alltid skall bli mitt högsta bemödande att söka förtjena! Och värdigas äfven för edra vänner, som derigenom hedrat mig och sin egen känsla för det goda och sanna, framföra samma tacksägelse! — Mig skall den tidpunkt jag nyss öfverlevvat alltid bli oförgätlig. Den har på mångfaldigt sätt

rört mig, mindre för det föga fruktansvärda slag som emot min ringa person blifvit måttadt, än för den herliga samklang som det framkallat ur Svenska hjertan och sinnen; emedan saken rörde allas frihet och rätt. Ibland ett sådant folk blifva äfven de ord, som ville *förbanna*, till *välsignelse*.

Jag innesluter mig i Eder hogkomst, och förlåt att jag ej iakttagit den vanliga, mig besvärliga titulaturen. Så mycket känner jag Min Herre, att jag vet det vi egenteligen äro *Bröder*.

Vänskap och hälsning

E. G. Geijer.

2)

Högt vördade Man! Tillåt äfven mig få i detta högtidliga ögonblick glömma den för det inre väsendet besvärliga Titulaturen, få glömma Professorn och dennes öfver mig, ringe, i så många afseenden högt aflägsne förtjenster, för att endast minnas den ädla människan, och nalkas dig, frimodig, såsom ett svenskt barn! — Haf derföre hjerteligen varm tack! först för Boken om Thorild, som gjort oss alle, så mycket godt; och sedan för brefvet till mig, hvilket (hälst det kom mig så oföväntadt, och, efter hvad jag tycker, så oförtjent mig till handa) väckt hos mig en besynnerlig rörelse. Det är liksom rörelsen eller aningen derom, att alla goda människor i grunden äro ett, ehuru mycket mycket olika de i yttre förmögenheter och egenskaper kunna vara. Denna rörelse har brefvet hos mig väckt, emedan du så underbar och god vill locka mig till den tron, att vi egentligen äro bröder — egentligen, d. v. s. i anseende till det innersta väsendet menadt. Och i detta fall vill jag ej förneka mig sjelf. Ty jag bekänner öppet, att jag vill vara en god människa; och jag är ock fullt öfvertygad, att jag mer och mer måtte blifva det, ty Christus leder. —

Hvad sjelfva Adressen beträffar, visste vi väl alla, att det åt dig måttade slaget ej kunde vara just farligt: men så tyckte vi då det vara *dubbelt osvenskt*, att 1:o måtta ett elakt slag; och 2:o vilja börja måtta, när man vet sig ej hafva kraft att skjuta ned målet. — — Många *flere* hafva vi sedan träffat, som gärna velat påskrifva äfven sina Namn; men tiden tvang oss, att afsända vår Skrifvelse för brätt. Emedlertid — efter du gifvit mig det uppdraget, att tacka de bröder som underskrifvit (och hvilket uppdrag jag redan verkställt — nemligen just ej såsom tacksägelse, utan såsom en kär hälsning ifrån dig till dem); så får jag nu, å andra sidan, till dig frambara alla de andre (i Adressen onämnde) gode

människors och Vänners trofasta, af hjertat innerliga och rättskafvens hälsning till dig, innebärande samma mening, som den i adressen af de öfrige blifvit yttrad. —

För egen del bekänner jag, att jag visst icke anser de i Boken anklagade ställen vara de märkvärdigaste i boken. — Dessa ställen om Guds Treenhet och om Försoningen voro dock naturligtvis de, som *mest* för boken intogo en mängd härvarande ärlige och bra (fast genom Sect-ande något inskränkte) människor;² och sålunda skaffade boken det talrikaste bifall å ena sidan, likasom de å andra sidan retade det sig sjelf missförstående styrelsen till anklagelse. Jag, deremot, — så fullkomligt jag ock gillar de om nämnde bägge Religionens grundämnena i bo[-ken] — —

(Uppsala i januari 1924).

* * *

Tillägg. Då ovanstående redan var satt, har jag i Nordiska muséet ytterligare funnit följande brev från J. A. Hazelius till Jonas Wærn av den 9 mars 1821: »Södermark skall du säga att den frågawarande Adressen till Geijer afgick den 27:de Januari på hans första Rättegångsdag. Mer än 50 Namn voro undertecknade. Adressen var påskrifven (utom allt bra folk af fältmätnings Corpsen) af Prester och Embetsmän och Ynglingar. Gubben Moberg på Carlberg bland andra. — I tyska tidningarne läste jag häromdagen om att denna Adress der var omnämnd, och 'att mer än 50 Namn voro underskrifne då Professor Geijer undanbad sig den'. — Detta sednare var sagt men ej destomindre afgick den genom Schröder som lemnade den med warm hand. Han läste den med synbar Rörelse och skref sedan till några här i Stockholm och tackade dem för deras Kärlek». — — — I det följande säges, att Geijer nu helt plötsligt blifvit en stor man i Stockholm, särskilt vid hovet. Dessutom meddelas, att han uttalat sin beundran för Manhemsplanen.

² Jfr Atterboms brev till Geijer 23 febr. 1821 från Stockholm (AHNFELT, a. a. s. 119): »Swedenborgarne äro förtjusta öfver din *Thorild* och öfver processens utgång, hvilken de anse såsom en seger för *dem*. Tybeck har skrivit en panegyrik öfver dig till grefinnan Schwerin.» — Almquist antyder i brev till Atterbom (tillhörigt major Ernst Atterbom), att satsen om Geijers beroende av Swedenborg särskilt gärna drevs av dem, som inte hade en aning om den senares läror. Jfr äv. WARBURG, *Ill. sv. litt. hist.*, III, s. 488, n. 2. Geijers dementi av den gängse uppfattningen om hans swedenborgianism i brev till P. Wieselgren infördes av denne i hans »novell ur Stockholmska Andeverlden», *Swedenborgaren och Lutheranen i Journalen* 1827, n:o 127.

Ernst Westerlunds släkt.

Några anteckningar av **Anton Holmberg**.

Då den för sin läkarskicklighet och sin människokärlek med rätta vittberömde doktor Ernst Westerlund i Enköping till sist besegrades av den makt, han så framgångsrikt och så länge bekämpat — det var den 28 januari 1924 —, uppväxte kring hans bår en hel litteratur, skildrande hans offentliga och enskilda liv. Men d:r W:s släkthistoria har, mig veterligt, ej blivit grundligare behandlad av någon bland de många minnestecknarne. Till följd av ett flera generationer genomgående vänskapsförhållande och även någon frändskap mellan hans släkt och min har jag mig kanske mer bekant i sagda ämne än de flesta och har därför utbett mig en plats i Personhistorisk Tidskrift för mina anteckningar om den Westerlundska släkten. Därmed torde en lucka fyllas i den frejdade mannens historia.

Ernst Westerlund var av svensk bondestam. Nå, det var lätt att se. Därom vittnade redan den ovanligt kraftiga figuren med sin raka hållning, de breda axlarna, den tjocka halsen, uppbärande ett rätt stort huvud med breda men regelbundna ansiktsdrag. W. var född i Roslagen och tillhörde under sin studenttid i Uppsala Upplands nation. Men stamfadern var dock ej en upplandsbonde. Han levde i Södermanland och namnet Westerlund togs efter hemsocknen Västermo, en församling, som tillsammans med moderförsamlingen Öja bildar ett pastorat i västligaste delen av sistnämnda provins. Vad stamfadern hette är numera svårt att utreda, ty Västermo församlings kyrkböcker blevo förstörda vid eldsvåda 1892. Så har det sagts, och härmed lät d:r Ernst sig nöja.

Vad gör det mig, om min farfars far hette Per Olsson eller Ols Persson? sade han.

Denna bonde var emellertid en myndig far, som önskade, att hans son skulle gå i sina fäders spår och stanna vid plogen. Sonen Pehr fick därför ej följa sin håg och börja studera, förr än

fadern avlidit. Pehr, som sannolikt just vid sitt inträde vid universitetet antog herrenamnet, var då 18 år. Men sedan bedrevos studierna med den samlade intelligensens kraft, så att han redan vid 26 års ålder blev prästvigd. Nio år därefter utnämndes han till e. o. Kungl. hovpredikant, och 1802 erhöll han Biskopskulla och Fröjeslunda församlingars pastorat i ärkestiftet.

Redan 1792 hade han ingått äktenskap med friherrinnan Fredrica Sophia Wrangel, dotter av kammarherren baron Arvid Herman W. (1725—1794) och hans maka Anna Sophia von Rosen. Westerlund hade varit informator i huset och därunder vunnit den äldsta, med honom jämnåriga dotterns hjärta och — sannolikt icke utan motstånd — även hennes hand. Det berättades i Biskopskulla, att friherrinnan Wrangel haft courage att hos Gustav III utbedja sig en befordran för fästmannen. I sådant fall kunde detta åtminstone ej ställas i samband med det först 10 år efter konungens död erhållna pastoratet. Troligast är, att Westerlunds egna förtjänster förde honom fram, och att han ej alls behövde eller önskade gå den s. k. kjortelvägen.

Förhållandet mellan makarna blev trots den stora skillnaden i härkomst det allra bästa, och deras hus var mycket omtyckt av sockenborna. Där rådde ständig gästfrihet och glädje. Särskilt förstod prästfrun att i festerna ingjuta något av den gustavianska tidens smak för ädlare nöjen. Jag stöder detta mitt omdöme på en samtidas vittnesbörd, uttalat i ett av mig ännu förvarat brev. Det är från min kusin, doktorinnan Althea Barck, född Holmberg — hennes man hade varit stadsläkare i Enköping närmast före d:r Westerlund — och är daterat den 30 december 1895. Hon skriver däri:

»Hovpredikanten Westerlund, Ernsts farfar, var icke upp- utan sörmlänning samt bondson. Han hade själv berättat, att han först vid 18 års ålder började studera. Hans far, som var en myndig man, ville alltjämt kvarhålla sonen vid jordbruket, men då han dog tog sonen genast till boken, och att det sedan gick raskt med studierna kan man sluta därav, att han vid 42 år hade Biskopskulla goda pastorat. Under den tid han var informator hos en baron Wrangel förälskade han sig i en av döttrarna i huset och vann hennes genkärlek. De hade varit mycket lyckliga, han godmodig och skämtsam, hon blixtrande kvick. Mamma² sade alltid

² Doktorinnan Barcks mor, fru Carolina Holmberg, född von Walden 1790 var efter sin fars tidiga död och moderns omgifte uppvuxen hos sin farmor på Taxnäs i Fröjeslunda annexförsamling. Hade alltså gott tillfälle att lära känna prästfamiljen i moderförsamlingen.

att ett gladare och vänsällare hem icke fanns, fru W. skrev själv teaterpjäserna, som uppfördes i prästgården, där var liv och glädje, hjärtlighet och vänlighet, som även sträckte sig till behandlingen av deras tjänare och tarvligare sockenbor.»

Glädjen i Biskopskulla prästgård bestod emellertid ej länge. Båda makarna Westerlund avledo hastigt inom samma vecka i januari 1814. De hade ådragit sig en häftig förkylning vid ett gravöl i församlingen. Kyrkoherde W. hade då innehaft pastoratet i endast 12 år.

Fyra barn stodo nu föräldralösa och obemedlade. De voro Sofie 21 år, Pehr 13 år, Lars 11 år och Petronella (Pella) 9 år. (2 barn hade dött i späda ålder.) Inom församlingen, där stort deltagande för de ensamma barnen rådde, sökte man ordna för dem. Detta lyckades även i sådan grad, att båda gossarna fingo studera, och den lilla Pella upptogs av en förmögen fru. Äldsta dottern försörjde sig själv. Deras öden skola nu i korthet berättas, så långt ur tillgängliga källor kunnat inhämtas.

Sofie liknade i mycket sin mor, var glad och kvick, dansade med passion, spelade förträffligt på sällskapsteater, arrangerade utklädningar och andra nöjen varhelst hon kom. Hon var därför en välkommen gäst på alla herrgårdarna i trakten och levde sin mesta tid ett ambulerande liv. Hon avled ogift i Uppsala den 3 oktober 1839, 46 år gammal.

Pehr Wilhelm blev präst. Student 1816, prästvigdes han 1824, avlade pastoralexamen 1832. I Uppsala ärkestifts herdaminne berättas, att han, »dels av böjelse dels ock för att med sin för en 17 års yngling icke obetydliga lön stärka tillgången vid akademien, 1818 ingick såsom underofficer vid Upplands regemente.» Han kvarstod emellertid i krigstjänsten endast till 1821, då han tog avsked. 1831 tjänstgjorde han såsom vice pastor i Öregrund och gjorde sig där så omtyckt, att han kallades till 4:e provpredikant och vid valet fick alla rösterna. Han var då endast 33 år. Samma år gifte han sig med Jeannette Sundeman, dotter av notarien C. H. Sundeman på Åloppe i Nysätra församling. Hon var då 32 år och beskrives såsom mycket allvarsam.

Om W:s prästerliga verksamhet heter det i ovannämnda källa: »Med utmärkta och till en del ovanliga själsgåvor fullföljde W. med mycken kraftfullhet det mål han sig föresatt att gagna den församling, vars enhälliga kallelse säkerligen bidrog till den tidiga befordran han av Kungl. Maj:t erhöi. Hans stora förmåga undgick icke heller stiftets prästerskaps uppmärksamhet vid försöket

att på 1840-talet reglera den svåra pensionsfrågan, och hans åtgöranden därvid förtjäna att bevaras i ett tacksamt minne.»

Såsom bevis på W:s organisatoriska förmåga och hans inflytande inom sin församling uppräknas i Herdaminnenas 3:e del, tryckt 1845, följande av honom redan då genomförda, delvis kostsamma förbättringar inom kyrko-, skol- och fattigvårdsväsendet: »Under hans tjänstetid har nytt skolhus blivit uppbyggt och invigt, fattighus inköpt och iordningsatt, nytt orgelverk byggt, sakristian och klockstapeln reparerade, ny bogårdsmur av gråsten uppförd kring kyrkogården, skoladjunkts- och orgelnistlönerna reglerade samt reglemente för skolan upprättat och stadfäst.»

Pastoratet utvidgades 1846 med Gräsö, som då överflyttades från Börstil. Samma år blev W. prost.

Han avled i Öregrund den 28 April 1854, nyss fylld 54 år. Hans änka, som kvarbodde i Öregrund, dog där den 27 juli 1868.

Lars blev ävenledes präst. Han var halt och beskrives såsom sjuklig, varav torde förklaras, att han aldrig hann längre på den prästerliga banan. Han var ett år vice komminister i Boglösa församling av Lillkyrka pastorat. Ogift. Herdaminnena upplysa ej ens om dödsåret. Sannolikt inföll det på 1830-talet.

Men denne Lasse W. ägde i stället en ovanlig kvickhet, och många roliga historier om och av honom hörde jag berättas av äldre personer. Följande prov, tydligen utgånet från honom själv, har jag funnit återgivet i ett brev från min far, bokhandlaren Adolf Holmberg,² av d. 7 november 1872: »En stackars ensam magister och nådårspredikant hade till hushållerska en gammal madam, föga kunnig i matlagning. En dag frågar henne magistern, vad han skulle få till middagen, varpå svaret blev: Potatis.

Nå, vad får jag till den då,³ kära madam?

Jo, jag hade tänkt — turska bönor.»²

Efter min far har jag även funnit i avskrift följande verser av samma Lasse W.:

Christelig nyårshymn, afsjungen af Boglösa församling från kyrkovallen den 1 Januari 1829.

O, Herre Gud, gif duktig gröda,
Godt gräs och foder återåt,

² Min far, född 1799 och uppväxt i Giresta socken inom Lagunda härad, där min farfar var landsfiskal, lämnade visserligen orten redan vid 15 års ålder men behöll hela sitt långa liv kontakten med den älskade hemtrakten, från vilken minnena bevarades friska intill hans död vid 90 års ålder 1889.

³ Historien syftar utan tvivel på den tid W. innehade ovannämnda förordnande såsom vice komminister i Boglösa. I vederb. Domkapitels arkiv finnes ett brev från W., däri han klagar, att i Boglösa finnes »ej mat, ej dryck, ej bränsle, ej häst — intet».

Att både folk och få har föda
 Samt öl och bränvin mellanåt!
 Hvad se'n oss mera längtar till
 Ditt folk helt kort uppräknat vill:

Förläna ögon, öppna, klara,
 Åt bönderna och hvar person,
 Att de må märka *Länsmans* snara,
 Som, döf för böner och reson,
 Utdyser stursk i silvgaloner
 Exekutiva auktioner.

Vi *Fjärdingsman* nog sköta själva,
 Ty ibland oss hans lif är födt.
 Han visst, hur ock hans öden hvälfva,
 Ej rasar mot sitt eget kött.
 Han jämkar nog med våra vägar,
 När han får säd af våra tegar.

Befria oss från *Fogden*, lede,
 Som oss förföljer margefallt
 Och, hätsk och grym, uti sin vrede
 Uppslukar den som ej betalt!
 Hjälp oss därhän, o *Milderike*,
 Ty i försåt finns ej hans like!

Gif att ej *Prästen* fara löper,
 Till honom ständar allt vårt hopp.
 Han är det ju, som barnen döper
 Och hustrun åt oss hjälper opp.
 Han jordar lik och vackert säger,
 Hur många dygder vraket äger.

Men må han tionden cedera —
 Hjälp oss därhän, o Herre Gud! —
 Om matskott, tertial m. m.
 Finns ej ett ord i Dina bud.
 Sist låt oss utan likstol kunna
 Bli saliga — oss det förinna!

Vad säges om ett sådant skämt av en ung kyrkans tjänare?
 Nog är det kvickt, i synnerhet sista strofen, men vad mine gjorde
 manne högvördiga domkapitlet i Uppsala, om och när det kom
 under dess ögon?

I den avskrift jag innehar upplyses genom anteckningar i
 marginalen, att i den 2:a strofen avsedde länsmannen hette C. G.

Enwall, sedermera rådman och stadsfiskal i Enköping, död 1878, samt att fogden i 4:e strofen var kronofogden, assessorn A. G. Morén. Prästen är givetvis förf. själv.

Det yngsta av de Westerlundska barnen, den lilla 9-åriga *Pella*, togs, såsom ovan omtalats, om händer av en förmögen församlingsbo. Det var fru Segrell på Taxnäs, gift 1:a gn med kaptenen von Walden och efter dennes död 2:a gn med ekonomintendenten Segrell. Sedan hon blivit änka ännu en gång, sålde hon Taxnäs och flyttade med sin sondotter och dennas man, min äldsta farbror, löjtnant Fredrik Holmberg, till Landsberga, överstebostället vid Upplands regemente, vilket min farbror då nyss 1818 arrenderat. Och med den gamla fru S. och den unga familjen H. följde även lilla Pella W. Här på Landsberga växte hon upp, varmt omhuldad av makarna H. (fru S. dog kort efter ditflyttningen) samt blev en ordentlig och duglig flicka. Hon var därtill »vacker och välväxt» — med dessa båda epiteter plägade min far alltid omtala henne.

Många friare anmälde sig ock, flera goda partier erbjödo sig. Men till sist erövrades hon av den trägnaste och ihärdigaste bland dem, sonen till en förmögen egendomsägare i trakten, den ovan nämnde notarien Sundeman på Åloppe. Dennes son, Karl Sundeman, var en ståtlig och kraftig ung man, mycket myndig och självmedveten, men ansågs på huvudets vägnar mindre utrustad. Han ärvde halva Åloppe,² vilket han efter faderns död ensam skötte men efter tio år måste sälja, blev därpå arrendator av Salneke, en mindre egendom. Om sålunda ekonomien inom Karls och Pellas hus icke blev så lysande, så blomstrade deras husliga lycka desto rikare. Äktenskapet välsignades med ej mindre än 11 barn, alla friska och präktiga, som slogo sig väl fram i livet. En dotter avled späd och 2 söner ogifta. De övriga 8 hava alla efterlämnat ättlingar, bland vilka den märkligaste torde varit fil. d:r Göran Björkman (f. 1860 † 1924), förste aktuarie i Kommerskollegii avd. f. näringsstatistik, sekreterare i de Nios samfund, framstående linguist, som utgivit översättningar till svenska av spanska och portugisiska skalders verk. Hans mor var en av de ovannämnda 8

² Hans 2 systrar, Jeannette, gift, såsom ovan omtalats, med prosten Pehr Westerlund i Öregrund, och Carolina, gift med min farbror, kaptenen Herman Holmberg, ärvde vardera endast $\frac{1}{4}$ i Åloppe, den lika arvsrätten mellan syskon var ännu ej införd i vårt land. Farbror Hermans barn, mina kusiner, blevo sålunda Ernst Westerlunds kusiner — detta utgör min släktskap med d:r W. Han brukade kalla mig och mina syskon för kusin, men jag tror ej att de, som äro kusiner med en och samma, också sinsemellan äro kusiner. Eller hur, hrr genealoger?

Sundemanska barnen. Släkten Sundeman är förtjänt av rasbiologernas uppmärksamhet.

Om Kalle Sundemans sätt att behandla sina talrika rivaler finnes en historia bevarad, som här torde förtjäna en plats. Det är en ungdomsvän till min far, kyrkoherden i Länna, prosten Carl Erik Unander, som i brev av d. 9 december 1873 berättar historien. Efter att på tal om ortens vackra flickor på 1820-talet hava nämnt Carolina Edman på Staby¹ (»en högst ämabel dame, som satte många myror i huvudet på alla ungarlar, som kommo med henne i beröring»), skriver han: »Den på vår tid något yngre Pella Westerlund gjorde ännu större larm och bråk omkring sig. Vår vän Sundeman, som i 7 års tid ristat hennes namn på träden i Åloppe-parken, blev ganska förargad på mig, då vi en gång reste tillsammans från Landsberga. I vredesmod sade han vid en grind: 'Här slipper du icke igenom utan ett slagsmål med mig'. Men som jag kände hans svåra styrka och kärlek, citerade jag orden från Virgilius: 'Pella sit tua Conjux'. Och sedan hava vi varit vänner.» Det var ett karaktäristiskt drag hos Kalle S. att vid tvister helst vädja till knytväarna, på vilket område han kände sin överlägsenhet.

Karl Edmund Sundeman och hans hustru.
Fotografi Henry Osti, Uppsala.

Fru Pella Sundeman avled d. 22 december 1880, mannen (som även en tid varit mönsterskrivare) dog d. 29 juni 1889, båda hos sonen Thor, förmögen köpman i Västerås, som tagit de gamla föräldrarna till sig. Modern var vid bortgången 76 år, fadern 86.

¹ Gift 1:a gn med stadsmäklaren Tottie, 2:a gn med konsulin Wallis, den senare 16 år yngre än sin 50-åriga men ännu mycket vackra brud. Båda äktenskapen barnlösa. Fru Wallis avled 1878, 85 år gammal.

Av hovpredikanten Pehr Westerlunds 4 barn, 2 söner och 2 döttrar, hade sålunda 2 avlidit ogifta, Sofie och Lars, samt Pella övergått till släkten Sundeman. Det var på sonen Pehr Wilhelm, kyrkoherde i Öregrunds pastorat, som det berodde att uppehålla namnet Westerlund.

I sitt äktenskap med Jacqueline Sundeman hade han även 5 barn, varav 4 söner. Av dessa senare avled dock 3 i tidig ålder. En enda manlig ättling blev kvar — endast en, men ett lejon. Det var Ernst Westerlund.

I kronologisk ordning voro de fem barnen följande:

1:o) Fredrika Maria Magdalena *Wilhelmina* (Helmina), född 1835, gift 1856 med kapellpredikanten P. O. Hægghblad i Ramsjö, död »efter en långvarig och tärande sjukdom» den 19 april 1861. Hon hade då nyss fyllt 26 år.

2:o) Per Axel Bernhard, född 1836, gick tidigt till sjöss och avled såsom jungman 1852 av nervfeber i Odessa.

3:o) Karl Wilhelm Laurentius, född 1838, † 1850.

4:o) Ernst Otto Theodor, född 1839, † 1924.

5:o) Johan Herman Esaias, född 1841, † 1846.

Vid prosten Westerlunds frånfälle 1854 kvarlevde alltså av sönerna endast Ernst, då en 15-årig lärjunge i Uppsala katedralskola. Icke utan ekonomiska svårigheter fick Ernst fortsätta sina studier fram till studentexamen i Uppsala 1858. Vid valet av framtidsbana bestämde han sig för de medicinska studiernas långa väg, sedan han erhållit en fördelaktig s. k. akademisk kondition hos possessionaten Uno Floderus på Halmbyboda nära Uppsala. Han blev medicine kandidat i december 1863, medicine licentiat i april 1867, båda examina vid Uppsala universitet. I kandidatexamen 8 betyg (1 cum, 4 non sine laude), i licentiatexamen 12 $\frac{1}{2}$ betyg (5 cum, 1 non sine, 1 approbatur). Under sin kandidatid hade han inträtt på militärläkarbanan. Han började den med att under Danmarks krig med sin övermäktiga södra granne ingå såsom underläkare i danska armén, tjänstgjorde på Als ooh blev en kort tid tysk krigsfånge. Det danska äventyret upptog 3 månader (26 mars—30 juni 1864) av hans studietid och, sedan han en månad efter hemkomsten inträtt såsom stipendiat i fältläkarkåren, utförde han under somrarna flera kommenderingar såsom extra läkare vid olika regementen. Slutligen tjänstgjorde han även ett år från 1 april 1866 såsom amanuens vid obstetriska kliniken i Uppsala. Att läsa sig till några granna betyg i sin slutliga examen, medgav honom varken tid eller tillgångar. Därför var han för-

lovad och längtade att efter avslutade studier snart komma till inkomster och få gifta sig.

Tillfälle härtill erbjöd sig också oväntat snart. I Enköping, där det Westerlundska namnet hade god klang sedan Biskopskullatiden, hade stadsläkaren doktor Oscar Barck plötsligt avlidit den 20 mars 1867, och den unge doktor Westerlund erhöll förordnande å tjänsten under vakansen samt röstmajoritet vid valet i mars 1868. I samma månad stod bröllopet med Nina Floderus, en dotter från Halmbyboda-hemmet, där han varit informator.

Huru den 28-årige läkaren i en obetydlig landsortstad sedan inom relativt kort tid utvecklade sig till vårt lands störste praktikus, har så ofta beskrivits i tryck, att det här ej torde behöva ånyo skildras. De, som därvid uttalat sig, hava ju till största delen varit tacksamma patienter, vilka med värme, beundran, hänförelse tecknat den store läkaren. Men även från fackmannahåll ha offentliga omdömen fällt, vilka, om ock i mer reserverad ton, skänkt d:r W. sitt erkännande. Såsom prov på yttranden av förstnämnda slag vill jag hänvisa exempelvis till kalendern *Nornan* för 1889, *Ny Illustrerad Tidning* för 1895, n:r 48, *Ord och Bild* för 1896, 11:e häftet, och *Idun* för 1899 n:r 84. Från kolleger har det slutliga omdömet givits i de minnesord, som av den kände nervläkaren d:r Jakob Billström uttalades vid Svenska Läkaresällskapets sammanträde i Stockholm den 5 februari 1924.¹ Slutorden lyda: »Borta äro nu de många värdefulla rönen och erfarenheterna utan ett spår satt i vetenskapens annaler,² men kvar stå resultaten av en läkargärning, som utan överdrift kan kallas enastående, och minnet av en människa, som utan tanke på egen fördel eller bekvämlighet offrade snart sagt all sin tid och hela sin enorma arbetsförmåga för lidande medmänniskor och därigenom kommit i tillfälle att hjälpa så många flera än vi andra.»

Vid sidan av sin omfattande civila läkargärning arbetade d:r Westerlund även såsom militärläkare. Ovan har nämnts, huru han redan såsom kandidat började härmed. Och 2 år efter det han

¹ Det bör måhända här påpekas, att i några av dessa biografier eller nekrologer W:s födelsedag orätt anges, i *Ny Illustrerad Tidning* till den 28 mars, i d:r Billströms minnesord till den 18 oktober, samt att själva *Nordisk Familjebok* och *Gernandts Konversationslexikon*, tryckta resp. 1893 och 1895, upptaga den 28 mars. Den rätta dagen är den 22 oktober 1839.

² I början av sina minnesord citerar d:r Billström själv ett yttrande av d:r Westerlund: »Jag är ej vetenskapsman utan bara terapeut.» Och när skulle d:r W. med sin oerhört trägna praktik haft tid att skriva vetenskapliga avhandlingar? För övrigt låg allt skriveri honom emot, liksom varje offentligt framträdande stred mot hans flärdlösa natur.

erhållit stadsläkartjänsten i Enköping utnämndes han till ordinarie militärläkare — han blev 1870 2:e bataljonsläkare vid Upplands regemente. Efter 8 år där befordrad till 1:e bataljonsläkare, över-

Ernst Westerlund.

Fotografi A. Dahlgren, Uppsala 1895.

gick han 10 år senare (1888) till Livregementets dragoner såsom regementsläkare. 1895 utnämndes han till fördelningsläkare i 5:e fördelningen och avgick från regementsläkartjänsten. Emellertid befanns det i Arméns pensionskassa, att han ej ägde tillräckligt lång tjänstetid såsom regementsläkare för att kunna erhålla fullständig pension, det felades honom ännu några månader. Han hade missräknat sig i den f. ö. ganska invecklade tjänstårsfrågan. Yttersta anledningen till hans förhastade avsked var hans önskan att bereda sin närmaste man, bataljonsläkaren på regementet, vilken var 3 år äldre än d:r Westerlund, möjlighet att erhålla regementsläkartjänsten, något som även lyckades. Men d:r W. fick det

ovanliga ödet att, då tjänsten efter 4 år ånyo blev ledig, söka sig tillbaka till denna för att göra sig kompetent till »pension med fyllnadspension». Härvid mötte honom den oväntade motgången, att vederb. ämbetsverk icke gav honom sitt förord utan förklarade

en till levnads- och tjänsteålder mycket underlägsen medsökande vara »den till tjänsten mest ägnade». Kungl. Maj:t utnämnde emellertid d:r Westerlund ånyo till regementsläkare vid hans gamla regemente, där han ej kvarstod mer än 9 månader. Detta säregna fall är ett ytterligare bevis på d:r Westerlunds hjälpsamhet och oegen nytta. Han hade förut — 1886 — lämnat sin stadsläkartjänst för att bereda plats åt en ung kollega.

Offervillighet var förvisso ett av d:r W:s mest framträdande drag. Den kom i främsta rummet hans patienter till del. Otaliga bland dem skänkte han utan ersättning sin värdefulla läkarvård, fri medicin och annat som med läkarvården sammanhängde. Många, många bistod han därjämte med penninghjälp, då han fann ekonomiska bekymmerutgöra en av de främsta sjukdomsorsakerna. Ja, han tryggade mångas hela framtid genom att förhjälpa dem in på en ny, efter deras krafter lämpad levnadsbana. Om hans praktik var enastående i omfattning och även inbringande, så var också hans hjälpsamhet stort artad. Med rätta kallades

han på den minnespenning, Enköpings stad lät slå vid hans 60-årsfirande, »människovännen» och på samma grunder var det väl även han mot slutet av sitt liv (1920) erhöll av Uppsala universitet den inom vår läkarekår unika utmärkelsen att förklaras för teologie hedersdoktor.

Hur d:r W önskade spara sina patienters kassa, visar bl. a. följande: En gammal tjänsteman, vilken länge laborerat med en envis magkatarr, som läkarhjälp ej förmått häva, reste till sist till

Fru Nina Westerlund, f. Floderus.
Fotografi A. Willmanson, Enköping.

d:r W. Efter att hava på vanligt vis fått redogöra för sitt dagliga levnadssätt, erhöll han endast 2 råd: 1:o) Vila alltid före midnatten och 2:o) Börja med soppan. Inga medikamenter, 3 kr. i läkararvode. Och redan efter 14 dagars iakttagande av den föreskrivna regimen började en stadig förbättring.

Att d:r W. förmådde i mer än ett halvt sekel hålla ut med sin ansträngande läkarverksamhet — mottagningarna började kl. 7 f. m., sjukresor måste ofta företagas på natten — berodde till stor del på hans ovanligt kraftiga fysik. Han var ej förgäves en svensk bondes sonson. Det berättades från 1870-talet, huru han, som då ej ännu ägde egen gård i Enköping utan hyrde 1 tr. upp i ett hus mitt emot apoteket, en dag fick besök av en bonde, som omständligt begärde läkarhjälp för sin hustru.

Är hon inte med? avbröt honom W.

Jo, hon sitter därnere i kärran.

Nå, så tag upp henne då, så jag får se henne.

Äsch, hon har så mycket schalar och kappor på sig, så det står inte till.

Det vore väl tusan, utbrast W. och sprang som han var utför trappan, fick tag i käringen och bar hela byltet upp i mottagningsrummet — ett kraftprov, som blev vida berömt i hela trakten.

»Du kropp av järn med hjärta utav gull», som det stod i ett festtelegram på W:s 60-årsdag.

Men jag återvänder till släkthistorien.

Efter ett långt och lyckligt äktenskap förlorade d:r W. sin maka den 23 mars 1922. Deras äktenskap hade välsignats med 2 barn, döttrar. Båda gifta, hade skänkt d:r W. tillhoppa 9 barnbarn. Och ytterligare hade före hans bortgång tillkommit 2 barnbarnsbarn. Döttrarna voro:

Nina Maria Mathilda, i hemmet kallad Pinda, född den 15 december 1868. Efter skolstudier i Enköping överflyttades hon till Stockholm, där hon genomgick den 4-åriga kursen vid Lyceum för flickor och avlade mogenhetsexamen på latinlinjen den 18 maj 1888. Som Pinda under största delen av sin studietid i huvudstaden var inackorderad hos mig och min familj, lärde jag väl känna denna präktiga flicka. Hon var i mycket en avbild av sin far — vare detta nog sagt. Redan året efter sin studentexamen blev hon förlovad och gift med norske skriftställaren, fil. kand. *Marius Selmer*. Bosatta i Kristiania.

Signe Dorothea Johanna (Dora, Dollan), född 1878, gift 1896 med ryske greven *Leo Tolstoy d. y.*, son av den berömda författaren och filantropen med samma namn. Från Ryssland, där familjen varit boende dels på släktgodset Jasnaja Poljana nära Moskva, dels i Petersburg, måste vid revolutionens utbrott grevinnan med barnen söka sin tillflykt till Sverige, varest de vistats på Halmboda, till vilken egendom d:r Westerlund blivit ensam ägare efter svärföräldrarnas död och medarvingars utlösande. Äktenskapet numera upplöst.

D:r Westerlunds barnbarn fördela sig på följande sätt:

Makarna Selmer hava sonen *Ernst Westerlund-Selmer*, född 1890, Doctor Philosophiae. Gift 1919 med *Ella Sejersted*, född 1895.

Grevinnan Tolstoy har från sitt äktenskap följande 8 barn:

Paul, född 1900. Har genomgått Ultuna lantbruksskola.

Nikita, född 1902. Fil. kandidat.

Peter, född 1905. Student.

Nina, född 1906.

Sonja, född 1908.

Feodor, född 1912.

Tatiana, född 1914.

Darja, född 1915.

Slutligen har den unga familjen Ernst Selmer begåvat d:r Westerlund med 2 barnbarnsbarn:

Ernst, född 1920.

Nicolai, född 1921.

En mer överskådlig bild av släkten Westerlund från Västermøger bifogade stamtavla. Släkten är nu på manssidan utgången med d:r Ernst Westerlunds död den 28 januari 1924. Om den ej i övrigt företer något märkvärdigt, var dock dess kulmen ståtlig: en sådan läkare och människovän skall länge leva i vår kulturhistoria. Som en man fick han dö, fyllande sin livsgärning till det sista. På torsdagen höll han sin sista mottagning, fredagen gjorde han sitt sista sjukbesök, åkande i sin vanliga droska med cigarren i mun, lördagen sände han som vanligt blommor till sin hustrus grav med orden: »Hälsa Nina att nu kommer jag snart efter.» På måndagen dog han. Hans sista diagnos var lika säker som hans tusende förut.

Så skall en läkare dö.

Släkten Westerlund från Västermo.

Pehr Westerlund f. $^{25}/_{10}$ 1761 † $^{28}/_{2}$ 1814, kyrkoherde i Biskopskulla och Fröjeslunda förs:s pastorat, kungl. hovpredikant.
G. $^{25}/_{11}$ 1792 m. friherrinnan Fredrica Sophia Wrangel f. $^{6}/_{1}$ 1761, † i januari 1814.

Beata <i>Sophie</i> f. 1793, † $^{3}/_{10}$ 1839 i Uppsala. Ogift.	Pehr Vilhelm f. $^{14}/_{3}$ 1800, † $^{28}/_{4}$ 1854. Kyrkoh. i Öregrunds past., g. $^{25}/_{9}$ 1833 m. <i>Johanna</i> (Jeannette) Maria Sundeman f. $^{14}/_{9}$ 1801 † $^{27}/_{7}$ 1868.	Lars f. $^{20}/_{5}$ 1802, † sannolikt på 1830- talet. Vice komminister i Bog- lösa förs. av Lillkyrka past. Ogift.	Johanna <i>Petronella</i> (Pella) f. $^{21}/_{6}$ 1804, † $^{22}/_{12}$ 1880, g. $^{29}/_{4}$ 1827 m. mönsterskrivaren Karl Ed- mund Sundeman f. $^{16}/_{11}$ 1803 † $^{29}/_{6}$ 1889.
Fredrika Maria Magdalena <i>Wilhelmina</i> (Helmina) f. $^{22}/_{4}$ 1835, † $^{29}/_{4}$ 1861, g. m. kapellpredikanten i Ramsjö P. O. Hægglblad.	<i>Ernst Otto</i> Theodor f. $^{22}/_{10}$ 1839, † $^{28}/_{1}$ 1924. Stadsläkare i Enköping 1868—1886, ord. militärläkare 1870—1900, varav de sista 5 åren såsom fördelningsläkare i 5:e armé- fördelningen. G. 1868 m. Nina Floderus f. $^{10}/_{3}$ 1839 † $^{23}/_{3}$ 1922.	11 barn, av vilka 8 efterlämnat ättlingar.	
	Nina Maria <i>Mathilda</i> (Pinda) f. $^{25}/_{12}$ 1868, g. 1889 m. norske skriftställaren, fil. kand. Marius Selmer.	Signe <i>Dorothea</i> (Dollan) Johanna f. $^{27}/_{11}$ 1878, g. $^{27}/_{5}$ 1896 m. ryske greven Leo Tolstoy d. y. Äktenskapet upplöst.	
	Ernst Westerlund-Selmer f. 1890. Doctor Phil. G. 1919 m. Ella Sejersted f. 1895. Ernst f. 1920. Nicolai f. 1921.	Paul f. 1900. Gen- omgått Ultuna lantbr.-skola. Nikita f. 1902. Fil. kand. Peter f. 1905. Stu- dent. Nina f. 1906. Sonja f. 1908. Feodor f. 1912. Tatiana f. 1914. Darja f. 1915.	

Schröderheimiana.

En anekdotsamling

Odi profanum vulgus, et arceo.

Horat: Od:

— Otium

non dulce, ni tecum simul.

Horat: od:

Denna lilla samling har jag börjat för att hafva ett tidsfördrif. Den innefattar händelser och underrättelser, som torde annorstädes fåfångt sökas och likväl utmärka tidens seder och lynne; infall som äro säkra spår af qvickhet och snille; samt små okände anekdoter, som en gång uplysa de facta, hvilka för det närvarande äro vanskapade, i skaldens visor och öfverdrifna låftal, och hvarom hvarken den framtvingade glädjen eller det nedtystade missnöjet bära ett ojäfacktigt vittnesbörd. Sanningen bör icke sökas, hvarken i tadlets drägg eller i smickrets fragga.

Hade jag för flere år sedan anteknat, hvad jag nu trögt framlockat ur blotta minnet, hade mitt tidsfördrif, med något skäl kunnat anses för ett mera fullkomligt arbete. Nu blifver det, hvad det är. Hvad jag skulle önska är: att desse utan ordning strödde antekningar icke måtte råka i omilda händer, eller på hundrade år se dagsljuset.

Cetera mitte loqui.

Sch**s låf skall man läsa i det låf han gifvit andra. Jag vill blott upräkna några bevis af hans tankegåfva, hans snille och hans

¹ Den anekdotsamling, som här med några mindre uteslutningar avtryckes, föreligger i ett anonymt manuskript i Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademiens »Biografiska samlingar och genealogia». Detta manuskript torde med säkerhet kunna tillskrivas Nils von Rosenstein, vilken även i andra sammanhang ådagalagt sitt speciella intresse för Schröderheim. Bland annat har sålunda Rosenstein träffat åtskilliga förberedelser för en biografi öfver Schröderheim, av vars dystra levnadsepilog han sannolikt känt sig särskilt manad till den i hans ögon otacksamt behandlade gustavianens försvar.

stil. Endast såsom vittnen af hans egen skickelighet och sällsynte lyckeliga skriftsätt kunna de icke misstänkas för något smicker. Här är catalogen:

Tal vid R: R: gr: Lievens graf, då vapnet sönderslogs i Riddarholmskyrkan d. 2 Dec: 1781.

Tal vid Underståthållaren Baron von Axelssons graf i Sollentuna k: då hans friherreliga vapen sönderslogs d. [] aug. 1789.

Åminnelse talet i Coldin öfver Presid: Baron Ax: G: Leijonhufvud 1789.

Äreminne öfver RiksRåd: grefve And. Johan von Höpken hållit i Wettensk: Acad:

Inträdes tal uti Wettenskaps, Witterhets och Svenska Academierna, samt derstädes hållne tal vid andre tillfällen.

K: Gustafs III:s personalier.

Af Theater piecer: *Gyllenfjäsk* och *Sladdret* samt en parodie öfver Gustaf Wasa, under namn af *Gustava Gök*, msc.

med mera som framdeles skall anmärkas.

Dignum laude virum, musa vetat mori. Horat:

Uti hvad mångfaldige serskilte göromål han blifvit nyttjad är allmänt bekant. Han var tjenstgörande i k. Cantzlie, på Kungsgårdarne och K:s resor till Skåne och Finland som protocolls-, Expeditionsoch statssecreterare; han var ämnad till Landsh:d på Åland; i honom upplifvades Rikshärholds Embetet; han var secreterare i Bondeståndet, han förestod hofcantzler Embetet, han var vice Landshöfdinge i Upsala, Censor öfver alla Dramatiska arbeten under en inspärrad tryckfrihet; Ordens stiftare, Stormästare eller ock Riddare i de fläste enskilte orden; Ledamot i trenne academier; nunna i en piece på Gripsholm, som gafs hertiginnan och abedissan af Qvedlinburg; han hölt på att blifva Ärke Biskop och hade utom alt detta så många särskilte nådige förtroenden, commissioner och förrättningar, att han om sig sjelf sade med Bellman i Fredman 46 epistel:

Mollberg skall allting bestyra,
köpa strufvor, skaffa musik — —

— — — — —
quarto pontak, quinto fisken,
sexto saffransbröd —

Smaken för smicker hade under hans tid äfven smittat cantz-liestilen. Han skref med lätt hand och strödde blomster och Roser i alla Diplomer, kallelse bref och fullmagter etc. alt på nådig befallning. En gång sade han: det han vore snart så uttömd på complimenter och granlåt, att han hade nästan svårt att säga en höflighet. Således är icke lämpeligen sagt uti hans inträdes tal i Svenska Academien: »att han varit sysslosatt att författa K:s svar i det sammanhang af *som* och *så*, af *ty* och *emedan*, af *aldenstund* och *fördenskull*, hvilket ett främmande skrifsätt infört och en lång vana bibehållit för dessa arbeten; och att andra expeditioner förlorat genom hans åtgärd». Till bevis af motsatsen må härpå införas följande bref:

Kallelsebref för Herr R: R: friherre Fr: Sparre, att vara Gouverneur hos Hans K. H. CronPr: Drottninghs Slott d. 1 Julii 1781.

Gustaf etc. etc. etc. Sedan vår Kär älskelige Herr Son, H: K: H: Cron Prinsen, nu mera upnådt den ålder, att Fruntimrets upvagtning för Dess skjötsel icke vidare är nödvändig; hafve wi i nåder velat kalla en Gouverneur, till Dess upfostran. Vahlet har icke varit bekymmersamt, och då vi härmed updrage Eder denna viktiga förrättning, hafve wi tillika ådagalagt, huru det varit grundat på vänskap och förtroende. Uti de yngre år, då hjertat lifligast fattar dessa känslor, hafve wi njutit Eder upvagtning och derunder tillika med hela Riket, hos Eder erfarit de egenskaper, hvilka wi både som K. och fader, vid detta tillfälle borde uppsöka. Ifrån Vårt första tillträde till Våra Fäders Thron, hafve wi uppdraget Eder, flere de angelägnaste wärf, och då wid Dess sida, I dagel. varit ett vittne till öfverläggningarne och beslutene, hafven I närmast lärt att känna, en tillkommande K:s dyra pligter, Regerings Lagarnes grunder och tillämpning, Rikets tarfvor och tillika de tänkesätt, hvilke wi hos vår Käre Son, hälst vele inplanta. Af sådane anledningar öfverlämne Wi H: K: H:s uppfostran till Eder trogne vårdnad; ett förtroende som i sig sjelf är för ypperligt att bindas wid reglor; men att lindra i någor måtto de besvär, som ifrån detta kan blifva oskiljaktige hafve Wi författat en Instruction, som Wi Eder härhos tillsände. Det ankommer dock mera på Eder nit, urskillning och omsorg att befordra dess afsigter, än att följa dess innehåll; ty utom dem blifver all föreskrift ofullkomlig, om icke alldeles onyttig. I bereden under den Högstes wälsignelse, vår och vår högt älskelige Gemåls ömmaste glädje,

H: K: H:s välgång, Svenske mäns hugnad och säkerhet, ett tillkommande tidevarfs sällhet, och derigenom för Eder sjelf, de mäst tillfredsställande belöningar. Wi befalle etc. Drottn: S: d. 1 Jul. 1781.

Till H. R: R: gr: Nils Bielke, ang:de Presidents Embetet i Bergs Collegio. Drottning: Slott d. 1. Sept. 1782.

Gustaf etc etc. Vår etc. En högst älskad Gemåls lyckeliga förlösning af en Prins, har gifvit Oss den behageligaste anledning, att med nåde betygelser omfamna de herrar och män, hvilkas börd och förtjenster göra dem deraf wärdige. Ibland Sådane älskade undersåtare, hafwe wi först velat ihågkomma Eder, som födslen befryndat med det Konungahus, hvarifrån Wi härstammat; som uti våre spädaste år Oss handledt och i en trogen famn framburit, inför Svea Folk, då det församladt omkring Våra Fäders thron försäkrade honom och hans ätt om trohet och lydnad; som uti håfvet bestridt det vigtigaste Embete och dagel. med mogna råd Oss tillhanda går. Det hade varit Oss bekymmersamt att kunna förklara Eder våra tänkesätt i sjelfva verket, sedan I ärft och förvärfvt alt det anseende, sv: män kunna åtnjuta, om icke tillfällen att ytterligare tjena Konung och Fädernesland altid blifva Eder de angenämaste belöningar: Och när wi i anledning deraf, igenom hos följande constitutorial, updraget Eder Presidents Embetet uti Vårt och R:s Bergs Collegio, hafve Wi tillika på det närmaste förenat vänskap och förtroende med det allmännas nytta etc. etc.

Det öfrige angår Embetet och de dervid följande förmåner.

Om Expedits Secr: A. G. Clarén, som bugade sig redan utanför dörren, innan han steg inn i Rummet, sade han: han kommer altid inn, med hufvudet under låsen.

K: hade farit genom Södermanland och förbi Mademoiselle Hagmans^z lilla gård, der åkrarne stode frodige och vackrare än i allmänhet. Då K: derom talt, hade Sch: sagt, att hon måtte nyttja Wasa säd på sin åker.

^z Maitresse hos Hert: Fred: Adolph af Östergöth:

Han sade om en man, som träget och ofta påminte om slut i en sak: »att det wore de besvärligaste sollicitanter, som blott hade en sak att löpa med.»

När grefve W: skulle gifta sig med Fr: Spr: och förut nyttjade några hälsomedel, skref han till K: som då var i Finland: att gr: hade börjat repetera giftermåls contractet med Doctor Schultzenheim.

En gång på sin frus namnsdag, hade han tidigt om morgonen, på ett wist ställe, som man icke gerna nämner, insmygt en 1000 d:rs sedel, och sagt: aurora musis amica. Hon hade beskådat pappersgåfvan och svarat: natura paucis contenta.

Uti en conversation på Gripsholm med Cantzlie Camrater, hvaribland äfven Baron Mannerheim var tillstädes, och der talet war om d:varande Exped:s Secret: von Carlssons ansenlige fogelsamling; sade sek:t att der ibland dock icke wore corvus mannericus eller Baron-Kråkan; icke eller svarade Baron Mannerh: Corvus Schrodericus eller fyll-Kajan.

D: 27 nov: 1786.

Ach! säg mig, Nådiga hans Nåd!
 Hur L — — z blef Rikets Råd?
 I gissnings Konstens skäl, jag sökt att mig fördjupa:
 Ach! gråla ej min stackars vän!
 Hans Excellence kom hufvudstupa;
 Ty af en Ryttrar klack han fick en spark i änn.

På Riddarhuset, sedan han som Commendeur blifvit flyttad till Herre Classen, skämtade Häradshöfdingen Blix med honom, att Sven Classen fågnade sig vara purgerad ifrån denna Ledamoten; han svarade genast: Jag beklagar Er, som ännu måste sitta kvar bland cruditeterne.

Åt en lifmedicus, som åtföljde Cantzliet i K:s svite på Resor, projecterade han namn och vapen såsom adelsman, hvartill rycktet hade uphögt cher Docteur. Han sade, att Matrikelen öfverflödade af gyllende namn, såsom Gyllenborg, Gyllenskruf, Gyllenhahl, Gyllenberg, Gyllengrip, Gyllenstjerna, Gyllenadler med många flere; men att ingen familie ännu upptagit namn av *Gyllenåder*; hvilket således nu föreslogs: då vapnet kunde bliva trenne röda taggar, två och en stälte, uti ett rundt tvärdelat silfverfält: Skölden skulle beläggas med 9 försilfrade piller, och hjelmen prydas med 2:e i kors lagde förgylde sprutor.

Exped:s sec: Em: Deutsch, adlad wid Revol: 1772, rådfrågade honom om ett adelsnamn? Han sade: att liksom ibland Adelen förut fants Stael von Hollstein, Ungern von Sternberg, Marks von Würtemberg, så kunde han ock kalla sig *Deutsch von Nürnberg*.

*Annonce.*²

I dag lördag d. 24 Sept. 1785 upføres på Jerfva Theater *Madame Wädervinge*, Comedie Ballet, uti 3:e öpningar, blandad med sång af Hr Qvarnberg: Musiqven af Mad:lle *Renna*, åtfölgd af det *förlorade ägget*: Pantomime Ballet, hvaruti M:lle dansar första entreerne. Herr gör några språng om hälsan medgifver. Inge Dame som icke förut freqventerat Jeanne Lund lämnas entrée på amphitheatren. Ingen med rägnkappa eller läderkapprock insläppes i logerne eller Parterren, och behagade herrskaperne ej låta mer än en laqvai eller piga, med handlyckta och parapluie följa sig upp uti logerne, de öfrige stadna nedanföre. Applaudissementer tillåtes utur alla ändar. Alle kommande calecher vändas åt köket de öfrige åt Jeana Lund, för att undvika all trängsel och oordning. Priserne äro de vanlige. Billetter uttages i gluggen.

Spectaclet börjas precise kl. 6.

Agerande personer:

Madame Wädervinge, mölnar Enka, *H. Revis: Malmgren*, M:lle Susanna, hennes dotter, *Kongl. Secret. Jacobsson*, Blomström trä-

² Annonden och piecen äro af hans egen hand.

gårdsdräng på Ulrichsdal, kär i Susanna. — *Herr Simberg*, Lerberg, Porcelaines ritare på Rörstrand. *Sch* Sjelf.*

Piecen begynnes med en marche af 6 Romerska Soldater, 2:e Rådsherrar, som escortera en Prinsessa. Emot slutet af marchen kommer Madame Wädervinge inn och med en carbas piskar ut de Romare och sjunger följande:

Air

Vaudeville utur le Roi & le Fermier. L'évenement ma fait connoitre.

Rom ditt ryckte i verlden klingar,
 Alt se'n du lagar åt verlden skref;
 Men Du min höna, få se hvad Du blef,
 Om jag och qvarnen hade vingar.
 Julius Cæsar dra, ränn och ryk,
 Kom hit munsior du ska få stryk.

Mot slutet af första acten sjunger Mad:e Wädervinge, under det hon maler caffè:

Melodie: *Förgäfvus i mörkeret jag famlar etc.*

Se'n vädret har vingarne brutit
 Af qvarnen, och backen är öde och tom,
 Jag fåfångt i gluggen har sutit,
 Och koxat åt vägar, krogar och bom;
 Min fågring vill ingen mer dyrcka,
 Min dotter den slinckan hon får — — —
 I trågårdar, marknad och kyrcka,
 En suck utaf alla som komma och går.

2.

Knapt tittar ur marcken persillja
 Förn Blomström en qvast utaf blåsippor ger,
 Hvar Söndag på Solbaddets tilja
 Med Lerberg jag hånne och dansa ser.
 Men fan skall ta vid hela skutan,
 Om jag elljest är, den jag är;
 Ty we mig! om jag skall bli utan,
 Då slokarne löpa i fåfånga här.

Vaudevill vid slutet:

Melodie: *Mins vår Kung i barnåren.*

Madame Wädervinge.

Tig bror Lerberg! tig min smärta!
 Ingen konst behöfs i qväll
 För en fru, hvars hand och hjerta,
 Midt i sorgen giordt mig säll;
 Vill jag hänne gratulera
 Gråten mig i halsen står;
 Mina tårar bäst orera:
 Hon min önskan väl förstår.

Lerberg.

Söta Fru! när jag spaserat,
 Ner på bleket då och då,
 Ingen väf, jag mer värderat,
 Änn der Edra märken stå.
 Glad jag niger för Ert fönster,
 Sjunger: himlen gif Er godt!
 Skada blott att af Ert mönster
 Verlden ingen dräll har fått.

Blomström.

Nådig Fru! i blad och kransar,
 Edert namn jag fläta vill,
 Och den pomerants jag ansar
 Den skall höra Eder till.
 Uti korfvens högtidsdagar,
 Jag en timian bjuder Er.
 Aldrig Ni på enfald klagar,
 Hjertat mer än gåfvan ser.

Lerberg.

Nådig Frun täcks ej förtryta,
 Att min vördnad yttrar sig;
 Jag i lerans brända yta,
 På Er kaklugn målar mig.
 Kanske är det bästa stället,
 Brasan Eder ynnest har,
 Och sen Nåden skjutit spjället,
 Har hon mig och värmen qvar.

En förlupen tysk kom från Ryssland en vacker dag till Grips-holm, som skulle pumpas, om han derifrån medförde någre under-rättelser. Tysken blef anordnad att äta vid Cantzlie tafeln och att der tracteras. Efter måltiden presenterade han sin stambok, för att der få sina värdars namn inskrefne zum ewigen andencken. Sch* och Bungen* m. f. skrefvo versar ur Sv. Psalmboken, dem tysken icke förstod, och underteknade fingerade namn, hvarmed de låto honom löpa.

För att roa K: hade han påhittat en Juhlbocksorden, hvarutinnan på Ekolsund 1774 under Juhltiden intogs åtskillige värde Leda-möter; och bestod nöjet uti de vid receptionerne nyttjade cere-monier och de tillika framställte tokrolige frågor och därpå ofta lämnade lika narracktiga svar. — Han hade en rik uppfinnings-gåfva till inrättande af slike orden. Sedan man en afton på Grips-holm talat om de många serskilte och kände ordens samfund, pro-jecterade han morgonen derpå ett nytt, med sina statuter, under namn af Gripe bröder eller *Griporden*, till åminnelse af Bo Jonsson Grip, som på detta stället förvarat en ännu icke igäfunnen skatt. Denna orden instaurerades samma dag, och voro Camraterne i Cantzliet dess första medlemmar. Håfintendenten Rehn valdes sedan till stormästare och hos honom i St: blef en gång Dom-prosten Fant antagen, som vid Ceremoniens slut emottog ordens hemlighet i en förseglad ask, uti hvilken hann fann, då den med nyfikenhet öppnades, en frusen hästlort. Detta narri, som var en satir på slike orden, kostade doch den antagne brodren en liten summa, då han efter fingerade sammanskåtts listor till arbets-huset i Stockholm äfven tecknade sitt namn för 100 D:r K:mt, hvilka aflämnades och tillstältes vederbörande.

Med Revisor Malmgren (sedan Cammererare) hade han hundrade uptåg, mäst i afseende på Campio och Lotto spelet, af hvilket förra M. påstod sig vara inventor. Änn fick han till Juhlklapp en vest, tryckt och sirad med cucu, suggan, ringen, blaren och pottan etc. etc., än tokroliga versar och bref på sina högtidsdagar; änn en Cammererarefullmagt med en del af besagde figurer, appli-cerade uti de större bokstäfverne; än narrades han på Badstuguga-

torne, på Norr och Södermalm eftersöka en förlorad näsduk, som i dagbladen annonserades vara igänfunnen, och som efter tillställning ådrog honom en häftig träta med en kärring, med mångfaldiga fl. puts. Ett år lät Sch. trycka några få exemplar af en Campio Almanach, som här förtjenar att intagas.

Almanach.

Tideräkning

Detta år räknas:

- Ifrån Inventors födelse det 44.
- Dess anträde till spelet det 7
- Dess resa till Götheborg det 16
- Dess flyttning till Hornsgatan det 3.
- Ifrån Aerostatiska Machinens uppfinning det 5
- Magnetismen det 4
- Renhållningen i Stockholm det 9
- Barnsängshusets Pro Patria det 12.

Tecknens Bemärckelse

Arlequin	Caval	Pottan
Cucu	Wärdshus	Blaren
Husar	Ringen	
Hussu		

Förmörckelser

Tvåne stora förmörckelser tilldraga sig dagel:n omkring Qvedlinburg och Stora trädgårdsgatan samt Riddarhustorget, der Lotto strax efter middagarne vandrar öfver Campios kropp; men ingendera blir synlig på vår horisont. Men i stället blifver d. 29 Julii kl. 5.55 minuter e. m. en total förmörckelse uti Campio Dauphin, då inventor med bara ögon kan synas till 3 fjerdedelar gå igenom Suggans disens [?].

Campios framfarne namnkunnigaste spelare

Af den Cucuanska Familien:

Ful-Belochus, benämnd Blarn den 1:ste, avled på 82 ålders året 1497.

Olof Trätälja död på 23 året 1518.

Olof den helige död på sitt 102 ålders år 1597.

- Olof Skått Konung död på sitt 18 å. å. 1617.
 Olof Hårfager d: på sitt 52 å. å. 1662.
 — Svinmage, Lect: i Strengnäs d: på sitt 33 å. å. 1690.
 — Gökström, Upbörds Com: d. på sitt 59 å. å. 1723.
 Mäster Anders på Kungsholmen död på sitt 72 år 1781.
 Olof Malmgren spelar sedan 1781.

De förnämste spelande husen i Europa.

Hornsgatan

Olof, Inventor, född 1742, oförmäld de följande åren. Tillträdde spelet 1781. Krönt d. 29 Julii 1786.

Operan

Christopher Bogisl: Zibet, medinventor.

Jacobsberg

Arfvid Hasselgren
 Ulrica Hasselgren
 Deras anhörige:
 Hedevig Eleon: Klintin

Canaan

Joh. Dreijer
 Anna Margareta Dreijer
 Deras Barn
 Carl, Jeannette—Arndt—Johan
 Dess Broder
 Carl Zelling.
 Dess afledne systems dotter
 Johanna Qvast.

Färfva

Elis Schröderheim
 Anna Charlotta Schröderheim.
 Dess framledne faders syskon barns broders son:
 Johan Clas Lagervärd.
 Dess syskon Barns dotter
 Brita Iggström, se Näs — medinventorska, gift Utfall.

Drottningegatan

Nils Lorich. Maria Lorich.

Deras barn

Carl

Pehr Daniel.

Södermalmstorg

Fredric Hassel

Hedevig Charlotta Georges

Deras barn

Ludvig—Otto—Augusta—Gustaf.

Storgatan

Maria Lucretia, Enkefru Stapelmohr.

Fredsgatan

Daniel Theel.

Beata Elis: Malmgren, syster till Inventor.

Chur spelare

David Frölich, grefve

Carl Mörner, Friherre

Clas Erich Bruse

Gustaf von Blixen, Friherre

Sebastian A. von Moltzer

Christian von Morian

Carl Lagerbring

Eric Tersmeden

Lars Gust. Tersmeden

Måns von Rosenstein

Nils von Rosenstein.

Landtspelare

Adam Fred. de la Grange

Pehr Suther

Christopher von Nummers

Hans Christoph: Hollström.

Pfaltz-spelare

Carl Hederstierna

Carl Joh. Franc

Wilh. M. v. Würtemberg.

Påfve.

Johan Michael Fant.

Matadorer som hafva säte och stämman.

Arlequin. Cucu—Hussar—Hussu—Caval.

Samtelige Matadorer, så väl de som hafva säte och stämman, som de hvilka genom öppna händelser blifvit tillagde alla de företrädesrättigheter och hederstitlar framför andra hackor, som matadorerne af ålder tillerkände blifvit eller hädanefter tillerkännas, alt efter den ordning, som de sig emellan i agttaga:

Matador — Arlequin

Den högtryckande — Cucu

Matador hussar—hussu, XII, XI, Caval, Wärdshus, Blaren. —

Matadorskor och andre, som innehafva med dem lika värdighet, derigenom att de uti vissa stick, dels sjelfve, dels igenom deras påföljande, vunnit de förmåner och företr: rättigheter, som af ålder varit Matadorskorne tillerkände eller hädanefter tillerkännas kunna:

Madame K. född Hussu

Fru Blompottan.

Fru Ringen född Hånagel

Lady Ettan född Pitt.

Contoïret.

President: Olof Inventor Malmgren; v: Presid: Pehr Suther.

Spel Commissarier.

H. Carl Hederstjerna, H. Hans C. Hollström

Secret: H. Carl S.

Cammer: Herr Carl W.

Notarius en af de 47 inspelte.

Committerade på Clas på hörnet.

Preses:

Inventor.

Ledamöter, någon fabriqveur, någon Bruks Patron, En ung Köpman, en och annan ostindiefarare.

Notarius, någon af de 47 inspelte.

Academiën*Protector*

Ernst Petter Wilhelm Rein und Weld Graff von Wallachiet.

Preses:

Inventor.

Heders Ledamöter. Fru Doctorinnan Joh: Schröderheim.

Fru Elsa Fougt.

Doctor Joel Jacob Petr:

Fru Sigrid.

Beständiga Ledam: Frih: H. Carl Mörner

Fru Ulrica Dorot: Hasselgren.

H. Måns v. Rosenstein.

Fru Hedevig Charlotta.

Ombytelige Ledam: Fru Anna Margreta.

Fru Beata Elis. Theel.

Fru Anna Charl. Schröderheim.

H. Leonh. von Hausswolff.

Correspondenter: Fru Christina Arvidsson i Götheb.

Herr Bergstedt S:t Pettersburg

Hr Fredr. P. London

Herr M. Montpellier

Agréé af Inventor — Fru Elisabeth.

Direction af Dahlarö-Compagniet.

H. Johan Anders Malmgren,

» Otto Fredr. von Bruse.

Den vid Munkbron förlagde båt Escader.

Madame Grönström }
Dito Holmberg } N:o 14.

Beredningen öf:r Magasinerna.

Tvånne Kortfabriqueurer och 4 Krydd-Krämare, hvilka ombytas efter tid och ställe.

Främmande magters sändebud.

Herr Hussuhoff från Cherson.

Marquis de Ringball från Lisabon.

Baron von der Blaren Harlem.

Marquis de Cavall	Lucca.
Grefve Hussaroffski	Warschau.
Don Arleqvino	Toledo.
Grefve von Vårdshusen	Wien.
Herr Pott	London.
Grefve Cucu	Lion.

Stenstil huggen i Papper till Inventor d. 15 apr. 1790.

Håll. håll. Iventor.

Döden. har. couperat.

Räkna. ut. de. Betar. glädjen och vänskapen. sätta.

När.

Beständiga. Ledamoten. af Cambio-Academien

Fru. Sara. Schultz

född. Westman.

Gick. af. och. kastade. korten.

Parforcen. var. grufvelig.

Du.

Satt. i förhand. med. *kransen*. af. dygder. och. behag.

Men

Lifvets. hussar. tog. öfver.

Det. hade. blifvit. stånd.

Om. vår. Vän. hade. tagit *Pottan*. och. spelt. ut.

Hvad. är. verlden.

Ett. *vårdshus*. der. ingen. är. basta.

Lifvet?

En. kort. Cavalcade. emellan. onda. och. goda. ombyten.

Sammanlefnaden?

En. blanning. af. flere. Hackor. än. Matadorer.

Sörj. Inventor.

Den. otacksamme. *Göken*.

Svinet. och. *Blaren*.

gråta. icke.

men. sörj. med. måtta.

Det. åtskiljer. Philosophen. från. Arleqvin.

Inventor.

Byt. spelet.

Tag. en. tafla. af. det. stora. Lotto.

Sätt. Din. Dauphin.

På. en. håla. af. 40. eller. 50. talet.
och.
Hugna. verlden. med. qvinterner.
De. fordras. i. en. tid.
Då. dumma. nummer.
vanka.

Håf-qvartermästaren Lorents Billing hade af K. Fredrich I fått ett Sköldebref utan contrasignation. Han sökte i K. Gustaf III:s tid att få ett Diplome och att under sitt namn få intaga en vän, som kunde betala kostnaden och upprätthålla denna värdiga ätt, hvars Stamfar hade dragit sig upp ifrån dräng hos Baron Hårleman till Kopplare hos K. Fredrich. Med denna ansökning kunde dock icke mer vinnas, än att han fick rätt att besitta säterie. Då Billing afled 1791, tillstältes, att han som adelsman skulle begravas; Ett vapen gjordes, som vid grafven sönderslogs d. 8 oct. 1791. och talet som Sch. skrifvet, höls af P. H. Liljensparre, Juris Adj. i Upsala. Sterbhuset anmälte sig i Svea håfrätt, till testamnets uppvisande; men som sköldebrefvet hvarken var ordentligt, icke eller någon introduction på Riddarhuset sökt eller beviljad; så kunde Håfrätten sig dermed icke befatta. von Billing var således blott Adelsman, då han begrofs.

Äfven under 1789 års Riksdag, då K. ofta upvaktades och hem-söktes med tacksägelse-addresser, yttrade han sig en gång, att de många handkyssningarne vid slike tillfällen, vore både besvärlige och medtogo mycken tid. Sch. föreslog då, om icke K. kunde tillåta kyssning på ett annat ställe; hvaråt K. hiskeligen skrattade.

Han undanbad sig som en nåd: att icke blifva befald i finance Conseillerne för att icke gifva anledning till Epigrammer öfver sig.

Under den tid, då missförståndet efter 1778 hade emellan K. och E[nke] D[rottn.] tilltaget, hände en gång, att E. D. instälte sig på spectadet och blef emottagen af allmänhetens itererade handklappningar. Detta blef genast rapporterat och Sch. som då var närvarande, såg, hvad faseligt intryck det gjorde på K. Han ansåg sig som förrådd af nationen och ville derom genast till-

skrifva alla håf etc. etc. Med största möda kunde man tillfredsställa hans upprädda sinne.

Vid Enke D:s död, var Sch. nyss afrest till Vermeland, för att nyttja en på några vickor beviljad permission. Med express blef han genast efterskrifven, för att besörja de många bref och expeditioner, som i anseende till detta dödsfall fordrade skyndsam åtgärd.

Då Landtmarsk: gr: C. E. Lewenhaupt vid 1789 års Riksdag genom en inlämnad skrift till K. anklagade R. och A. för brott emot det Embete, som honom af K. var anförtrodt, hvarvid han bifogat ett vittnesmål af 51^r underskrifvare; befaltes detta uppläsas af Sch: som Håf Cantz: Ämbetet förestod. Han skulle börja dermed; men hostade och ursäktade sig, att för en åkommen bröstsjuka icke kunna läsa; hvilket då blef Protocolls föranden ålagt. Denna bröstsjuka var en innerlig förtrytelse och missnöje öfver detta steg, och af den vänskap han hyste för sitt stånd, uti hvilket föräckt och utvisning från Rikssalen han ej ville hafva den minsta del.

Vid Flötsunds färja emottog han K. och C. Prinsen den 22 Oct. 1786, såsom vice Landshöfdinge: och på den minnesvård han der ämnade låta uppsätta skulle följande inscription ristas:

Gustaf Adolph
Svea Rikes Kron-Prins
Kom första gången
Til Upsala Län
Den 22: Octob. 1786.
Hans Fader förde Honom
Til Nordens äldsta Lärdoms säte,
Hans tillkommande Folk
Såg det och gladdes.

Elis Schröderheim
Stats Secret. och vice Landsh. i Ups.
reste Stenen.

^x K. återtog detta vittnesmål från Protoc: för att derå låta flere teckna sina namn; hvilket dock icke skedde, sedan R. o. A. betygat sitt föräckt för legda vittnen emot sitt eget stånd.

Som han aldrig hade för många sysslor och aldrig nog kunde besväras; blef honom äfven ålagt, då K. var i Åbo, att vid en anställd Disputations act opponera på Professor Gadd, och vid ett dylikt tillfälle i Upsala att rida till rings med Thorild; för att gifva ett spectacle och roa K. på läslymlarnes bekostnad.

Under K:s sista sjukdom utgjorde han hvar dag K:s sällskap, för att skingra de måln, som mötte en nedgående sol. Kort före K:s död f:m: d. 29 Mart. blef han befalt att skrifva en fullmagt för Baron Armfelt att vara öfverståthållare. Sorgen hade då redan så öfverväldigat honom, att han både med bläck och tårar vätte papperet och nödgades omskrifva expeditionen; den sista han presenterade till sin redan halfdöde K:s underskrift, den han ock nästan oläsligen underteknade.

Vid sin afresa till Upsala att emottaga Länet aflämnade han till Riks Cantz: etc. Baron Sparre i en förseglad convolut mordskättet, hvarmed S: K: blef skuten; eller de i hans döda kropp igänfundne och uttagne kulor och skrot, som skola framdeles förvaras i Ränthe-Cammaren, uti en lika gulddosa, som K. Carl XII:s skätt förvaras; så snart den bliver färdig.

Att han, som så mycket och vid alla tillfällen blifvit brukad i S. K:s tid, ej måtte blifva lottlös vid hans dödeliga frånfälle, ålades honom, utom de mångfaldige göromål dess Ämbete åtföljde, att föra protocoll vid K. likets öppnande; att skrifva personalierne, m. m.

Han var en gång buden af håfjunckaren Wallencreutz på en soupée, men kom icke. Då W. råkade honom, beklagade han sig att icke hafva fådt den äran se honom, icke heller fådt svar på invitationen; ehuru han på kortet satt R. s. v. p. Sch. — svarade, att han icke förstådt desse bokstäfver annorlunda, än som en under rättelse för den utskickade betjenten, att han skulle gå inn genom Riksrådet Stockenströms vattuport, för att der i huset träffa honom, der han den tiden bodde.

I resällskap med en vän blef han tillfrågad, hvad bokstäfverne på några milstenar betydde: hvilket han uttydde för *Provincens allm: ök.*

Cavailleren hos H. K. H: Bonde hade en gång för verk låtit uttrycka en tand och var mycket svullen. Konungen kom till Cron Prinsen, och Bonden med sin näsduk för kindbenet tog af-träde. K. frågade: Hvad fattades Bonden? Sch. svarade: Salomon har utdragit en *visdoms tand* på honom.

Uti ett bref till N. N. kallade han Riksdagen i Gefle för ett nog dyrt slädpartie.

Vid Hertig Carls intagande i Amaranter orden, d. 7 oct. 92, hade Hertigen till honom som Stormästare gjordt erindran om gålfvets reparation, som på ett ställe var något utnött. Här, sade han, har jag med systrarne Ahlman och Collin (båda af utmärkt tjocklek) stått mången gång och figurerat, i en contra dans; som torde förorsakat denna lilla bristfällighet.

Han for en gång i Upsala med facklor, och studenterne ropade, att de skulle släckas ut. Då det itererades, räckte han sig utom fönstret sägande: Hundsvottar, hören I ej, att herrarne befaller, att facklorne skola släckas? Herrarne flatnade och Facklan brann.

Han var under sin tid som Landshöfdinge så älskad af den studerande ungdomen, att han verkade mera på dem än samtl:e herrar Professorer. Han förmådde dem aflägga national cocarden, som de i Nov. 1792 anlagt; och att vinna deras acktning utverkade han, att de vid Jubelfesten skulle vara med i processionen från Slottet till Kyrkan.

Några prof kunna intyga, att han var en lyckelig öfversättare. Canc. R. Berch hade på en medaille öfv:r Drottningen (L. U.) uppgifvit en öfverskrift: *Mensura Generis implens*: Det öfversattes:

Hon håller målet. Projectet blef ändrat. — R. R. gref: Bielkes vahl-språk: *Frangi non flecti* uttyddes så: *Inn eller å*. — Ombudsmannen i Disconten, sedermera Rev. Sec. etc. af Ugglas hade taget til de- vise: *vigilanter*, hvilken öfversattes af Schröd: *På förfallodagen*. Han ombytte den till: *Etiam in tutis vigil*, och det betydde: *Pant, pengar eller person*; eller: Fan skall tro säkra documenter.

Uti köpman Nissons frus begrafning ledde han och Landshöf- dingen af Ugglas, H. Nisson: hvarom Sch. sade: att den sörjande mannen gick emellan handelshusets *Debet och Credit*.

På Hertig Carls födelsedag skref han Prologuen, som gafs, kal- lad: *Lägret på Ladugårdsgärdet*.

— — — — —

Sedan hans hälsa af många vidrigheter, af chagrin och saknade tillgångar blifvit medtagen, gick han en gång trött in till en snic- kare att hvila, då han med detsamma låt taga mått till sin lik- kista. Han sjuknade ock svårare samma dag, den ankom till Jerva, och dödde d. 30 Aug. 1795.

Dagen förr än han afled, hade han en nådig hälsning med till- sägelse om pension. Han tackade därför i underd. och trodde sig icke längre kunna nyttja den än till morgondagen. Han dödde och då, efter den aning han hade.

En gång, då han som Landshöfdinge reste i Länet, presenterade sig en bonde, som berättade sig vara af de 12, som slagade hästen hos Baron Cederhielm och åt af köttet. Schr., som för- stod tillställningen, blef icke surprennerad; utan berättade bonden tillbaka, att han vore en af de 18 i Sv. academ: och som de således båda vore tecknade i nummertal, ville han till en åminnelse lämna bonden en af de *pgr.*, som utdelas ibland de 18 i Sv. ac: vid deras sammankomster.

Han fick dopnamnet *Elis* efter sin faders svärfader, Öfver Directeuren öfver Tullarne Elis.

En Prost från ÖstGötl: berättade honom, att han rest till Stockholm på släda, med sin son bak på. Schr. trodde, att det var längesedan man hade aflagt det bruket, att hafva så kallade hundsvottar på detta slags åkedon.

Den 27 Febr. 1796 parenterade Canc. Rådet Adlerbeth öfver honom i Witterhets Academien. Han sade, att Schr. kunde vara alt hvad han ville etc., och i ett samtal med honom yttrade han sig hafva varit sinnat att göra honom till en *Protte* qvi savoit se metamorphoser en mille et mille manieres.

En afton hos K., då man länge hade talt om förelupne händelser i finska kriget, hvarvid unga Stenbocken (cammarherren) ock hade ett ord i laget, började Schr. att gäspa. K. frågade honom om han ledsnade? Nej, E. M., svarade han; men jag sitter och märcker ord som Lönbom (auctor till gener. grefve Stenbocks historia).

General Direct. Acrell hade blifvit förd till honom under sjukdomen uti svågren Doct. Flodins callesche: Under besöket hade Acrell klagat öfver vagnen, som stött och skakat honom. Då Schr. fant honom vara borta, hade han frågat om la tendre rest tillbaka med samma eqvipage?

Till Julklapp skänkte han en gång K. Bellmans Portrait med ett glas i handen, uti en vacker Ram, sirad med rankor och drufvor.

En gång, då han på ämbetsrummet var sysslosatt att uppsätta en expedition, som skulle prydas med blomster och kryddqvastar, slog han sig för pannan (en vana han hade) och sade: Jag är rätt nu så uttömd på grånåt och smicker, att jag knapt kan säga en höflichkeit i umgänget.

Det berättas, att K. till minnets förevigande af sin resa till Mora, att intala Dalarne att följa sig till gränsen emot Danskarne, hade beslutat att skänka till Mora kyrka ett crusifix af silfver, der han skulle föreställas såsom på knä liggande vid foten af korset. Han sade i anledning deraf till Schröderh: Jag kan ju intet placera mig på annat ställe: Nej, svarade han, efter rummen till höger och venster redan äro uptagne.

När man berättade honom, att Sv. Academien var upplöst, svarade han: att Academien blott fådt ferier under röt månaden.

Han hade en gång fått en ny sofa. Då hans fru hade lagt sig deruti hel och hållen, sade han: Och du ligger i nya sophan med tulltassarne! Kära du, svarade hon, lägg stora bibeln inunder.

En gång, då han på Gripsholm betraktade ett portrait af en Gyllenstierna, som var väl hos gamla Enke-Drottningen och hade hennes Lifgeding om händer, sade han: det har verkel:n något tycke af Häfm. Sten Abr. Piper. Sällskapet skrattade deråt, som gjorde, att salig K. G: III frågade efter orsaken. När han fådt veta den, sade han: Jag skall be, att inga pasqviller måtte sägas om min famille.

— — — — —

När han ifrån sitt Stats Secret. ämbete, under förmyndareregeringen, blef transporterad till Landshöfdinge i Upsala Län, beklagade en af hans vänner både sig och honom; han svarade: att han vore rätt nögd med denna transport, och slippa att här stå och sköldra, som en skorsten, på ett af vådeld ödelagdt fält.

Trenne dagar innan han dog, sade en vän honom, att det vore under öfverläggning, att tilldela honom en pension. Han svarade: Man skulle tänkt derpå förut, så hade [jag] nu icke legat på min dödssäng.

Smärre meddelanden.

— I en liten skrift *En gammal bondesläkt i Södernånö by i Estuna under 1500- och 1600-talet* (8 s., 4:0, Norrtälje 1924, tr. i 100 ex.) har professor E. O. Arenander lämnat bidrag till sin släkts historia före antagandet av släktnamnet och ur räkenskaper och domböcker sökt rekonstruera de bondesläkter, ur vilka denna framgått.

— Av lektor Daniel Fryklund har utgivits tvänne mindre brevsamlingar, dels ett antal brev från *Gunnar Wennerberg* (20 s., Hälsingborg 1923, tr. i 100 ex.), dels från *Bernhard Crusell* (44 s., Sundsvall 1918, tr. i 200 ex.). Av dessa erbjuda de förra, som uteslutande äro riktade till bokförläggaren Seligmann och gälla utgivandet av Wennerbergs samlade skrifter, mindre intresse. Brevet från Crusell, som äro ställda bl. a. till Hans Järta och Tegnér, ge värdefulla bidrag till den tämligen okände romantiske kompositörens biografi.

— Genealogiska samfundet i Finland har utgivit 7:de och 8:de årgångarna av sin årsskrift med ett rikhaltigt innehåll (252 s., Hälsingfors 1923). De äro som vanligt tvåspråkiga. Den förra är tillägnad samfundets hedersledamot biskop *Immanuel Colliander*, vilkens 32 anor Nils Thesleff hugfäst i en tabellarisk bilaga. Över den även av svenska forskare högt skattade riddarhusgenealogen *Karl Oscar Wasastjärna*, som avled den 13 maj 1923, har Tor Carpelan skrivit en minnesruna. Övriga svenskspråkiga bidrag utgöra en framställning av släkten *Böning* (von Böningh) av O. F. Hultman och Osmo Durchman, *Bidrag till släkten Stackelbergs historia* av Magnus Stackelberg, som häri särskilt upptagit släktens äldsta historia till behandling, en framställning av släkten *Waselius* i Österbotten, vilket släktnamn påtagligen är en latinisering efter staden Vasa, av Karl Hedman samt tvänne uppsatser om den från Danzig härstammande släkten *Boldt* av Alexander och Didrik Boldt. Årsskriften avslutas av tabeller över Johan Vilhelm Snellmans (uppställd av Heikki Impiwaara) och presidenten K. J. Ståhlbergs (uppställd av Osmo Durchman) 32 anor. Den 8:de årgången är tillägnad statsarkivarien *Johan Wilhelm Ruuth* på hans 70-årsdag med hans bild som försättsplansch. Osmo Durchman skriver här ytterligare om släkten *von Hausen* (von Husen), vartill han som bilagor fogat stamtavlor över släkterna Hausen, illegitima grenar av ätten von Tiesenhausen, och släkten Möllhausen-Hausen. Av stort personhistoriskt värde äro de av Hannes Aejmelæus enligt 1653 års militiebok sammanställda *Namnlistor över vid finska regementen år 1653 tjänande över- och underbefäl, civila tjänste-*

män och spel, till vilken författaren fogat ett personregister med en rikhaltig samling släktnamn. K. J. Hidén skildrar i en uppsats *Om släkten Francks ursprung* de första generationerna av denna borgarsläkt i Finland. Av Ragnar Rosén meddelas en biografisk förteckning över *Lagmän, häradshövdingar och vice häradshövdingar i Gamla Finland*, alltså det ryska Finland mellan frederna i Nystad och Fredrikshamn.

— Av den i Finland under de senaste åren rikt flödande biografiska och genealogiska litteraturen, som icke tidigare omnämnts i tidskriften, märkas Carpelan-Tuder, *Helsingfors universitet. Lärare och tjänstemän från år 1828*, varav häfte II—III utkommit 1922, Beckman-Laurent, *Biografisk handbok över Finlands sjökaptener*, 2 uppl. (1922), Gyllenberg-Stenberg, *Finlands bokhandlare* (1922), Grönberg, *Raumosläkterna Grönberg och Blom* (1922), Hedman, *Släkten Bladh* (Arkiv för Svenska Österbotten, bd. I, h. 3—4), Lind, *Släkter Lind och Lindh i Finland* (1923), Nybergh, *Familjen Kahn* (1923), Sandelin, *Släkten Sandelin i Finland* (1923), och Reuter, *Finlands svenska tekniker. Biografiska anteckningar*. I (1923).

— I *Meddelanden av Geströlands kulturhistoriska förening* för 1923 (Gävle 1924) har fil. lic. Percy Elfstrand fortsatt sina undersökningar om gamla Gävlesläkter. I en uppsats »Peter Brändström. En storborgare i Gävle under den gustavianska tiden» lämnas en intressant skildring från senare hälften av 1700-talet, då Gävle inom de storborgarliga kretsarna hade så många framstående män. Särskilt må framhållas B:s stora betydelse för grundläggandet av Gävle borgarskola genom de donationer han överlämnade till densamma. En förteckning över lärjungarna vid skolan 1804 erbjuder ett visst personhistoriskt intresse och må därför här påpekas.

G. I.

— En 1923 av kontraktsprosten Carl J. E. Hasselberg upprättad släktavla över *Släkten Hasselberg*, härstammande från premierlöjtnanten vid Skaraborgs regemente Johan (Jan) Hasselberg från Hasselösa socken i Västergötland, har i maskinskrift av upprättaren överlämnats till riksarkivet.

— Bland innehållet i *Karolinska förbundets Årsbok 1923* (268 s. Sthlm 1923) märkes en längre uppsats av lektor Per Sörenson om *De karolinska krigsfångarnas hemfärd från Ryssland*, en sakrik skildring av detta upprörande blad ur vår historia. I de av lektor Georg Christensson meddelade *Öjebliksbilleder fra Karl XII:s förste regeringsår* avtryckes ett utdrag ur den av etatsrådet Mathias Paulsen för gesanten baron Chr. Güldenchrone författade resedagbok, redogörande för dessa herrars iakttagelser under deras officiella mission till Stockholm vid Karl XII:s kröning. Den utgör ett komplement till den av samma hand utgivna Jacob Bircherods rejse. Sist avtrycker förste arkivarien Erik Naumann en intressant brevsvit från Magnus Stenbock till dennes generalkrigskommissarie Peter Malmberg-Palmcrantz åren 1712—1713, vilken nyligen förvärvats till riksarkivet.

— Lektor Ludvig Larsson har utvidgat den av honom påbörjade serien *Växjö Läroverks äldre matriklar*, av vilken tidigare utkommit Växjö skolas matrikel 1651—1751, med en fortsättning av denna, omfattande åren 1752—1819 (Växjö 1924, 89 s., 4:0.) Meningen är att nästa år låta utsända Växjö gymnasiums matrikel åren 1653—1808.

— Över ryska geheimerådet *Carl Erik Mannerheim* har Bruno Lesch utgivit första delen av en stort anlagd biografi (Söderström & C:o Förlagsaktiebolag 1924, 438 s.), fotad på vidlyftiga arkivforskningar i Sverige och Finland och i viss mån avsedd att vara ett monument över den särskilt i Finland så ärorika släkt, som den biograferade tillhörde. För svensk personhistoria är av betydande intresse den framställning, som förf. lämnar av släktens härstamning och äldre historia. Släktens stamfader var Henrik Marhein (icke Marheim, som riddarhusgenealogierna uppgiva), borgare i Gävle, och förf. ger avgörande bevis för att han var av holländsk extraktion och den förste av släkten i Sverige. Efter växlingsrika och icke alltid så lyckosamma öden som handelsman, bruksägare och bokhållare i den Palmstruchska banken avled han 1667 i Stockholm. Hans son Augustin, som adlades och som härför mest hade att tacka sina släkterelationer med reduktionsmännen, var, framhåller förf. gentemot äldre uppgifter, icke egentligen ämbetsman trots sin ställning i exekutionskommissionen, och om han också flöt upp på reduktionen, var han icke någon skrivare, utan hans arbetsfält låg på jordbrukets område. Denne var i och för sig ej så märklig, och sin egentliga betydelse har han onekligen som ättefader. Med hans söner stiger släkten redan fram till betydelse. Hans dotterson var Augustin Ehrensvärd, som ju tydligen fått sitt förnamn av morfadern. Det värdefulla arbetet, som är prytt med porträtt och vapenbilder, skildrar även de följande generationerna för att sedan gå över till Carl Erik Mannerheim, vilkens livsgärning till sin viktigaste del föll utanför svensk historia.

— I Svensk Sparbankstidskrift nr 3 för år 1921 lämnar T. Uggle en Förteckning över sparbanksmonografier och i samma tidskrift nr 4 för 1922 och nr 1 för 1924 finnas tillägg till den av Uggle påbörjade förteckningen. Sedan dess hava flera nya arbeten utkommit bland annat *Malmö sparbank 1824* ^{19/6} 1924, en volym om 235 sidor, vari den rikt illustrerade och fullständiga biografiska avdelningen utarbetats av direktör Herman Laurell.

G. I.

— Av f. bandirektören F. B. H. Santesson har utgivits en genealogisk-biografisk framställning över den bekanta och vittutgrenade borgerliga släkten Santesson, som räknar sin härstamning från regementskvartermästaren Sante Persson (1642—1690) från Långaryds socken i Jönköpings län (*Släkten Santesson och ett par andra släkter med liknande namn*. Uppsala 1923. 178 s. Tr. i 150 numr. ex.) Boken är en utvidgning av det släkteregister, som förf. redan på 1870-talet ställde till Gabr. Anreps disposition och som denne också begagnade för svenska släktboken. Den tabellariskt ordnade uppställningen av

släkten omfattar 75 tabeller och förf. skiljer mellan en äldre och en yngre huvudgren, som bägge utvuxit i ytterligare förgreningar. Till släkten hör ett stort antal betydande personligheter, jurister, affärsmän, konstnärer och framför allt läkare. Som ett tillägg redogöres även för andra släkter med samma namn. Arbetet vittnar i sin helhet om mångåriga mödor. Ett fåtal exemplar kunna ännu rekvireras hos förf., adress Uppsala.

— Av tidningen Svenska Dagbladet har utgivits första årgången av *Svenska Dagbladets årsbok* (288 s., Uppsala 1924, kr. 3: 50), redigerad av redaktör E. Rudberg. Denna, som är avsedd att årligen utkomma och utgöra en exposé över det gångna årets händelser, är även av ett mycket stort personhistoriskt intresse. Ur denna synpunkt kan särskilt påpekas förteckningen på viktigare utnämningar för 1923, på under året antagna nya släktnamn, födelsedagslista för 1924 och framför allt förteckning på dödsfall i Sverige under år 1923. Denna senare, som kan betraktas som en fortsättning på de av Personhistoriska Samfundet tidigare utgivna dödslistorna, innehåller omkring 4,000 namn.

— *Värmland förr och nu 1924*. XXII. Meddelanden från Värmlands naturhistoriska och fornminnesförening. I föreliggande häfte lämnar domprosten C. V. Bromander en biografi över läroverkskollegan Andreas Larsson i Kristinehamn (f. 1820, † 1880). Man får däri en inblick i tillkomsten av de s. k. »Larssonska samlingarna», som tillhöra Kristinehamns läroverk och vilka för den värmländska släktforskningen haft och allt framgent komma att hava sin stora betydelse.

G. I.

— *Åbo hovrätts presidenter, ledamöter och tjänstemän 1623—1923*. Biografiska och genealogiska anteckningar, samlade av A. W. Westerlund, Åbo 1923. 2 delar. 812 + 15 + VII + 48 sid.

Till firande av Åbo hovrätts 300-årsminne den 15 juni 1923 utkom förestående synnerligen ståtliga minnesskrift i såväl en svensk som en finsk upplaga. Hovrättsfiskalen Westerlund, som för omkring trettio år sedan började samla uppgifter om personer, som tillhört hovrätten som ordinarie ledamöter och tjänstemän, har här framlagt resultaten av sitt ihärdiga forskningsarbete, som i så hög grad berör Sverige och svenska förhållanden. Biografierna behandla över 630 personer, av vilka omkring 300 finnas avbildade. I saknad av porträtt hava i ett hundratal fall vapenavbildningar medtagits. En förteckning över porträtt, där originalen icke äro fotografier, meddelar, var porträtten ännu finnas och är från porträtthistorisk synpunkt särdeles tacknämlig. Den skulle dock varit det ännu mera, om även konstnärens namn angivits. Ett fullständigt personregister gör de olika uppgifterna lätt tillgängliga och antecknas därför som ännu en av arbetets stora förtjänster, liksom den fullständighet, som det i de flesta fall lyckats utgivaren att giva de olika biografierna.

G. I.

Notiser.

Personhistoriska Samfundets årsmöte ägde rum på riksarkivet måndagen den 19 maj 1924 kl. 4,30 e. m. På revisorernas förslag beviljades styrelsen full och tacksam ansvarsfrihet för 1923 års förvaltning. Till medlemmar av styrelsen omvaldes t. f. riksarkivarien Joh. Ax. Almquist, hovmarskalken greve Adam Lewenhaupt, direktören Gouvert Indebetou, professorn Sven Tunberg och arkivarien Ivar Simonsson. Till medlemmar i redaktionsutskottet omvaldes t. f. riksarkivarien Almquist, förste arkivarien Bertil Boëthius, intendenten friherre Rudolf Cederström, postkontrollören Gustaf Elgenstjerna och arkivarien Simonsson. Till revisorer omvaldes kamrer Axel Daudenell och hovrättsrådet F. W. Grönwall med kapten A. Pålman till suppleant. Efter föreslagen ändring av § 7 i stadgarna beslöts att sänka årsavgiften till 10 kronor jämte avgift för tidskriftens distribution samt avgiften en gång för alla till 150 kronor. Vidare meddelades, att samfundet hade för avsikt att utgiva de ännu utgivna dödslistorna för tiden 1903—1922.

Utdrag ur revisionsberättelsen för år 1923:

Debet.

<i>Behållning</i> från år 1922		5,383: 77
<i>Inkomster</i> år 1923:		
Årsavgifter	5,582: 34	
Lagerförsäljning	373: 97	
Räntor	302: 13	6,258: 44
		<hr/>
	Summa	11,642: 21

Kredit.

<i>Utgifter</i> år 1923:		
Trycknings- och illustrationskostnader	3,757: 46	
Uppbörds- och distributionskostnader	550: —	
Arvodet	1,753: 80	6,061: 26
<i>Behållning</i> till år 1924		5,580: 95
		<hr/>
	Summa	11,642: 21

Svenska porträttarkivet hade $\frac{5}{5}$ 1924 årsmöte under H. K. H. Kronprinsens ordförandeskap. Av redogörelsen för verksamheten under 1923 framgick, att detta forskningsföretag nu hunnit genomgå största delen av Sverige.

Det material, som sammanbragts och förvaras på Nationalmuseum, uppgår f. n. till omkring 15,000 fotografier jämte vetenskapliga beskrivningar av äldre svenska porträtt. Ännu har emellertid porträttarkivets undersökningar varken berört Skåne eller Gotland. Åtskilliga tusen porträtt i huvudstaden ha inventerats, men ännu återstår mycket att utforska här.

Porträttarkivets nämnd beslöt därför att förlägga årets forskningar till Gotland samt till Skåne, såvida tillräckligt ekonomiskt stöd kunde påräknas från intresserade inom denna kulturellt så rikt utrustade provins. Arbetena på Gotland skola handhas av fil. kand. S. Rönnow. I Skåne torde arkivets sekreterare dr S. Strömbom få bistånd av flera skånska konsthistorici, däribland amanuenserna W. Carlsson och U. Otterstedt.

Vid sammanträdet omvaldes i nämnden överintendent Folcker, dr H. Rosman och dr Strömbom.

Slutligen meddelade ordföranden, att Svenska porträttarkivet från direktören frih. E. Ugglas och hans maka, friherrinnan Elisabeth Ugglas, f. Bång, skulle få mottaga en gåva av sammanlagt 12 500 kr. som bidrag till arkivets avslutande arbeten.

Insända böcker.

Från *Björck och Börjesson*:

SCHAUMAN, AUG., Från sex årtionden i Finland. Levnadsminnen. Ny illustrerad upplaga. I—II. Hälsingfors 1922. Med förord av Georg Schauman. 294 resp. 318 s. Talrika porträtt och andra illustrationer.

Från *Albert Bonnier*:

MÖRNER, BIRGER, Den Strindberg jag känt. 204 s. Sthlm 1924. Talr. porträtt och autografavbildningar. — Kr. 8: 50.

ZACHARIAS TOPELIUS DAGBÖCKER (h. I, II: 1—2, III: 1—2, IV), utg. av Paul Nyberg. Helsingfors 1918—22. Talrika ill. Tills. kr. 67: 50.

Från *Dalarnas Hembygdsförbund*:

DALARNAS HEMBYGDSFÖRBUNDS TIDSKRIFT, 1923, h. 3, 4.

Från *Hugo Gebers Förlag*:

SCHÜCK, HENRIK, Ett porträtt från frihetstiden. Carl Reinhold Berch. Sthlm 1923. 234 s. Kr. 6: 50.

TROLLE, C. H., Gustaf IV Adolfs liv efter avsättningen. Sthlm 1923. 224 s. Ill.

Från *Genealogiska Samfundet i Finland*:

GENEALOGISKA SAMFUNDETS I FINLAND ÅRSSKRIFT VII. Helsingfors 1923. 259 s. 3 tab. bil. — VIII. Helsingfors 1924. 315 s.

BOSTRÖM, H. J., Suomen Kanpunkien pormestarit 1800-luvulla (Skrifter utgivna av Genealogiska Samfundet i Finland I). Helsingfors 1924. 85 s.

Från *Generalstaben*:

GENERALSTABEN 1873—1923. En minnesskrift. Sthlm 1923. 368 s. Talrika porträtt.

MEDDELANDEN FRÅN KUNGL. KRIGSARKIVET UTGIVNA AV GENERALSTABENS KRIGSHISTORISKA AVDELNING. III. Sthlm 1923. 158 s.

Från *Gestriklands kulturhist. förening*:

MEDDELANDEN FRÅN GESTRIKLANDS KULTURHISTORISKA FÖRENING 1923. Gävle 1924. 122 s. Kr. 4: —.

Från *Jönköpings stad*:

JÖNKÖPINGS HISTORIA. På uppdrag av stadsfullmäktige i Jönköping utgiven av en den 27 september 1913 tillsatt kommitté. I—IV. Jönköping 1917—1921. xv, 463 s.; xiii, 327 s.; xvi, 489 s.; xv, 726, 75 s. Talrika planscher och andra illustrationer.

Från *Karolinska Förbundet*:

KAROLINSKA FÖRBUNDETS ÅRSBOK 1922. Lund 1923. 253 s. 1 pl.
— 1923. Lund 1924. 268 s. 1 pl.

Från *J. A. Lindblads förlag*:

HAMMARSKJÖLD, AGNES, Blaise Pascal. Helsingfors 1922. 192 s. Kr. 4:—.

Från *E. Lundquists Bokförlag*:

SVENSKA SLOTT OCH HERRESÄTEN VID 1900-TALET S BÖRJAN. Ny följd. Register jämte en förteckning upptagande egendomar i »Svenska Slott och Herresäten» (1908—1914) och i »Svenska Slott och Herresäten Ny Följd» (1918—1923) samt dåvarande innehavare. Sthlm 1924. 41 s. 4:0.

Från exp. av *Nordisk Tidskrift för Bok- och Biblioteksväsen*:

NORDISK TIDSKRIFT FÖR BOK- OCH BIBLIOTEKSVÄSEN. Årg. IX (1922), h. 1—4.

Från *Norra Smålands Fornminnesförening*:

MEDDELANDEN FRÅN NORRA SMÅLANDS FORNMINNESFÖRENING, VII. Jönköping 1924. Ill.

Från *Norrtälje stad*:

NORRTÄLJE STADS HISTORIA 1622—1922. Minnesskrift. Norrtälje 1922. 4:0. 191 (11) s. Talrika ill. efter teckningar samt porträtt och vyer på planschpapper efter texten.

Från *P. A. Norstedt & Söner*:

BÖÖK, FREDRIK, Artur Hazelius. En levnadsteckning. Sthlm 1923. 438 s. Talrika ill.

FESTSKRIFT författad av Henrik Schück på uppdrag av P. A. Norstedt & Söner i anledning av dess 100-årsjubileum nittonhundra-tjugotre. I—II. Sthlm 1923. 249, 467 s. Kr. 39:—.

HAKVIN SPEGELS DAGBOK. Ånyo utgiven av Sune Hildebrand. Förord av Bengt Hildebrand. xx, 174 s. Sthlm 1922.

HEDVIG ELISABETH CHARLOTTAS DAGBOK, V: 1795—1796. Översatt och redigerad av Cecilia af Klercker, född Lewenhaupt. Sthlm 1923. ix, 360 s. 1 pl. Kr. 13:—.

LAGERGREN, CLAES, Mitt livs minnen. II. 491, xvi s. Sthlm 1923. Talrika porträtt. Häft. Kr. 12:—.

—, Kronor av guld och av törnen. Sthlm 1923. Talrika porträtt.

- LEIJONHUFVUD, SIGRID, Sophie Adlersparre »Esselde». Ett liv och en livsgärning. II. Sthlm 1923. 280 s. Ill.
- SCHÜCK, HENRIK, Från Linnés tid. Petter Forsskål. Sthlm 1923. 491 s. Kr. 8: 75.
- SVERIGES HISTORIA TILL VÅRA DAGAR utg. av Emil Hildebrand och Ludvig Stavenow. Elfte delen. Karl XIII och Karl XIV Johan av Sam Clason. Sthlm 1923. VIII, 488 s. Talrika ill. Häft. kr. 12: — — Tofte delen. Oskar I och Karl XV av Carl Hallendorff. Sthlm 1923. VIII, 428 s. Talrika ill. Häft. kr. 12: —.
- WRANGEL, F. U., Drottning Kristinas resa från Rom till franska hovet. Sthlm 1923. XVI, 394 s. Talrika ill. Kr. 9: —.

Från red. av *Nysvenska Studier*:

- NYSVENSKA STUDIER. Tidskrift för svensk stil- och språkforskning utgiven av Bengt Hesselman och Olof Östergren. Årg. IV, häft. 1—2, 3—4.

Från *Riksarkivet*:

- ALMQUIST, JOH. AX., Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523—1630 med särskild hänsyn till den kamerala indelningen. Andra delen, häft. 3., tredje delen, häft. 4., fjärde delen. Sthlm 1922—23 (Meddelanden från Svenska riksarkivet. Ny följd. II:6).
- MEDDELANDEN FRÅN SVENSKA RIKSARKIVET. Ny följd. I: 54—56. Sthlm 1924. — I: 57—59. Sthlm 1924.

Från *Samfundet för dansk-norsk genealogi och personalhistorie*:

- PERSONALHISTORISK TIDSKRIFT 1922. 43:dje aargang. H. 3—4. 44:dé aargang. H. 1—2. Kjøbenhavn 1922.

Från *Sankt Ragnhilds Gille*:

- S:T RAGNHILDS GILLES ÅRSBOK 1923. Söderköping 1923. 75 s. Ill.

Från *Société Suisse d'Héraldique*:

- ARCHIVES HERALDIQUES SUISSES. Organe de la Société Suisse d'Héraldiques. Årg. XXXVIII, h. 1 och 2. Lausanne 1924.

Från *Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Förlag*:

- WIJMKARK, HENNING, Samuel Ödman. Uppsala 1923. xxxvii, 367 s. Ill. Kr. 10: —
- ROSMAN, HOLGER, Bjärka-Säby och dess ägare. Biografiska skildringar kring en gårds historia. Första bandet. Uppsala 1923. 371 s. 1 karta. Ill.

Från *Wahlström och Widstrand*:

- DAHLGREN, LOTTEN, Nordenfeldtarna på Björneborg. En värmländsk släkt-historia. Sthlm 1922. xv, 352 s. Talrika ill. samt stamtavla över ätten Nordenfeldt.

Från Åbo hovrätt:

ÅBO HOVRÄTTS PRESIDENTER, LEDAMÖTER OCH TJÄNSTEMÄN 1623—1923. Biografiska och genealogiska anteckningar, samlade av A. W. Westerlund. I—II. Åbo 1923. 812, 15, VII, 8 s. Talrika porträtt. Kan rekvideras av medlem av Personhistoriska Samf. för ett pris av kr. 20:— hos Åbo hovrätt.

Från författarne:

- ÄTTEN REFNUM FRA ROMERIKE. Litt gårds- och slekthistorie fra Rome-
riksbygdene, særlig fra Nes och Sørum. Utgitt ved Helge Refsum,
A. B. M. Aasgaard, Sverre Refsum. Kristiania 1924. 122 s. Släkt-
tavla. Ill. Tryckt som manuskript.
- ALMQUIST, JAN ERIC, Säteriet Kersö och dess innehavare 1287—1924.
Några anteckningar. Sthlm 1924. 32 s. Ill. 4:0.
- ARENANDER, E. O., En gammal bondsläkt i Södernånö by i Estuna un-
der 1500- och 1600-talet. Norrtälje 1924. 8 s. 4:0.
- ARVIDSSON, ERIC, Släktregister med utgång från Petter Wasselius och
Charin Benctsdotter från Dimbo socken i Västergötland. Virserum
1922. 17 s. Interfolierad.
- , En smålandssläkt härstammande från Per Jonasson i Tolarp [etc.].
Södertälje 1922. 123, (11) s. Delvis interfolierad. Ill.
- , En släkt utgången från Järnsås socken i Jönköpings län. Eksjö
1923. 82 s. + stamtavla. Ill. Numrerad upplaga.
- EGERSTRÖM, FREDRIK, Abraham Niclas Clewberg-Edelcrantz. Lantbruks-
akademiens förste direktör. Minnesteckning. Sthlm 1924. 22 s.
- HILLEGREN, BROR, Från Tierp. Sthlm 1924. 18 s.
- HULLSTRÖM, C. R., Anteckningar om skogsstatens uniformer under 1800-
talet. Sthlm 1921. Särtr. ur Skogsvårdsföreningens tidskrift 1921,
h. 11—12, s. 301—311.
- LANDBY, GÖSTA, Släkten Landby. Anteckningar. Malmö 1923. 61 s.,
3 stamtavlor, 4 pl. Uppl. 250 numr. ex.
- LEIJONHUFVUD, KARL KARLSSON, Domkyrkoboktryckeriet i Strängnäs.
(Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, XVIII). Strängnäs
1923. 66 s.
- LUNDBORG, H. och BERGMAN, E., Om rasbiologi och släktforskning.
Handledning för hembygdsforskning. 17 s. (Särtryck ur Tidskrift
för det svenska folkbildningsarbetet, 1923, h. 2.)
- LÖW, GUSTAV, Stora Mällösa i äldre tider. En bygdeskildring. II: 1.
Sthlm 1923. 58 s.
- SANTESSON, F. B. H., Släkten Santesson och ett par andra släkter med
liknande namn. 174 s. Uppsala 1923. Tr. i 150 ex.
- VID RÅDMAN JOHAN WRETMANS BÅR DEN 10 SEPTEMBER 1923. En min-
neshärd från vänner. Sthlm 1923. 16 s, 1 porträtt.
- ZETTERSTEDT, WILHELM, Hädangångna herdar. Minnesteckning vid präst-
mötet i Strängnäs år 1923. Eskilstuna 1923. 108 s. Ill.

Följande av samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet* efter rekvisition hos sekreteraren, adr. Riksarkivet, Stockholm 2, till nedan-nämnda pris:

Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, nr 1, 3, 7—12 årg.
1879—1888, (h. 2 o. 4—6 saknas), per nr kr. 3:—.

Svenska autografsällskapets tidskrift, Del II, nr:is 1—12 årg 1889—
1896, 340 sid.), lämnas fullständig till nedsatt pris av kr. 18:—.

Lösa häften för 3 kr. för varje häfte; dubbelhäfte nr:is 11—12 för 6 kr.
Ex. tryckt på *bättre papper* (därav några få fullständiga årg. äro tillgängliga)
jänte *Register* till delarna I och II, även på *bättre papper* kr. 45:—.

Personregister till delarne I och II (44 sid.) kr. 6:—.

Personhistorisk tidskrift:

Årg. I (1898—1899) h. 3 o. 4 à kr. 3:75 (h. 1 o. 2 slutsålda).

› II (1900) h. 1 o. 2 à kr. 3:75 (h. 3 o. 4 slutsålda).

› III (1901) (slutsåld).

› IV 1902 — årg. XXIV (1923) à kr. 15 per årg. utom årg. VIII (1906),
som är slutsåld.

Handlingar, utg. genom samfundet:

I. St Nikolais kyrkas i Stockholm vigselbok, 1. 1604—1650 och 2. 1651
—1700 (182 sid.), utg. av F. U. Wrangel kr. 9:—.

II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G.
Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.) kr. 4:50.

III. Släkten Aminoff (slutsåld).

IV. Klosterfolket i Vadstena af C. Silfverstolpe (slutsåld).

Di:o di:o tryckt å *bättre papper* (i få ex.) kr. 15:—.

V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N.
Sjöberg (6+87 sid.) med 31 porträtt; ingår i Personhist. tidskr.
årg. III h. 3 o. årg. IV h. 1—4 (slutsåld).

VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102+24 sid.),
af B. Schöldström, med 97 porträtt. Erhålles gm C. E. Fritzes bok-
handel, Stockholm.

VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) . kr. 6:—.

VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt
+ 56 sid. och 3 porträtt); ingår i årg. VI h. 3—4 och årg. VII h. 4.

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905 af G. Elgenstierna (106 sid.);
ingår i årg. VIII h. 3—4.

2. Kalmar regementes chefer 1623—1907 af F. Rudelius (160 sid. + 23
porträtt); ingår i årg. IX h. 3—4.

Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 à kr. 3:—.

3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08);
ingår i årg. XI h. 2—4 och XII h. 1—2; även separat kr. 6:—.

4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra
stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff . . kr. 6:—.

5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhisto-
riska anteckningar (slutsåld).

6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musik-
noter i urval, utg. af C. M. Stenbock; ingår i årg. XIV h. 2—3.

7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; in-
går i årg. XV h. 4.

8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg;
ingår i årg. XVI h. 1—2.

9. Namnlistor över officerskårerna vid svenska s. k. männingsregementen till
häst och ståndsdragoner under stora nordiska kriget av V. Hamilton,
C. H. Kreüger och E. Leijonhufvud; ingår i årg. XVIII h. 1—2.

10. Namnlistor över officerskårerna vid svenska s. k. männingsregementen till
fot under stora nordiska kriget av E. Leijonhufvud kr. 15:—.

STOCKHOLM 1924. KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER. 240651